

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN IRAK SAVAŞI'NA ETKİSİ BAĞLAMINA
KURAMSAL BİR YAKLAŞIM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞAFAK ÇINAR

OCAK -2008

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN
IRAK SAVAŞI'NA ETKİSİ BAĞLAMINA
KURAMSAL BİR YAKLAŞIM**

Şafak ÇINAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (Uluslararası İlişkiler)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04.02.2008

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 11.02.2008

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. Mohammad ARAFAT

Jüri Üyesi : Yrd.Dr.Süleyman ERKAN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Çağatay OKUTAN

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Osman PEHLİVAN

Ocak – 2008

TRABZON

0.SUNUŞ

00.Önsöz

Irak Savaşı ve bu savaşın sonuçları hem dünya politikasını hem de Ortadoğu'nun geleceğini etkileyen önemli olaydı.Bu savaşın ardından çok konuşulan ve çok tartışılan bir Proje olan Büyük Ortadoğu Projesi, bu savaşın nedenlerinin ortaya konulmasında önemli bir noktadır. Bu nedenle Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşı'na etkisini incelemek önem teşkil etmiştir.

Bu amaçla Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşı'na etkisi incelenmiştir.Irak Savaşı'nın tarihsel olarak incelenmesi sonucu bu savaşın olası sebepleri ortaya konulmuştur.Büyük Ortadoğu Projesinin bu savaşa etkisi neden ve sonuç bağlamında analiz edilmiştir.Büyük Ortadoğu Projesinin yakın bir tarih olması çalışmada yararlanılan kaynakların çeşitliliğini kısıtlayan bir etken olmasına rağmen, bu konuda yapılan çeşitli , araştırmalardan yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın oluşmasında baştan sonuna kadar değerlendirmelerde bulunan danışman hocam Doç Dr.Mohammad ARAFAT'a, bana manevi desteğini veren aileme ve eşime en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Trabzon,Ocak 2008

Şafak ÇINAR

01.İçindekiler

	<u>Sayfa Nr.</u>
0.SUNUŞ.....	III
00. Önsöz.....	III
01. İçindekiler.....	IV
02. Özet	VI
03. Summary.....	VII
04. Tablolar Listesi.....	VIII
05. Şekiller Listesi.....	IX
06. Kısaltmalar Listesi.....	X
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ.....	3-23
10. Ortadoğu Coğrafyası ve Tarihi Önemi.....	3
11. Büyük Ortadoğu Projesinin Doğuşu ve Gelişmesi.....	5
110. Büyük Ortadoğu Projesi Kavramı.....	5
111. Büyük Ortadoğu Projesinin Temel Hedefleri.....	10
112. Büyük Ortadoğu Projesinin Uygulanması	22

İKİNCİ BÖLÜM

2.IRAK SAVAŞININ ÖNCESİNDEKİ GELİŞMELER VE SAVAŞIN NEDENLERİ.....	24-48
20. Irak Savaşının Öncesindeki Gelişmeler	24
21. Irak Savaşının Nedenleri.....	26
210.11 Eylül Saldırıları.....	26
211.Bush Doktrini ve Önleyici Savaş.....	27
212.Kitle İmha Silahları.....	32
213.Ortadoğu Petrollerinin Savaşa Etkisi.....	35

2130.ABD'nin 20.yy. Öncesi Ortadoğu Petrolü Politikası	35
2131.ABD'nin 20.yy. Sonrası Ortadoğu Petrolü Politikası	35
2132.Petrol Faktörü	40
214.Terörizm	43
215.İsrail Faktörü	45
22.Irak Savaşının Başlaması	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE IRAK SAVAŞI.....	49-63
30.Irak Savaşının Sonuçları ve Savaş Sonrası Irak	49
300. ABD'nin 11 Eylül Sonrası Irak Politikası.....	49
301. Savaş Sonrası Irak	51
302. Irak'ta Anayasal Süreç	53
303. Irak Çalışma Grubu Raporu	55
304. Irak'ta Federalizm ve Kerkük Sorunu	57
31. Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına Etkisi	59
310. Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşı ile Gerçekleşebilme Durumu	60
311. Büyük Ortadoğu Projesinin Irak'ta Uygulanamaması	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI TEPKİLER...64-80	
40. Bölge Ülkelerinin Büyük Ortadoğu Projesine Yaklaşımları.....	64
41. Avrupa Ülkelerinin Büyük Ortadoğu Projesine Yaklaşımları	68
42. Büyük Ortadoğu Projesi ve NATO	69
43. Büyük Ortadoğu Projesi ve İsrail	71
44. Büyük Ortadoğu Projesi ve Rusya	72
45. Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye.....	73
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81-83
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	84-95
ÖZGEÇMİŞ	

02.Özet

Bu çalışma: ‘‘Büyük Ortadoğu Projesi’nin Irak Savaşına Etkisi Bağlamında Kuramsal Bir Yaklaşım’’, bu konuda yapılmış olan diğer çeşitli kaynakların bilimsel bir zeminde incelenmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Bu amaçla Büyük Ortadoğu Projesi ve Irak Savaşı konusunda yayımlanmış olan kitap, dergi v.b. gibi kaynaklar ele alınarak incelenmiştir.

11 Eylül sonrası, ABD’nin dış politikası terörizm üzerine yoğunlaşmıştır. Bu terörizmin kaynağını ABD, Ortadoğu Bölgesi olarak gördüğünü her fırsatta dile getirmiştir. ABD’nin saldırgan politikası, Afganistan savaşı sonrasında Irak savaşı ile sonuçlanmıştır. Irak Savaşı sonrası, Irak’ta yönetimi eline geçiren AB, Büyük Ortadoğu Projesi ile Ortadoğu’nun demokratikleştirilmesini istediğini açıklamıştır. Proje’nin demokrasi amacı bunun doğru olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Bu sorunun cevabı olarak ABD’nin başta bölgedeki ekonomik ve siyasal kazançlarının olduğunu söyleyebiliriz.

Irak Savaşı, Büyük Ortadoğu Projesinin yapılmak istenen bir basamağını oluşturmaktadır. ABD bu Projenin gerçekleştirilmesi için öncelikle Irak’ı işgal etmiştir. İşgal sonrası Projenin demokratik hedeflerini gerçekleştirmek pek mümkün olamamıştır. Bölgeye demokrasinin gelmesi ise bir sorun olarak devam etmektedir.

Bölgede demokrasinin oluşumunun sağlanmasının, Büyük Ortadoğu Projesinin hedeflerinin gerçekleştirilmesinin, bölgenin sosyo-kültürel düzeyi açısından kolay olmayacağı görünmektedir.

03.Summary

That The Great Middle East Project acts on Iraq War, this working is composed of examining the other various bibliographies on scientific this subject. Having with this purpose, the books, the magazines, e.tc. published about Iraq War and The Great Middle East Project, have been examined.

After 11 September attacks, the foreign politics of The United States of America has become focused on terrorism. The United States of America always declares that Middle East is source of terrorism. Aggressive foreign politics of United States of America, after Afghanistan War, concluded Iraq War. After Iraq War , The United States of America that got control of Iraq, has declared that The United States of America wants Middle East to be democratic with the Great Middle East Project.

Whether the aim of this Project is democracy or not is argued with this subject. We can say that answering of this question is economic, politic profits of The United States of America on The Middle East.

Iraq War is a step of The Great Middle East Project. The United States of America first has occupied Iraq for making real this Project. After occupation, making real democratic aims of this Project hasn't be possible yet.

That this region become democratic is continuing as a problem. That this region become democratic and taht making real democratic aims of the Great Middle East Project, don't appear to be easy because of social economic situation of this region.

04.Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Petrol Ulaşımında Kritik Noktalar.....	14

05.Şekiller Listesi

<u>Sekil Nr.</u>	<u>Sekilin Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	Ortadoğu Haritası	4

06.Kısaltmalar Listesi

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.E.I	: America Enterprise İnstitute
B.A.E	: Birleşik Arap Emirlikleri
B.İ.O.	: Barış İçin Ortaklık Projesi
B.İ.P.	: Büyük İsrail Projesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
B.M.G.K.D.K	: Birleşmiş Milletler Gözetleme, Kanıtlama ve Denetleme Komisyonu
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
C.I.A	: Central Intelligence Agency
G.K.	: Güvenlik Konseyi
G.O.P.	: Genişletilmiş Ortadoğu Planı
I.A.E.A.	: International Atomic Energy Agency
İ.K.Ö.	: İslam Konferansı Örgütü
N.A.T.O.	: North Atlantic Treaty Organization
N.S.S.U.S	: The National Security Strategy of United States
O.O.P.P.	: Ortadoğu Ortak Pazarı Projesi
O.P.E.C.	: Organization of The Petroleum Exporting Countries
P.N.A.C.	: Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi-(Project for the New American Century)
U.N.M.O.V.I.C.	: Birleşmiş Milletler Gözetleme , Kanıtlama ve Denetleme Komisyonu-(United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission)
S.S.C.B.	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Y.A.Y.P.	: Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi
Y.G.S.	: Yeni Güvenlik Stratejileri

GİRİŞ

Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına etkisi konulu bu çalışmada, Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına etkisi, savaşın nedenleri ve sonuçları sorgulanarak incelenmiştir.

11 Eylül sonrasında dünya politikasına yön veren terörizm olgusu ile ABD'nin Irak'ta başlattığı savaş, kamuoyunda oldukça yankı bulmuş ve tartışılmıştır. Irak savaşının gerekçeleri, sonuçları konusunda pek çok çalışılmış eserin bulunmasına karşın bu çalışma, hakkında pek az kaynak bulunan ve tanımlanması konusunda güçlük çekilen Büyük Ortadoğu Projesini, Irak Savaşı çerçevesinde ele alması ile farklı bir çalışma niteliğindedir.

Büyük Ortadoğu Projesi konusu, Irak Savaşı sonrasında tartışılmaya başlanan ve henüz tam olarak açıklanmayan pek çok yönü ile Irak Savaşına etkisi bakımından önem arz eden bir konu özelliğindedir. Bu çalışma ile Büyük Ortadoğu Projesinin ne olduğu, geçerliliği ve geleceği incelenmiştir. Bu amaçla, konu ile ilgili yapılmış olan önceki kaynaklar değişik açılardan ele alınmış, konuyu bilimsel bir zeminde incelemek amaç edinilmiştir. Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşı sonrasında geçerli bir proje olup olmadığı, Irak Savaşı çerçevesinde incelenmiştir.

Bu çalışma başlıca dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ortadoğu Coğrafyası, Büyük Ortadoğu Projesi kavramının içeriği, temel hedefleri ve Projenin uygulanması incelenmiştir.

İkinci bölümde genel olarak Irak Savaşı, savaş öncesi gelişmeleri ve savaşın nedenleri çeşitli başlıklar altında incelenmiştir. Bu amaçla petrol ve Bush doktrini gibi, Irak Savaşına getirilen yoğun eleştirilerin yanı sıra, savaşın oluşabilecek nedenlerinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Üçüncü bölümde, 11 Eylül sonrası ABD'nin Irak Politikası ve Irak Savaşı sonrası Irak'ın sosyal ve siyasal durumu Irak Çalışma Grubu Raporları çerçevesinde incelenmiştir. Siyasi durum, Irak'ta federal yapı ve bu yapı içerisinde Kerkük'ün durumu ayrıca

incelenmiştir. Aynı bölümde Büyük Ortadoğu Projesinin bu savaşıla uygulanıp uygulanmadığı ortaya konulmuştur.

Dördüncü ve son bölüm: Büyük Ortadoğu Projesine yönelik uluslararası tepkileri alt başlıklar halinde içermektedir. Buna göre Projeye yönelik başta bölge ülkelerinin olmak üzere, Avrupa ülkelerinin, NATO'nun, İsrail'in, Rusya ve Türkiye'nin Projeye yönelik tepkileri açıklanarak Projenin uygulanırılığı açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

10.Ortadoğu Coğrafyası ve Tarihi Önemi

Ortadoğu kavramı, ilk kez 2. Dünya savaşında İngilizler tarafından Mısır'daki askeri birliklerin ‘‘Ortadoğu Komutanlığı’’ olarak adlandırılması ile kullanılmaya başlanmıştır. Kastedilen bölgeyi tanımlamak için daha önce Yakın Doğu kavramı kullanılmakta idi. (ORAN, 2001, s.194). Ortadoğu Bölgesi; genel bir ifade ile Arap Ülkeleri ile Arap olmayan üç ülke olan Türkiye, İran ve İsrail’in oluşturduğu bir alan olarak bilinmektedir. Bu ifade ile Ortadoğu ülkeleri Suriye, Irak, Ürdün, İsrail, Lübnan, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Kuveyt, Bahreyn ve Yemen gibi ülkeleri içine almaktadır.

Büyük Ortadoğu Bölgesi, içerisinde çeşitli bölge ve alt bölgeleri barındıran güneybatı Asya’da, tarihsel ve kültürel yakınlığı olan, Kuzey Afrika’dan İran Körfezini de kapsayacak şekilde Pakistan’a, Filistin’e Orta Asya’ya ve Kafkaslara kadar uzanan bölgeleri kapsayan alan olarak ifade edilmektedir. (ŞAHİN, 2004, s.51). Bu tanıma göre; bölge çok geniş bir alanı kapsamaktadır.

Ortadoğu bölgesinin dünyanın en eski yerleşim ve kültür merkezlerinden olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle Ortadoğu bölgesi sürekli olarak bir çok mücadeleye sahne olmuş bir bölgedir. 20.yüzyılda ve günümüzde Ortadoğu’nun stratejik öneminin artması ile bu mücadeleler hız kazanmıştır. Ortadoğu’nun bu öneminin elbette belli nedenleri vardır.

Bu bölge dünya petrol rezervinin %65’ini elinde bulundurmaktadır. Bölge sanayileşmemiş olsa da petrol bakımından birincil bölge olma özelliğini sürdürmektedir. Dünya petrol rezervlerinin dağılımında Ortadoğu %65.3 lük bir paya sahiptir. Tarihi İpek yolunun bu bölgeden geçmesi ve coğrafi olarak merkezi bir konumu olması itibari ile Ortadoğu’nun önemi daha da belirginleşmektedir.

Şekil :1

Ortadoğu Haritası

Kaynak: <http://www.atlasharita.com/haritalar/00098/> (10.11.2007)

Ortadoğu bölgesi sadece coğrafi ve ekonomik açıdan değil dini ve kültürel açıdan da merkezi bir konuma sahiptir. İnsanlığın büyük kısmının sahip olduğu inanç sistemi olan üç semavi dinin Ortadoğu menşeli olması bölgeye ayrı bir önem katmaktadır. Örneğin Kudüs hem Müslümanlar, hem Hıristiyanlar hem de Yahudiler için kutsal mekanlardır. Hıristiyanlar Kudüs'te Hac yapmaktadırlar, Yahudilerin Ağlama Duvarı Kudüs'tedir ve Müslümanların ilk kıblesi de burada yer almaktadır (ÇEVİK, 2005, s.17).

11 Eylül olayları ile terörün dünya politikasına yön vermesi, teröre yönelen korkulu büyük güçlerin gözleri enerji ve su kaynaklarının bulunduğu Ortadoğu bölgesine çevrilmiştir. Tüm bu zenginlikleri ile Ortadoğu bölgesi bir hedef bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

11. Büyük Ortadoğu Projesinin Doğuşu ve Gelişimi

110. Büyük Ortadoğu Projesi Kavramı

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB) sisteminin 1991’de dağılması ile dünyada süper güç olma özelliğini elinde bulunduran Amerika Birleşik Devletleri(ABD) kaynaklarında “Genişleyen Ortadoğu” kavramının, ABD kaynaklarında kullanıldığı belirtilmektedir.

1991’de Sovyet sisteminin dağılması ile SSCB nüfuz alanından boşalan yerleri ve ortaya çıkan dengesizlikleri yeniden tanımlamak ve bir strateji geliştirme isteği doğrultusunda, ABD bu konuyu gündeme getirmiştir. Dünyada tek başına süper güç olarak kalan ABD, geleceğe kendi çıkarları doğrultusunda yön vermek için daha da cesaretlenerik, Genişleyen Ortadoğu kavramını ortaya çıkarmıştı. O tarihli ABD raporlarında ABD, Büyük Ortadoğu kavramını, kendisine bir tehdit unsuru olarak algıladığını kaydetmiştir (AKAR, 2004, s.20).

1994 yılında eski ABD Dış İşleri Bakanı, H.Kissinger Washington Post Gazetesine yazdığı makalesinde “ABD'nin ilgi alanının Hindistan batısı ile Akdeniz arasında kalan bölge olması gerekmektedir. Ancak bu bölgede demokrasinin mümkün olabilmesi için serbest piyasa ekonomisini bölgeye yerleştirmek şarttır” (GÜREL, 1979, s.105) ifadesini kullanmıştır.

İlk olarak 1999 yılında Pentagon'un raporlarında “Büyük Ortadoğu Planı” olarak yer aldığı bilinen proje, bu coğrafyanın demokratikleştirilmesini yani yeniden şekillendirilmesini öngörmüştür. Planın fikir babası tarihçi Bernard Lewis'tir. Planın

hedefi, bu coğrafyadaki bütün milli kimliklerin çözülerek, bütün halkların Ortadoğu kimliğinde birleştirilmesi ve İstanbul'dan yönetilen bir “Ortadoğu Birleşik Devletleri” kurulması amaçlanmıştır (KIZILIRMAK <http://www.habusulu.com/makale27.htm>, 25.08.2004).

National Defence University (Ulusal Savunma Üniversitesi)’nin 1998 yılına ait raporunda Büyük Ortadoğu Projesi(BOP) kavramı, Kuzey Afrika’dan, Afganistan’a kadar uzanan bölgeyi kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Net bir tanımın olamaması bu ülkelerin sayısının da belirli koşullara göre değişebileceğini göstermektedir.

Büyük Ortadoğu kavramının, klasik Ortadoğu'yla birlikte bağımsızlığını yeni kazanmış Orta Asya ve Kafkasya ülkelerini de kapsayacak biçimde akademik düzeyde kullanılışı, 1990'ların ortalarına rastlansa da, BOP'un siyasal alanda kullanılması 2000'li yıllarda başlamıştır.

Esas olarak BOP’un çıkış noktası, 11 Eylül saldırılarıdır. Saldırıları küresel terörizmin boyutlarını tüm dünyaya göstermiştir. ABD, BOP ile terörizm sorununun altında yatan problemleri birlikte ele almak istemiştir.

11 Eylül 2001’de ABD’de ikiz kulelere yapılan saldırılar sonucunda, ABD kendi dış politikasında önemli değişikliklere gitmiştir. Bu politikaların özünde Ortadoğu bölgesi önemli bir yer tutmaktadır. 17 Eylül 2002’de “The National Security Strategy Of United States” başlığı altında yeni güvenlik stratejilerini duyurmuştur. (ÇEVİK, 2005, s.214) 9 bölümden oluşan yeni güvenlik stratejilerinde bazı devletlerin terörizme destek verdikleri, ulusal kaynaklarını kitle imha silahları üretiminde kullandıklarını bundan dolayı, bu devletlerin büyük bir tehdit kaynağı oluşturduğu açıklanmıştır. Bu devletlerin hangileri olduğu, Afganistan ve Irak savaşında uygulamalı olarak açıklanmıştır.

BOP’un oluşmasında bu bölgede olan bazı faktörlere dikkat çekilmiştir. Buna göre: Ortadoğu’da var olan, kökten dinci akımlar, terör örgütleri, kitle imha silahları, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı yapan örgütlü suç şebekeleri, ABD ve Batı çıkarlarına yönelik tehditler üretmektedir. BOP’u üretenlere göre, bu unsurların ortaya çıkmasının ve taraftar toplamasının asıl nedeni, “bölge halklarının içinde buldukları olumsuz ekonomik ve sosyal koşullar ile, bölgede varlığını sürdüren antidemokratik

rejimlerdir’’(ALİ,2003,s.150)(KANSU,<http://www.cumok.org/html/yazidizileri/ikansu/ortadakibuyukoyun.htm>,22-25 .06.2004).

Eğer, ekonomik ve sosyal koşullar düzeltilir ve demokrasiye geçiş sağlanırsa, yönetime katılım olanağı bulan ve refah düzeyi yükselen Ortadoğu halkları, Batı'yı tehdit eden eylemlere destek vermeyecekler, kökten dinci akımlar zayıflayacak, terör örgütleri çökecek ve ucuz petrolün Batı pazarlarına istikrarlı biçimde aktarılması güvence altına alınacaktır.ABD, BOP’u bu düşüncelerle oluşturmaya çalışmıştır.

ABD, aynı zamanda bölgede ekonomik büyümeyi ve bölge halkının hürriyetleri destekleyeceklerini, demokrasinin yeniden yapılandırılması gerektiğini belirterek Ortadoğu bölgesini ifade ettiğini saptamak çokta zor olmamıştır. ABD, Ortadoğu bölgesinde geniş çaplı değişiklikler yapmayı hedeflediğini bu stratejilerle açıklamıştır.

ABD Hükümeti bu politikasını daha sonraki yıllarda da sürdürmüştür. Bu hükümet, Ortadoğu Ortaklık Girişimi bünyesinde destek programları da hazırlamıştır. BOP kavramının ortaya çıkmasından önce, bu Projenin çekirdeğini oluşturan çeşitli tarihler mevcuttur. 9 Mayıs 2002 tarihli Kuzey Carolina Üniversitesinde Başkan Bush’a ait konuşmasında Bush; “Ortadoğu ile bir Ortaklık girişimi başlatmak niyetinde olduğunu’’(DEDEOĞLU,2002,s.105),(TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006) belirtmiştir. Buna göre Ortadoğu Bölgesi ile ABD arasında bir serbest ticaret bölgesi oluşturulması, reformlara yardımcı olacak bir forum kurulması, şirketlere daha özgür bir alan yaratılması planlanmıştır. Bu konuşma ile Bush ileride BOP olarak anılacak Projenin özünü ilk kez açıklamıştır.

ABD’de liberal görüşü savunan Ronald Asmus ve Kenneth Pollack’ın , Washington Post gazetesinde, 22 Haziran 2003'te birlikte "The Neoliberal Take on the Middle East" (Ortadoğu'nun Neoliberal Açıdan Ele Alınışı) başlıklı makalesine yer verilmiştir. Bu makaleye göre Ortadoğu’da faydalı bir değişimin gerçekleşebilmesi, askeri yöntemler değil siyasal, kültürel değişimlerin olması için AB’inde desteği alınmalıdır. Ancak BOP kavramı içerisine, Bush yönetiminin askeri yöntemleri damgasını vurmuştur. BOP’un gerçekleştirilmesi, Bush yönetimin politikası olmuştur.

ABD bu politikasını her fırsatta dile getirmiştir. Ortadoğu ülkelerinin demokrasiden uzak olduklarını, onlara ABD'nin desteğinin sağlanması gerektiğini, daima ABD hükümetlerince vurgulanmaya başlamıştır. 11 Eylül sonrasında Ortadoğu'ya bakışın daha tehdit içerikli olması, ABD'nin Ortadoğu politikası ile örtüşmektedir.

26 şubat 2003'te Başkan Bush; Ortadoğu'da demokratik değerlerin yerleşmesinin önemine değinen açıklamalarda bulunmuştur. 6 Kasım 2003'te “ Ortadoğu'yu Özgürleştirme Stratejisinden” bahsetmiştir.

7 Ağustos 2003 tarihinde ABD Başkanı'nın Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice “ The Washington Post” gazetesinde yayınlanan “Ortadoğu'yu Dönüştürmek” isimli yazısında; Bush' un konuşmalarını teyit etmiştir. Rice, bu Projenin 22 ülkeyi kapsayacağını belirtmiştir (AKAR, 2004, s 23). Rice, Bu ülkelerin sayı olarak fazla olsa da Moritanya, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, İsrail, Afganistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Cibuti, Filistin, Irak, İran, Katar, Kuveyt, Komor Adaları, Lübnan, Pakistan, Somali, Suudi Arabistan, Suriye, Tunus, Türkiye, Umman, Ürdün ve Yemen(ÇEVİK, 2005, s.291) olduklarını açıklayarak açıkça, ABD dış politikasının Ortadoğu üzerinde şekilleneceğinin işaretlerini vermiştir.

Bu bölgelerin ön plana çıkmasının sebepleri; terörün türediği kaynakların bu bölgelerde olduğunun düşünülmesi, doğal enerji kaynaklarının ve geçiş yollarının bulunması ve dolayısıyla bu bölgelerin artan stratejik önemidir.

BOP konusunda ABD'de Başkan Bush'un ve çevresinin Ortadoğu konulu politikasına alternatif çeşitli politikalarda üretilmiştir. Bunlardan bir tanesi : Bush döneminde ABD dış politikasına hâkim olan yeni muhafazakârlara karşı yeni liberal görüşü savunan Ronald Asmus 'un Kenneth Pollack ile birlikte kaleme aldığı ve Washington Post gazetesinde, 22 Haziran 2003'te yayımlanan, "The Neoliberal Take on the Middle East" (Ortadoğu'nun Neoliberal Açından Ele Alınışı) başlıklı makaledir.

Makaleye göre:

Ortadoğu'daki tehditlerin ortadan kaldırılabilmesi, ancak NATO(Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) 'nun Soğuk Savaş döneminde SSCB'ye karşı uyguladığı gibi uzun soluklu ve kapsamlı bir proje ile mümkün olabilir.

Ortadoğu, yeni muhafazakârların savunduğu gibi, güç kullanılarak dönüştürülemez, bu dönüşüm, ancak Avrupalı müttefiklerle de işbirliği yaparak ve ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutları da içeren kapsamlı bir projeye mümkün olabilir (KANSU,<http://www.cumok.org/html/yazidizileri/ikansu/ortadakibuyukoyun.htm>,22-25.06.2004).

Buna göre BOP'un faydalı olabilmesinin ön koşulunun sosyo-kültürel alanda bir değişikliği gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Ancak zaman içerisinde bu alternatif görüşler Bush ve yönetimince pek dikkate değer görülmemiştir.

BOP'a dair o zamana kadar tam olarak resmi bir belge bulunmamakla birlikte sözel olarak daha önceki yıllarda, ABD tarafından değişik amaçlarla ortaya atılarak tartışılan bir durum yaratılmıştır. BOP, ABD'de yapılan G-8 zirvesinde belirgin bir şekilde gündeme gelmiştir. “Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi” adıyla sunulan BOP ifadesi, 13 Şubat 2004'te Londra merkezli El-Hayat Gazetesinde yer almıştır. BOP'un genel anlamı ile Ortadoğu ve yakın çevresi coğrafyasında yer alan ülkelerde, batılı anlamda demokrasinin sağlanması, terörizmin ortadan kaldırılması, ekonomik ilişkilerin artırılması ve ekonomik işbirlikleri sağlanarak bölgenin istikrara kavuşturulmasını (AVCI, 2006, s.20) ifade ettiği açıklanmıştır. Bu amaçların, ABD'nin yeni güvenlik stratejileri ile birebir uyuşmakta olduğu görünmüştür.

11 Eylül olayları sonrasında, ABD, BOP'un politikalarını, her fırsatta kamuoyuna sunmuştur. ABD kongresindeki ocak 2004 tarihli konuşmasında Bush: “Amerika Büyük Ortadoğu'da ileri bir özgürlük stratejisi takip edecektir. Reformların düşmanlarına meydan okuyacağız, terörün müttefiklerine karşı çıkacağız ve dostumuzdan daha yüksek standart bekleyeceğiz” (AKAR, 2004, s.17) diyerek açık olarak yeni dünya politikasını diğer devletlere duyurmuştur. Açıkça kendisinin yanında olacak devletleri dost olarak kabul edeceklerini, diğerlerini düşman olarak göreceklerini belirterek tüm dünya devletleri ikiye bölme yoluna gitmiştir. Bu sözleri ile ABD, 11 Eylül olayları sonrasında Ortadoğu'da ki politikalarını, BOP'un uygulamaları olarak açıklamıştır.

BOP bazı çevrelerce aynı zamanda siyasi ve iktisadi liberalizm olgusunun, laikliğin ve insan haklarının ve benzeri değerlerin Ortadoğu ve Ortodoks dünyaya yayma ve uygulama Projesi olarak tanımlanmakta, BOP ile Yeni Dünya düzeninin oluşturulmasının önündeki en büyük tehdit olarak görülen terör ve kitle imha silahlarının yok edilmesini amaçlayan bölgesel bir girişim olarak tanımlanmıştır (ÇEVİK, 2005, s.292).

BOP'a ilişkin olarak ABD hükümetinin hazırladığı resmi bir belge bulunmamakla birlikte, Proje ABD'nin bazı kuruluşlarının raporlarında fikir olarak yada ABD hükümetinin veya Başkan Bush'un ve diğerlerinin söyledikleri, yazılan makalelerle sınırlı kalmıştır. Çok konuşulan ,çok tartışılan bir proje olma özelliğini hala sürdürmektedir.

111. Büyük Ortadoğu Projesinin Temel Hedefleri

Ortadoğu'da demokratikleştirme adı altında ABD yönetimince açıklanan BOP, uygulanması ve gerçekleştirilebilmesi adına çeşitli tartışmalara sahne olmuştur. Çünkü BOP'u hayata geçirmek kimi devletlerce imkansız, kimi devletlerce de ABD'nin Ortadoğu'da çıkarlarının bir maskesi olarak görülmüştür.

BOP'un açıklanan çıkış noktası; demokratik olmayan rejimlerin terörizmi dış politika aracı olarak bizzat kullanmaya yada kullanılmasına göz yummaya yatkın ve kitle imha silahlarını geliştirmeye eğilimli oldukları (DUNA, 2004, s.2) ve bu nedenle bu ülkelerin terörizmin yayılmasında kilit bir rol üstlendikleri noktası kabul edilmektedir.

BOP'un hedefleri : 12 Aralık 2002'de Colin Powell tarafından ; terörizmle mücadele, Irak'ın silahsızlandırılıp demokratikleştirilmesi, İsrail –Filistin çatışmasına son verilmesi, Arap dünyasında ekonomik ve siyasi eğitim alanlarında reformlara gidilmesi olarak açıklanmıştır. Ayrıca BM bünyesinde Arap dünyasında Beşeri Kalkınma Raporu olarak yayınlanan rapora göre: Arapların sosyal sistemde ki eksiklikleri siyasi alanda özgürlüklerin kısıtlanması, kadınların eğitimden yoksun olması, Arap ülkelerinde bebek ve çocuk ölümlerinin oranları, okuma yazma oranlarının düşük olması, Gayri Safi Milli

Hasılanın sadece %0.5 'ini araştırmaya ve geliştirmeye harcandığı gibi olumsuz durumlar raporda yer alan diğer konulardan olmuştur.(TOPUZ,[http://www.iksv.org/hi/genel /kg /bildiri/kerem_topuz.doc](http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc),25.12.2006).

ABD Dış işleri bakanı Powell tarafından BOP konusunda yapılan açıklamalarda, Powell BM'nin bu raporuna yer vererek Projenin hedeflerini ortaya koymaya çalışmıştır.

BOP'un hedefleri şöyle açıklanmıştır. Bu hedefler sıralandığında ilk olarak : Arap ülkelerinde bağımsız seçim, kadınlara oy hakkının sağlanması, kişilere sivil, cezai ya da şeriat kanunlarıyla ilgili bilgi veren sivil kuruluşlar kurulması ya da avukatlara savunan hakkı tanınması, medya'nın bağımsızlaştırılması, sivil toplum kuruluşlarına mali destek sağlanması, Arap ülkelerinde kadınların medeni haklarının sağlanması, okuma yazma oranını artırmak, bunun için kadın öğretmenlerin görevlendirilmesi gibi sosyal hedefler ikici olarak, Büyük Ortadoğu Finans Merkezi kurularak, fakirlere mali yardım yapılması, Arap ülkelerinin ticaretlerinin artırılmasının sağlanması gibi ekonomik hedefler belirlenmiştir.

BOP'un güvenlik boyutu olarak düşünüldüğünde küresel sisteme yönelik, Ortadoğu coğrafyasından kaynaklanan tehditlere karşı her türlü aktif mücadelenin verilmesi, küresel ve bölgesel askeri konuşlanmanın buna göre düzenlenmesi, bölgede askeri mevcudun artırılması planlanan hedefler arasında gösterilmiştir.

BOP ile birlikte, Ortadoğu ülkelerinde demokratikleştirme çabaları ABD yönetimi tarafından çeşitli yerlerde ayrı yer ve zamanlarda açıklanmıştır. Buna göre BOP uygulanması hedeflenen ülkelerde bir çok konuda reformların yapılmasına yönelik bir proje olarak açıklanmıştır. Bu reformlar konusunda ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney:

Bizim özgürlük adına ileriye yönelik planımız, Büyük Ortadoğu'da reform için çalışan ve kendilerini feda eden insanları desteklemektir. Büyük Ortadoğu'da yaşayan halklara özgürlük meselesinde yardımcı olmak terörle ilgili daha geniş bir savaştan galip çıkmak için anahtar faktördür. Bu günümüzün en büyük ödevlerinden birisidir ve bir yada daha fazla jenerasyonun kaynaklarını ve çabalarını gerektirir. Bu birçok yardım eli isteyen iştir (ŞAHİN, 2004, s.54).

Cheney bu konuşması ile BOP'un siyasal reform kısmını açıklamıştır. Cheney siyasal olarak terörizmin önlenilmesinin bölge insanının desteklenmesi olarak ifade etmiştir.

Ortadoğu'da yalnızca siyasal değil, BM'nin raporunda da konu edildiği üzere ekonomik reformların gerçekleştirilmesinin kaçınılmaz olduğu, BOP'un hedefleri arasında açıklanmıştır. Ortadoğu Bölgesinde serbest piyasa ekonomisinin teşviki, liberal ekonomik sistemin yerleştirilmesi, devlet denetiminde ki alanların özel teşebbüse açılımının hızlandırılması, Projenin hedefleri olarak açıklanmıştır.

BOP'un siyasal ve ekonomik yönünün yanı sıra toplumsal ve kültürel alanda da reformların hedeflendiği bilinmektedir. Klasik din eksenli eğitim veren kurumların reformasyonu ve tasfiyesi ve stratejik olarak Ortadoğu'da kitle imha silahları, terörizm gibi odakların yok edilmesine yönelik (AKAR,2004,s.26) hedefler, BOP'un belirlenen kriterlerindedir. Bölgenin güvenliğini tehdit edecek bütün oluşumların ortadan kaldırılması, diğer devletleri tehditten uzaklaştırılması açıklanan hedefler arasında gösterilmiştir.

BOP kapsam olarak üç rapordan alıntı yapmış durumdadır. Bu üç rapor şunlardır: Dünya Bankası Raporu, BM Kalkınma Raporu, Davosda Dünya Ekonomik Forumunca düzenlenen Arap Dünyasının Rekabet Gücü Raporudur.

Birbirini tamamlayan bu üç rapor, petrol üreten ülkeler haricinde yakın ve Ortadoğu'da işsizlik oranının %15 ile %35 arasında oynadığını, Mısır'daki gençlerin %90'ının, Yemendekilerin %60'ının, Ürdün ve Fas'takilerin %50'sinin, birinci bir iş bulamadıklarını belirtmektedir. Dünya Bankasının Raporuna göre büyüme kalkınma sorunlarının temelinde bölge ülkelerinin yönetimi sorumlu tutulmuştur (TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006).

BOP'un ekonomik stratejisi, bölge ülkelerinin enerji gelirlerine olan bağımlılığının azaltılması, ekonomik alt yapının özendirilmesi, ekonomik gelir düzeyinde eşitliğin sağlanması, bölge ülkelerinin ekonomik yapılarının dışa açık hale getirilmesi, ABD'nin BOP'u benimseyen ülkelere ekonomik yardımda bulunacağı açıklanan ekonomik hedefler olarak ortaya konulmuştur.

Açıklanan tüm bu hedefler kamuoyuna sunulan hedeflerdir.Fakat uygulamada ABD, bu hedeflerini Ortadoğu halkının geleceği açısından, demokratik hedefler olarak kamuoyuna sunmuştur.Fakat ABD yönetiminin bu açıklamalarına karşıt olarak çeşitli görüşler ortaya konulmuştur.

Bu görüşlerden biri: ABD'nin amacının rakibinin pazarlarını ve rakibini güçlü kılabilecek olan bu coğrafyayı, rakibinden önce kontrol etmek istemesi olduğudur. Avrupa ülkelerine, Japonya'ya, Ortadoğu ülkelerine karşı olarak ABD, şu görüşü benimsemektedir. “Dünyada bu güne kadar olan ekonomik yapı ve dengeler devam etsin, siz ticaretinizi, ekonomik ilişkilerinizi benimle sürdürün. Ancak bu ticareti kontrol eden ben olayım” (KAYNAK-GÜRSES, 2006, s.14).

Buna göre ABD, rakiplerinin bu sahayı kontrol etmesi halinde kendisinin devre dışı kalacağını düşünmektedir. ABD, Ortadoğu bölgesini kendi himayesinde olmasını istemektedir. ABD, sanılanın aksine bölge petrolüne bağımlı olmadığından ancak rakipleri Japonya ve Avrupa ülkeleri petrol ihtiyaçlarının önemli bölümünü buradan sağladıklarından “ O halde muslukları elinde tutan güç, rakiplerini de en can alıcı noktadan yakalamış olmaktadır” (KAYNAK- GÜRSES, 2006, s.13).

BOP'ta belirtilen ülkelere bakıldığında ABD'nin söz sahibi olma politikası güttüğü görülmektedir. Çünkü: ülkelerin hepsinin “stratejik enerji kaynaklarının ve ulaştırma hatlarının denetim altında tutulmasına yönelik ulusal çıkarları ile örtüşen ülkeler olduğu dikkat çekicidir” (GÜNAL, 2004, s.159).

ABD, halen ülkesinde kullandığı petrolün % 60'ını dışarıdan ithal ederken, bu kritik akaryakıt taşımacılık yollarının güvenliğini de göz önünde bulundurmaktadır. Konuyla ilgili olarak “Petrol Ulaşımında Kritik Noktalar” aşağıda gösterilen tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo:1**Petrol Ulaşımında Kritik Noktalar**

S.No	Yer	Bulunduğu Bölge	Geçirilen Petrol Miktarı	Variş Noktaları
1	Bab El Mendeb Boğazı	Cibuti/Eritre/Yemen Kızıldeniz'i Aden Körfezi ve Arap denizi ve Hint Okyanusuna bağlayan doğal boğaz	3.2 – 3.3 milyon varil (425 000 – 450 000 ton) / gün	Avrupa, A.B.D. ve Asya
2	İstanbul ve Çanakkale Boğazları	Türkiye	2.0 milyon varil (275 – 300 bin ton) / gün	Avrupa,
3	Panama Kanalı ve Trans Panama Boru Hattı	Pasifik Okyanusunu Karayip Denizi ve Atlantik Okyanusuna bağlayan kanal	613 000 varil (85 000 ton) / gün	A.B.D.
4	Hürmüz Boğazı	Oman/İran; İran Körfezini Oman körfezi ve Arap denizine Bağlayan doğal boğaz	13 milyon varil (1.8 milyon ton) / gün	Japonya, A.B.D , Avrupa
5	Malacca Boğazı	Malezya/Singapur, Hint okyanusunu Güney Çin denizi ve Pasifik Okyanusuna bağlayan doğal boğaz	10.3 milyon varil (1.5 milyon ton) / gün	Japonya, A.B.D Güney Kore ve Çin
6	Süveyş Kanalı ve Sumed Boru Hattı	Kızıl Denizi Akdenize bağlayan kanal(Mısır, İsrail, Ürdün, S.Arabistan)	3.8 milyon varil (500 bin ton) / gün. Bu rakamın 2/3 ü Sumed boru hattından kalamı kanaldan geçmektedir.	Avrupa, A.B.D .
7	Rusya Petrol/Doğal Gaz Boru Hatları ve Limanları	Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Eski Rus Cumhuriyetleri	Druzhba (1.2 milyon varil/gün); Baltık Boru hattı sistemi (240 000 varil/gün); CPC Tengiz-Novorossiisk Pipeline (564,000 varil/gün)	Brotherhood, Progress, ve Union (her biri 28 milyar m3); Northern Lights (22 milyar m3); Volga/Urals-Vyborg, Finlandiya (2.8 milyar m3). Yapımı bitirilmekte olan Yamal (28 milyar m3); Mavi Akım, Türkiye (15 milyar m3).

Kaynak: KIZILIRMAK,<http://www.habusulu.com/makale27.htm>,25.08.2004

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, ABD’nin kendisine ulaşacak petrolün güvenliğinin sağlanması önemlidir.Bu geçiş yolları üzerinde petrolün güvenliği sağlanmalıdır. Bu yollarda Türkiye, İran, Kızıldeniz Bölgesi, Malezya gibi çoğu kısım Ortadoğu’da

bölgesinde yer almaktadır. Ortadoğu'da ABD'nin söz sahibi olması bu açıdan önemli olmaktadır.

ABD bölgeyi kontrol altında tutarak bölgedeki mevcut düzeni koruyarak istikrarın, mevcut düzenin muhafazasını sağlayarak, petrol fiyatlarını belli bir seviyede tutmak istemektedir.

ABD'nin ülkesi dışında pek çok yerde askeri üssü bulunmaktadır. Bu üslerindeki askeri güçlerini belli bir seviyede tutması, gerekirse Orta Asya'ya kaydırabileceğini belirtmesi Ortadoğu'da planları olduğunun göstergelerindedir. Bu amaçla Türkiye, İsrail, Mısır, Suudi Arabistan ile iyi ilişkiler içerisinde olmak istemesi bir başka önemli noktadır.

BOP ile ABD bölgenin ekonomik kontrolünün kendisinde olmasını temel hedef olarak belirlediği, kamuoyuna açıklanan bu kriterlerin altında yatan nedenlerin bu ekonomik amaç olduğu BOP'a yöneltilen eleştirilerden biri olmuştur.

BOP'un en önemli hedefi olarak: Ortadoğu'daki ülkelerin demokratikleştirilmesi böylelikle terörizmin önlenilebileceğini savunulması, demokratikleşme olarak gösterilmiştir. Ancak bunun aslında gerçeklikten çok uzak bir düşünce olduğu Ortadoğu ülkelerinde demokratikleştirmenin sağlanmasının imkansız olduğu, Projeye yöneltilen demokrasi konusunda ki eleştirilerdendir.

Buna göre bir ülkede demokrasi olabilmesi için rakip tarafların olması gerekli olup, rakip taraflarında ancak ekonomik güç ile ortaya çıkabileceği bir gerçektir. Ancak durumun Ortadoğu ülkelerinde böyle olmadığı tek ekonomik kaynak olan petrolün de tek elde bulunduğu böylelikle ekonomiyi yani petrolü elinde bulunduranın gücü elinde bulunduracağı, böylelikle ekonomik olarak rekabetin olamayacağını, rekabetin olmaması ile demokrasinin olmayacağı (KAYNAK-GÜRSES,2006,s.16). BOP'un demokrasi reformuna getirilen önemli bir eleştiri olmuştur.

BOP'un hedefleri aslında, ABD'nin bölgede hegemon güç konumu sürdürmek amaçlı tasarlandığı da diğer benzer bir görüştür. Buna göre ABD, artık bölgede istediği politikaları gerçekleştiremediği için bu Projeyi kamuoyuna sunmuştur.

“ABD, hegemon güç konumunu sürdürebilmek için Ortadoğu’da kökten bir değişime ihtiyaç duymaktadır. Bunun nedeni, ABD’nin son 20 yıldır, hatta daha uzun süredir uyguladığı bölge politikalarının, kendisi için sürekli olarak beklediği sonuçları üretmemesidir” (ERKMEN, 2004, s.5). Bu açıdan bakıldığında BOP’un aslında kamuoyuna açıklanan hedeflerinden çok uzak olduğu vurgulanmıştır. ABD’nin bölgede söz sahibi olmayı istemesi bölgede yürüttüğü politikalarla örtüşmektedir. Bu politikalar; ABD askerinin Irak’tan bir türlü çekilmemesi, ABD’nin Irak’ın kontrolünü Irak’lı yetkililere savaş sonrasında bir türlü teslim etmemesidir.

BOP’un açıklanan hedeflerinin altında daha başka nedenler olduğu ve bunların neler olabileceği sürekli kamuoyunca tartışılırken en çok tartışma götürmez ortak nokta; Ortadoğu’nun enerji kaynakları, su kaynakları açısından vazgeçilmez bir bölge olmasıdır. Ortadoğu Bölgesi kıt kaynakların kullanımında değişen iklim koşullarının yarattığı sorunları en az yaşayacak bölge konumunda olduğu, bu özeliği ile Ortadoğu’da kontrolü elinde bulundurmanın çıkar sağlamak olduğu bilinen bir gerçektir. İşte bu gerçek BOP’un temelinde yattığı savunulan bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünce BOP’a yöneltilen bir diğer eleştirilerdendir.

Ortadoğu Bölgesinin enerji kaynaklarının zengin olması, BOP’u ortaya koyan devletlerin bu konuda çıkarlarının olabileceği ihtimalini yükseltmektedir. Buna göre asıl hedef coğrafi alanda özellikle yeni petrol planlama istikametinde, ABD’nin de geleceği de göz önüne alınarak enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve enerji nakil yolları üzerinde hakim bir denetim sağlamak, BOP’un derinliklerine uzanan toplumsal sistemin tüm katmanlarında faaliyet göstermek, ABD yönetiminin, dolayısı ile BOP’nin asıl hedeflerindedir.

Ortadoğu’da bilinen petrol zenginliği BOP’a getirilen eleştirilerin büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ortadoğu bölgesi dünya petrol rezervlerinin %65’ini ve doğalgazın %41’ini barındırmaktadır. Hesaplamalara göre dünyada üretilen petrolün %39’u bu bölgeden temin edilecektir (AKAR, 2004, s.34). Ortadoğu’daki petrolün kalitesi yüksek maliyeti de ucuz olmaktadır. Petrolün önemli bir kısmının bu bölgeden sağlanması Ortadoğu’nun üzerinde oynanan politik oyunların neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Buna göre ABD, Ortadoğu'daki petrolün rakipleri tarafından kontrol edilmesini istememektedir. Buna göre bunun iki amacı vardır: İlk olarak dünya ekonomisini kontrol edebilmek için enerji kaynaklarını doğrudan doğruya yönlendirmek bir zorunluluktur. Bu amaca yönelik olarak ABD bölgede etkin rol oynamak istemektedir. Eğer ABD uzun vadede petrolü birincil kaynak olarak kullanmanın dışında alternatif enerji kaynağı olarak geliştirecekse bile kendisi bunlarla uğraşırken petrolü elinde tutan egemen güç, petrolü ABD'nin çıkarlarına uygun şekilde kullanmayabilir. Öyle ise ABD'nin gelecekteki hedefi ne olursa olsun, ABD petrolü kontrol etmek zorundadır (KAYNAK, 2006, s.129). Sadece petrol açısından değil, doğalgaz bakımından Ortadoğu bölgesi zengindir. Dünyanın kanıtlanmış doğalgaz rezervlerinin ise %34'ünde Ortadoğu'dadır.

Stratejik alanda danışmanlık yapmış Severine de la Guigneraye'nin 2 Mart 2004 tarihli yazısında ABD'nin petrol stratejisi şu şekilde özetlenmiştir:

Rusya'yı geleneksel etkinlik bölgelerinde zayıflatmak, İran'ın Hazar Kaynaklarına sahip çıkmasını engellemek, Hindistan'ı desteklemek, Çin'i bölgesel iddialarından vazgeçirmek çerçevesinde enerji konusunda stratejik bir çizgi çekmeyi başararak, Körfez ile Hazar'ı birleştirmek ve aynı anda Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya'ya askeri olarak yerleşerek, en önemli petrol yatakları etrafında hazır bulunmaktır (ONAY, 2003, s.150).

BOP, bu nedenle petro-politiğin stratejik ifadesi olarak görülmüştür. BOP ABD'nin bölgeyi kontrol etmesine imkan sağlayan bir oluşum olarak öne sürülmektedir.

ABD'nin Ortadoğu'nun petrollerinin ve sevkıyat yollarının denetlenmesinden bir stratejik üstünlük etkeni olarak yararlanabilmesi için bu bölge petrollerine alternatif olabilecek, başka ülkelerin petrole erişiminin olmaması, yani rakiplerinin Japonya ve Avrupa ülkelerinin alternatif petrol kaynaklarına ulaşmaları ABD'nin bölgede üstün bir güç olmasını engelleyeceğinden, ABD çeşitli tanımlamalar yapmıştır. Ortadoğu Bölgesinin alternatif kaynaklarını barındıran kısımlarını da içine alacak şekilde Ortadoğu tanımı yerine Büyük Ortadoğu, Genişletilmiş Ortadoğu (AKAR, 2004, s.166) gibi bir tanımlama ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyacın ABD'nin politikalarına hizmet ettiği, ABD'nin Ortadoğu'da daha geniş bir bölgeyi işaret etmesinden anlaşılmaktadır.

BOP'un, Genişletilmiş Ortadoğu Planı(GOP) olarak adlandırılmasına yönelik olarak bu iki kavram arasında ki farkın ne olduğu konusunda bir soru belirginleşmiştir. Cevap olarak denilebilir ki, ABD yönetimi BOP'u, G-8 Zirvesinde Almanya ,Fransa, Rusya ve Japonya'nın eleştirilerine karşın Büyük sıfatı yerine Genişletilmiş sıfatını kullanmayı tercih etmiştir.

BOP'un, GOP'dan farkının: demokrasi için gerekli olan değişimin ölkelere zorla dayatılmayacağı, diyalog ve dayanışmanın önemine dikkat çekilmesi olduğu vurgulanmıştır. Filistin sorununun çözümlenmesi gerektiği, Irak'ta BM'nin oynaması gereken rol vurgulanmıştır. Demokratikleştirme konusunda dayatmacı değil gelenekselci yaklaşımların benimseneceği (AVCI, 2006, s.70), böylelikle Projenin bölge ölkeleri ile işbirliği sağlanarak yapılmasının amaçlanması, GOP kavramının anlam farkını ifade etmektedir.

BOP'un görünen hedefleri arasında %1.6 oranı ile dünyadaki en düşük internet kullanımı seviyesine sahip Ortadoğu'da "Bilgi toplumu inşaa etmek" çerçevesinde dijital bilgi yaygınlığının sağlanması mevcuttur. Kamuoyuna açıklanan amaçlar arasında gösterilen; çağın yakalanması ve bilgiye ulaşan toplum seviyesine getirilmesi tüm ölkeler için gerekli ve yararlıdır. Ancak madalyonun öteki tarafında ise sermayenin ABD'ye yeni bir ticaret yolu olarak kazancını artırması"(CHOMSKY,2002,s.123),(AZER, <http://www.netpano.com/newsdetail.asp?NewsID=81>, 02.03.2005). Projenin açıklanan hedeflerine getirilen eleştirilerdendir.

BOP'un siyasi ve iktisadi olarak nedenlerini ele alan bir eleştiri konusu da aynı yaklaşımla bakıldığında "Projenin, bir yandan nihai mal ve hizmet satışını, bir yandan da üretim anlamında yeni pazar yaratmak anlamında kapitalizme hız kazandırmak" (ÖZTÜRK, 2004, s.3) amacında olduğu belirtilmiştir. Buna göre, ABD, bölge ölkelerini bilgilendirmek, bilgi çağına ulaştırmak adına kendisine bir anlamda yeni bir pazar imkanı sunmak istemiştir.

BOP'un, ABD'nin kendi ulusal çıkarlarına hizmet ettiğine yönelik eleştiriler bunlarla sınırlı kalmamıştır. ABD'nin esas hedefinin 21.yüzyılı ABD yüzyılı yapmak olduğu, 11

Eylül saldırılarının da bunu hızlandırdığı, bu Projenin ilk adımının Afganistan, ikinci adımının ise Irak olduğu (TAMİRAK, 2004, s.2) bir diğer eleştiri konusudur.

BOP'un hedeflerinden uzak olduğu, hedeflediği koşulları gerçekleştirmenin ötesinde bunun bir hayal ürünü olduğu görüşleri hakim olmuştur. Ayrıca Projenin belirli bir takım kişi ve kuruluşların düşünce ürünü olduğuna dair, kamuoyunda pek çok görüş ifade edilmiştir. Bu düşünce kuruluşlarından en önemlisi ve ABD politikasına yön verdiği bilinen Think-Thank kuruluşlarıdır. ABD Başkanlarının yönetimine destek veren ve düşünce olarak destekleyip şekillendiren, ABD politikalarında önemli etkileri olduğu bilinen Think –Tank Düşünce Kuruluşlarının, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesinin(YAYP), (Project for the New American Century-PNAC) oluşmasında etkisi olduğu getirilen bir diğer bakış açısıdır.

Buna göre “Bu düşünce kuruluşunun esas amacı, ABD'nin 21. yüzyılda küresel bir imparatorluk kurmasıdır” (AVCI, 2006, s.112). Buna göre Think-Thank'in asıl politikası, Irak, Çin, Kuzey Kore ve İran'da rejim değişikliğine gidilmesi, ulusal füze savunma sistemi kurulması, savunma harcamalarının artırılması, silahların sınırlandırılması görüşmelerinden geri çekilme politikaları, ABD liderliğinin dünyada korunması gibi tamamen güce dayalı olan politikalarlardır.

Bu düşünce kuruluşunun içinde yer alanlar ABD hükümetinde önemli yerlerde olan Dick Cheney, D.Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Lewis Libby ve W.Cohen gibi isimler olup, bu kişilerin görüşlerini, Başkan Bush ile paylaştıkları bilinmektedir. BOP'un bu politikalar temelinde oluşturulduğu, Projeye yöneltilen eleştirilerdendir. Bu konuda ABD'nin hegemonyasını güçlendirdiği görüşünü destekleyen teoriler bulunmaktadır. 1997'de oluşturulan YAYP içinde odaklanan ve Bush yönetimince odaklananlara göre: ideolojik ve akademik düzeydeki etkinliklerini karar alıcı mekanizmalara aktarmada daha rahat hareket etme olanağı bulan yeni muhafazakâr çevrelerce; ABD'nin rekabet edilemez gücü ana çıkış noktası olacaktır.

YAYP(PNAC)'i destekleyenlere göre; Küresel ABD hakimiyetini sürdürmek, uluslararası güvenlik düzenini ABD ilke ve çıkarlarına uygun olarak şekillendirmek temel hedefdir. BOP ise bu hedeflerle birebir örtüşen bir projedir. BOP, ABD'nin tek başına

dünya hakimiyetini öngören YAYP(PNAC)'nin bir uzantısı olarak, daha da kapsamlısı olarak ortaya çıkmıştır. BOP başarılı olmazsa YAYP(PNAC)' de başarısızlığa mahkum olabilir.

2004'te ABD'ye yeniden Başkan seçilen Bush, ABD'nin Irak politikasının demokrasi üzerine şekilleneceğini askeri yöntemlerin dışında demokratik yöntemlerin uygulanacağını açıklayarak aslında BOP' a ilişkin planlarını dolaylı olarak ifade etmiştir. Şöyle ki: “Her ulus ve kültürde demokratik hareket ve kurumların gelişmesine çalışmak ve desteklemek Birleşik Devletler'in politikasıdır, ta ki dünyamızdaki zorba yönetimleri sona erdirmeye hedefine ulaşmaya kadar.”(FALK, <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=600853>, 15.10.2007) diyerek, ABD'nin dünyada demokrasiyi inşa etmeye çalışacağını açıkça dile getirmiştir.

ABD demokrasi söylemleri ile dünya kamuoyunda yükselen ABD düşmanlığının önüne geçmek istemektedir. Demokrasi söylemlerini kullanarak bölge ülkelerinin İslamcı oluşumlarla mücadele etmesini sağlamak, ABD'nin, BOP ile gerçekleştirmek istediği amaçlardan olduğu, BOP'a getirilen karşı bir diğer eleştiridir. (ÇEVİK, 2005, s.294)

Bu politika yaklaşımlarının anlaşılması konusunda ABD'nin, Carter Yönetimi Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski, 8 Mart 2004 tarihinde yazdığı makalede “İslami geleneklere, dini inançlara ve kültürel alışkanlıklara sabır ve saygıyla yaklaşılması gerektiği, Ortadoğu'da demokrasinin bunun ardında gelebileceği” (ŞAHİN, 2004, s.100) düşünceleri bize ABD'nin bölgedeki aşırı İslamcılarının önüne geçmek konusunda oluşturulmuş çeşitli politikalardan bir tanesi konusunda fikir vermektedir.

ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman ise BOP'un hangi hedefleri ortaya koyduğu konusunda açıklamada bulunmuştur. Edelman, ABD seçimlerinde bir değişiklik olması halinde de BOP'un devam edeceğini, hedef kitlenin İslam coğrafyası olduğunun hatırlatılması üzerine “Biz radikal olmayan, toleranslı, ılımlı Müslümanların seslerini duyurmalarına destek vermek istiyoruz” (ŞAHİN, 2005, s.101) diyerek ABD'nin, Ortadoğu'da aşırı dinci gruplara yönelik politikasını açıklanan boyutları ile işaret etmiştir.

Prof.Dr.Anıl Çeçen : bölgede egemenlik mücadelesi olduğunu, İran, Anadolu, Mezopotamya yada Mısır merkezli siyasal yapılanmaların daha büyük bir güç olmak için ortaya çıktıklarında, dünyanın jeopolitik merkezi olan Ortadoğu alanını daha büyük sınırlar çerçevesinde kendi kontrollerine almak istediğini tarihteki pek çok devletin aynı yoldan giderek bütün bölgeye egemen olmak istediklerini dolayısı ile BOP'u bu tarihsel arayışın güncel bir versiyonu olarak tanımlamıştır (AKAR, 2004, s.233).

BOP'un asıl nedeninin İsrail ve onun Büyük İsrail Projesi(BİP) olduğu belirten görüşler mevcuttur. ABD'nin yönetiminde etkili olan Yahudi lobisi dikkate alındığında BOP'un hedefinin bu olması bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre; Ortadoğu'daki Müslüman varlığının dışlanması, İsrail'in topraklarının genişletilmesini hedefleyen BİP bir teori olarak mevcuttur.

Esasen Anti-İslami bir yayılma ve amaç güden BOP açısından ABD, öncelikli olarak İsrail'in etkisi ile Anti-İslami bir strateji izlemekte olduğu ve bu düşünceye göre gerek İsrail, gerekse tarafsız kaynaklar her şeyden önce Irak'ın işgalinin İsrail'in güvenliği için yapıldığını (AVCI, 2006, s.49) ilan ederek, Projenin asıl hedefinin İsrail olduğu Projeye getirilen bir diğer açıklama olmuştur.

BOP'un nasıl ve ne zaman sonlanacağı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Kamuoyuna açıklanan hedeflerin gerçekleştirilmesi, Projenin nihai hedefi olarak gösterilirken, Projenin amacının başka nedenler olduklarını savunanlar bu Projenin zaten uygulanmazlığına dikkat çekmişlerdir.

BOP kapsamında dönüştürülmesi planlanan coğrafyayı, aslında 19.yüzyıldan beri üzerinde oynanan büyük oyunlar sonucunda her geçen gün biraz daha karmaşık hale gelen bir sorunlar bütünü olarak nitelendirmek, BOP'un ne kadar zamanda tamamlanabileceğini anlatması açısından faydalı olacaktır (KULOĞLU- SALKAYA, 2004, s.5) .

BOP ekonomik anlamda ABD'nin, bölgede birkaç ülke ile imzalamış olduğu ikili ticaret anlaşmalarının haricinde, şimdilik geçmişi ve ayrıntıları olmayan bir Proje olarak gözükmektedir. ABD, dış ticaretinin %2'si, ABD dış yatırımlarının %1'den azı bu bölge ile ilgilidir. Körfez ülkeleri, Pakistan, Afganistan ve Moritanya da dahil edildiğinde tüm

Büyük Ortadoğu'nun ABD dış ticaretinde ki payı %3.9'a çıkmaktadır (TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006).

Bu rakamlar ile aslında ABD'nin, BOP'un açıkladığı hedeflere ulaşmakta geciktiğini görmekteyiz ve bu durum Projenin uygulanabilirliğine yönelik inancı azaltan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

112. Büyük Ortadoğu Projesinin Uygulanması

BOP'u gerçekleştirmek için mutlaka gerek bölge ülkelerinin gerekse batı ve diğer ülkelerin işbirliği gereklidir. Bunun için ABD hükümeti toplantı düzenleyerek ve G-8 zirvesinde projesini açıklama yoluna gitmiştir. Bu amaçla ABD haziran ayı 2004'de ABD'nin Georgia eyaletinde genelde gelişmiş ülkelerin katıldığı G-8 zirvesine BOP damgasını vurmuştur. Bu zirveye değişik olarak Türkiye ve başlıca bölge ülkeleri katılmıştır. Bu davete Türkiye,Afganistan,Ürdün,İrak,Yemen,Bahreyn ve Cezayir katılmıştır. Diğer davet edilen bölge ülkeleri zirveye katılmayarak aslında BOP'a tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Aynı yıl 28-29 Haziran 2004 yılında yapılan NATO zirvesini BOP'un uygulamaya geçirilmesi için bir adım olarak görebiliriz. Çünkü: Zirvede BOP gündeme damgasını vurarak, NATO'nun görev tanımı yenilerek küresel terörizm üzerine yoğunlaşmıştır. Böylelikle Ortadoğu'da terörizm tehlikesi oluşturabilecek ülkelere yada güçlere karşı ABD, NATO'yu yanına almıştır. “Sadece salt şiddet kullanımının yeterli olamayacağı, sosyal ve ekonomik yöntemlerin de kullanılması, demokratikleşme ve sivilleşmeye ağırlık verilmesi gerektiği, yaklaşımının benimsenmiş olması” (GÜNAL, 2004, s.160) NATO'nun görevinin değişime uğradığının , BOP'a dahil edilmek istendiğinin açık göstergeleri olmuştur.

10-11 Aralık 2004 tarihleri arasında Fas'ta G-8 topluluğunun yanı sıra Ortadoğu Kuzey Afrika ülkeleri ve AB'den katılımcılar olmuştur.Yine bu zirvede somut olarak BOP'a ilişkin konular görüşülmüştür.

Projenin hayata geçirilmesi için, Bölge ülkelerinin rejim, islam ve demokrasiye bakış açılarına göre, ABD, BOP'da belirttiği ülkeleri gruplandırma yoluna gitmiştir. Bu hususların BOP'nin gerçekleştirilmesinde dikkat edilecek hususlar olduğu açıklanmıştır.

ABD kaynaklarına göre bu ülkeler: Batıyı tamamen kendilerine düşman gören Taliban öncesi Afganistan, Saddam Öncesi Irak, Suriye, İran olarak belirlenmiştir. Bu ülkelerde demokrasiye geçilmesi ve gerekli reformların başlatılması için halihazırda yönetim kadrosu askeri yolla ABD tarafından uzaklaştırılması planlanmıştır.

İkinci kısımda yer alan Batıyı düşman görmekle birlikte, batının askeri gücünden çekinen rejimler olarak Sudan, Moritanya, Suudi Arabistan ve Libya gibi ülkeler belirtilmiştir. Üçüncü sırada ise kalkınmanın sadece batı medeniyetindeki özgürlük ve demokrasi ile gerçekleşeceğini kabullenen, fakat rejimleri her ne kadar batıyı destekleseler de, içlerindeki İslami gruplarla mücadele eden rejimler olarak Fas, Tunus, Mısır, Ürdün, Küçük Körfez Ülkeleri ve Pakistan belirtilmiştir. En son kategoride ise tam demokratik ülkeler yer alırken bu ülkeler, İsrail ve Türkiye olarak belirtilmiştir. ABD bu ülkelerle tam bir yardımlaşma ve işbirliği yapılmasını öngörmüştür (AVCI, 2006, s.27).

BOP'un uygulamaya geçirilmesi çerçevesinde, ABD Dış İşleri Bakan Yardımcısı Grosman, BOP'u ülkelere anlatmak için 22 ülkeye ziyaretler düzenlemiştir (Sabah Gazetesi, 29.02.2004, s.16). Türkiye'de önemli konumu ile bu ziyaretler de ev sahipliği yapan ülkelere olmuştur.

BOP'un uygulanabilmesi açısından öncelikle Ortadoğu'da kalıcı bir barışın sağlanabilmesi için İsrail-Filistin savaşının sonlanabilmesi, Projenin uygulanabilirlik ölçütü olduğu görünmektedir. ABD'nin 1940 ve 1950'li yıllarda bölgede denemek istediği fakat yarım kalan Projelerinin başarısız olmasındaki en temel sebep Filistin –İsrail sorununa bir çözüm bulunamaması olmuştur. Bölgedeki bu kalıcı sorun yıllardır Ortadoğu'nun kanayan bir yarası olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.İRAK SAVAŞININ ÖNCESİNDEKİ GELİŞMELER VE SAVAŞIN NEDENLERİ

20.Irak Savaşının Öncesindeki Gelişmeler

Irak'ın kitle imha silah bulundurduğuna yönelik şüpheleri olan ABD, Birleşmiş Milletler(BM)'yi bu konuda işbirliğine çağırmıştır. BM, 8 Kasımda 1441 sayılı kararı ile Irak'ı koşulsuz işbirliğine davet etmiştir. Bu işbirliği çağrısına uyan Irak, buna karşılık olarak, 7 Aralık'ta bulundurduğu kitle imha silahlarının bir dökümünü, BM'e sunmuştur. İkna olmayan ABD yönetimince 27 Ocak 2003'te Uluslararası Atom Enerjisi Başkanı (IAEA) Muhammed el-Baradai ile silah denetçilerinin şefi Hans Blix tarafından 60 günlük inceleme sonuçları, BM'de açıklanmıştır.

Blix'e göre Irak, yeterince işbirliği yapmaktan kaçınmış, raporunda da çelişkili ifadeler yer almıştır. Blix "Irak'ta dumanı tüten silah bulamadık" ifadesini de kullanmıştır (TAŞKUN, 2006, s.149). Aynı şekilde Baradai yapılan araştırmalarda o ana kadar Irak'ın kitle imha silahları bulundurduğuna yönelik kesin bilgiye ulaşamadığını, ancak halen yanıtlanması gereken çok sayıda soru olduğunu belirtmiştir.

11 Eylül saldırılarına tepki olarak ABD'nin bütün dünyada, fakat özellikle Ortadoğu'da demokrasiyi zorla teşvik etme çabaları, ABD'nin terör karşıtı politikasının köşe taşı olan yöneticileri tarafından dile getirilmiştir.

Bu politika, kavramsal olarak en iyi ifadesini Başkan Bush'un dış politikasının şekillenmesinde oldukça etkili olan iki muhafazakar, Richard Perle ile David Frum tarafından kaleme alınan "Şeytan'ın Sonu: Teröre Karşı Savaş Nasıl Kazanılır" (An End to Evil: How to Win the War Against Terror; 2003)(WARTZ,2003,s.113), FALK,<http://www.zaman.com.tr> / webapp-tr/haber.do?haberno=600853,15.10.2007)adlı bir kitapta bulmuştur.

ABD ve İngiltere'nin dışındaki başta Fransa, Almanya, Rusya ve Çin olmak üzere diğer BMGK (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) üyeleri bu aşamada güç kullanılmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber Avrupa ülkeleri, İsrail hariç tüm Ortadoğu ve İslam ülkeleri Türkiye ve Endonezya'da bu savaşa açıkça karşı olduklarını belirtmişlerdir (ARI, 2004, s.503).

14 Şubatta, Irak yönetimi, tüm kitle imha silahlarının yasaklandığını belirten bir yasanın onaylandığı kamuoyuna açıklanmıştır. Blix ve Bradai tarafından sunulan ikinci rapora göre; Irak'ın işbirliği konusunda istekli olduğu, Irak'ta henüz kitle imha silahları ile ilgili bir bulguya rastlanmadığı, belirtilmiştir. Bu arada Fransa, Rusya ve Çin denetimlerin sürmesi gerektiğini, güç kullanılmasını gerektirecek bir durumun olmadığını belirtmişlerdir. Ancak İngiltere ve Avustralya ise raporun savaşın kaçınılmaz hale geldiğini belirterek bu konuda hazırlıklarının süreceğini belirtmişlerdir.

Irak Yönetimi, 1 Mart 2003'ten itibaren el-Samud füzelerinin imhasına başlamıştır. Fakat, ABD açısından asıl olumsuz gelişme, Türkiye'nin Irak'a yönelik ikinci cephenin Türkiye üzerinden açılmasını kabul eden ikinci cephenin açılmasına izin verecek tezkerenin Meclisten geçmemesi olmuştur (ARI, 2004, s.507).

ABD Başkanı George Bush, ABD halkına Irak Yönetiminin BM kararlarını hiçe saydığını, silahsızlanmak bir yana kitle imha silahları yapmak için aralıksız çalıştığını ve gerekirse ABD'nin Irak'ı silahsızlandırmak için harekete geçeceğini, ABD Dış İşleri Bakanı Powell'in, 5 Şubat 2003'te BMGK'ye Irak'a karşı kanıtları sunacağını açıklamıştır. ABD'nin kaderinin başka ülkelerin vereceği kararlara bağlı olmadığını belirten Bush, konuşmasında “ Özgürlüğümüz ve ABD halkının korunması için hangi önlemlerin alınması gerekiyorsa onu alacağız” (TAŞKUN, 2006, s.157) diyerek ABD'nin , bu savaşı başlatmakta ne kadar kararlı olduğunu da ortaya koymuştur. ABD Dış İşleri Bakanı Colin Powell'in “ Irak'a Müdahale için BM kararı şart değil” ifadesi savaşa hazır olan ABD'nin bir göstergesi olmuştur. Yeni Irak hukuku ve düzenlemesine ilişkin, 1000 sayfalık bir metin hazırlanmıştır (GÜRLER, 2005, s.50).

ABD Dış İşleri Bakanı Colin Powell, BM'de ki konuşmasında, Irak'ın elindeki silahları saklayarak, BMGK'nin 1441 sayılı kararını ihlal ettiğini, Irak'ın taşınabilir biyolojik kitle

imha silahları olduğunu, bununla ilgili resimlerle beraber, Irak'lı yetkililerin kendi aralarında yaptığı telefon konuşmalarını da delil göstererek, Irak'a müdahale etmekte kararlılıklarını ortaya koyan bir konuşma yapmıştır.

Saddam Hüseyin ise savaş öncesinde ülkesinin El-Kaide ile bağlantısının olduğu iddialarını yalanlıyor, elinde kitle imha silahı olmadığını vurgulamasının yanı sıra ABD yönetiminde ki Siyonizm yanlısı ile petrol kaynaklarını ele geçirmeye çalışan kişiler yüzünden dünyanın savaşa sürüklendiğini savunmuştur (TAŞKUN, 2006, s.190).

Fransa'nın Irak'a karşı savaş kararını BM'de veto etmesi, ABD hükümetini zora sokmuştur. Başkan Bush 16 Mart 2003'te Azor Adaları Zirvesinde Irak Rejiminin ya "kendi kendisini silahsızlandıracağı" yada "güçle silahsızlandırılacağı" belirten bir açıklamada bulunmuştur. Azor Adaları Zirvesinde İngiltere, ABD ve İspanya hükümetleri bir araya gelerek "BMGK, Saddam Hüseyin'e karşı gereken tedbiri almazsa, diplomatik çabaların ötesinde gerekenin yapılacağı" mesajını vermişlerdir (TAŞKUN, 2006, s.273).

18 Mart 2003'te Bush, Saddam Hüseyin ve oğullarına Irak'ı terk etmeleri için süre tanıdığını aksi takdirde askeri operasyonun kaçınılmaz olacağını vurgulamıştır.

21.Irak Savaşının Nedenleri

210 .11 Eylül Saldırıları

ABD tarihinin en büyük terörist saldırısını, 11 Eylül 2001'de ikiz kulelere yapılan saldırı ile yaşamıştır. 11 Eylül olayları siyasi olarak çok önemli sonuçlar doğurmuştur. ABD'nin güvenlik anlayışı tümünden değişmiştir. ABD halkı ve dünya, terörün ne derece tehlikeli boyutlara ulaştığını görmüştür.(TUNÇ,2004,s.103),(ERTEM,http://www.cnnturk.com/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=524&haberid=84058, 11.09.2006).

Savaş kavramının manası değişime uğramış, Avrupa ülkeleri ve ABD bu yeni teröre karşı birliktelik bilincini oluşturmuşlardır. Terörist saldırıyı yapanların Ortadoğu kökenli oldukları düşünülmüştür. Saldırının batının demokratik değerlerine yapıldığı varsayılmıştır. Bu durumda Doğu Bloğunun dağılmasından sonra, Batı toplumu tekrar

ortak hareket edecek bir neden bulmuş oluyordu yada en azından, ABD'nin kendi amaçları doğrultusunda yalnız Batı toplumunu değil, tüm uluslararası toplumu harekete geçirecek bir gerekçe doğmuştur (ARI, 2004, s.149).

ABD, Ortadoğu ile dünya devletlerini karşı karşıya getirme amacını gütmüştür. Bu politikasını yeni belirlediği güvenlik stratejilerinin birer basamağı olarak belirlemiştir.

11 Eylül saldırılarına kadar, Bush yönetimi, Irak konusunda ki kurumlararası gözden geçirmeyi sürdürmektedir. Ancak henüz herhangi bir sonuca varılamamıştır. 11 Eylül sonrasında, ABD yönetimi olayı masaya yatırarak aldığı kararlar neticesinde Afganistan ve El-Kaideye yönelik askeri hareket sonrası, ikinci aşamanın Irak olması konusunda fikir birliğine varmışlardır. Yönetimin oluşturacağı özel bir birim, Saddam Hüseyin'in, El-Kaide Örgütleri ile bağlantılarını incelemek amaçlı oluşturulmuştur. (ÖZKAN, 2003, s.228).

Yeni Bush yönetimi, Clinton yönetiminin uyguladığı politikadan daha müdahaleci bir politika izlemiş, ülkeleri teröre destek veren haydut devletler veya şer ekseni (Axis of Evil) olarak ayırtmıştır. 11 Eylül olayı sonrasında ABD'nin Afganistan'a müdahalesi meşru müdafaa hakkı olarak düşünüldüğünden uluslararası sistem içerisinde herhangi bir meşruiyet sorunu yaratmamıştır. (ÇEVİK, 2005, s.219) ABD teröre karşı diğer devletlere “ya bizimle berabersiniz ya da bizim karşımızda” diyerek devletleri bir tercih yapmaya zorlamıştır.

11 Eylül öncesinde ABD'nin bölgedeki politikası: kısaca petrolün güvenli bir şekilde ulaşımını sağlamak için Basra Körfezi ve İsrail'in güvenliğinin sağlanması olarak görülmektedir. Ancak 11 Eylül sonrasında ABD, Ortadoğu'nun kitle imha silah deposu haline gelmesini önlemek ve terörün kaynağı olmasına mani olmak politikası gütmüştür. ABD Başkanı Bush, temelinde uluslararası terörizm ile savaşmayı öne süren yeni bir doktrin belirlemiştir.

211. Bush Doktrini ve Önleyici Savaş

11 Eylül olayları sonrasında gündeme gelen Bush Doktrini, ABD'nin bu terörist saldırı sonrasındaki ABD dış politikasını oluşturan kararlardan oluşmaktadır. George W.Bush, 27 Eylül 2001'de Kongrenin ortak oturumunda tarihte Bush Doktrini olarak anılacak şu ilkelerini ortaya koymuştur:

Elimizdeki tüm kaynakları, her türlü istihbarat aracını, her türlü hukuki yaptırımı, her türlü mali etkiyi ve gerekli her türlü silahı kullanarak global terör şebekesini mahvedeceğiz. Teröristlerin mali kaynaklarını kurutacağız, birini diğerine düşürecekiz, onları bir yerden başka bir yere kaçacakları ve sığınacakları bir yer kalmayınca kadar sürecekiz, teröristlere yardım eden ve onları barındıran devletleri takip edeceğiz. Dünyanın neresinde olursa olsun, devletlerin bir karar vermesi gerekir:bizimle misiniz? Yoksa teröristlerle mi? Bu günden itibaren teröristleri barındırmaya ve desteklemeye devam eden bir devlet, ABD tarafından düşman bir rejim olarak dikkate alınacaktır. Ulusumuzun şunu bilmesi gerekir ki: Saldırıdan muaf sayılmayız; fakat teröristlere karşı Amerikalıları korumak için gerekli savunma önlemlerini alacağız (ARI, 2004, s.249).

ABD başkanı George Bush, bu konuşması ile bundan sonra ABD'nin dış politikasının nasıl olacağı konusunu da açıklamıştır. Buna göre; ABD diğer dünya devletlerine seslenerek teröre karşı birliktelik çağrısında bulunmuş, bu çağrıya uymayacak devletleri de terörist gözü ile bakacaklarını ifade etmiştir. ABD'nin bundan sonra artık kendi güvenliğini sağlama konusunda çok taraflı girişimlere açık olduğunu ancak, diğer devletlerin bu çağrıya uymamasının ABD'nin tek başına hareket etmesini durduramayacağını belirtmiştir. Bush'a göre uluslararası terörizm izole edilmeli ve Taliban, El –Kaide işbirliğindeki terör şebekesi çökertilmelidir.

Başkan Bush, 29 Ocak 2002'de Kongre'de yaptığı konuşmasında terör tehdidi olarak gördüğü devletlerin isminin vererek bu ülkeleri, Şer Ekseni (Axis of Evil) veya haydut devletler olarak nitelemiştir. Bu ülkeleri Kuzey Kore, İran ve Irak olarak belirtmiştir(STEIN,2002,s.140),(KEMAL,http://www.londragazete.com/index.php/cat/1/co/1/7/art/482/PageName/Ana_sayfa, 14.09.2006). Daha sonra bu listeye Suriye, Küba ve Libya'da eklenmiştir. ABD bu ülkeleri terörist devletler olarak gördüğünü, demokrasiden uzak olduklarını her fırsatta belirtmiştir. Bush Yönetimi Saddam Hüseyin'i risk almaya

hazır bir kumarbaz olarak nitelendirmiş, bu rejimi devirerek yerine, Irak'ta demokrasi inşa etmek istediklerini her fırsatta dile getirmiştir.

“Sadece rejim değişikliği değil, sonraki büyük değişim süreci içinde hazırız. Demokratik bir Irak için bir araya geldik. Irak'ta Saddam terörüne son verilecek” (TAŞKUN, 2006, s.70) bu sözler, 11 Temmuz 2002'de Irak'lı rejim muhalifi asker ve bürokratların, Londra Zirvesinde bir araya gelerek yaptıkları toplantıda Irak Ulusal Koalisyonu Halkla İlişkiler Sorumlusu, Albert Yelda tarafından söylenmiştir. Görülmektedir ki ABD'nin demokrasi götürme planı bölgedeki bazı muhaliflerce de benimsenir olmuştur.

ABD'nin bu gelişmeler karşısında 20 Mart 2003'te, Irak'ta başlattığı savaşın temel argümanlarından birisi de; İnsan hakları konusunda olmuştur. Irak Operasyonuna “Irak'a Özgürlük Operasyonu”adı vermiştir. Görüldüğü gibi ABD, kendi yeni güvenlik stratejilerini insan hakları adı altında yaşama geçirmek istemiştir.

Irak'ın işgali sonrasında Bush, Irak için şunları söylemiştir: “Demokratik, tüm Irak halkını temsil eden, komşuları ile barış içinde ve kendini savunabilen bir ülke istiyoruz” (RUSSELL,2003,s.150),(ACHCAR,<http://www.zmzg.org/Turkey/ga250205.htm>,25.02.2005).

ABD'nin, savaş öncesi ve savaş esnasında aynı demokratikleştirme söylemini her fırsatta ileri sürerek, Irak savaşının gerekçelerini kendince oluşturmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Irak savaşının sebepleri arasında ayrıca; Başkan Bush, kabinesinde Irak'ta ki rejim değişikliğinin bölgede “Domino” etkisine yol açacağını iddia etmiştir (TAŞKUN, 2006,s.31) .

ABD, 17 Eylül 2002'de Bush Doktrinin ana ilkelerini ifade eden, Yeni Güvenlik Stratejileri(YGS)(The National Security Strategy of United States-NSSUS) başlığı altında YGS(NSSUS)'leri duyurmuştur (ATAY, 2003, s.36).

ABD Başkanı tarafından imzalanarak yürürlüğe giren YGS(NSSUS), 9 bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde ABD'nin uluslararası stratejisi gözden geçirilmiştir. Bu kısımda, ABD'nin dünyada bir eşinin ve benzerinin olmadığı belirtilmiştir. Buna göre

ABD, 1991 sonrasında kendini dünyanın tek belirleyici gücü olarak görmekte olup, askeri gücü ile bir yandan dünya çapındaki konumunu pekiştirmek istemektedir. Yeni yüzyıla askeri ve stratejik olarak hazırlık planlarının ipuçlarını vermiştir (ÇEVİK, 2005, s.215).

YGS(NSSUS) olarak adlandırılan bu doktrin aslında 11 eylül öncesinde ABD yönetimi içerisinde muhafazakar grup olarak adlandırabileceğimiz grubun benimsediği şu gibi ilkelerden oluşmaktadır.

Uluslararası ilişkiler hukukun değil, gücün ilişkisidir. Güç, hükmeder, hukuk hükmedenin meşru kılar. ABD, Soğuk Savaş sonrasında dünyadaki tek süper güçtür. Bu nedenle görüşlerini, çıkarlarını ve değerlerini dünyaya dayatabilecek konumdadır. Dünya ABD'nin üstünlüğünü kabul etmekten fayda sağlayabilir. ABD dünyadaki üstünlüğünün vurgulamak zorundadır (SOROS, 2005, s.21).

Bu dış politika görüşü muhafazakar olarak bilinen kapsamlı bir ideolojinin bir parçası olup YAYP(PNAC) olarak adlandırılmaktadır. Bu ideolojiyi Bush yönetimin bütün üyeleri onaylamaktadır, Bush yönetiminin etkisi 11 Eylül sonrasında da artış göstermiştir.

11 Eylül'den önce, YAYP(PNAC)'nin üyeleri bu projenin uygulanması için gerekli zemini bulamamalarına karşın, 11 Eylül saldırıları, ABD açısından projeyi harekete geçirmek için bir bahane olmuştur.

Gerçekte Donald Rumsfeld, Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve küçük bir grup ideolog YAYP(PNAC)'i desteklemiştir (AVCI, 2006, s.53). 11 Eylül savaşıdan 4 yıl önce kurdukları think-tank kuruluşları ile 1998'de Başkan Clinton'ı , Irak'ı işgale ikna etmeye çalışmışlardır. 11 Eylül saldırıları tüm engelleri tek bir vuruşla ortadan kaldırmış olup, ABD üstünlüğü ideolojisi terörizme karşı savaş adı altında uygulamaya konulmaya çalışılmıştır.

Yeni doktrinin de şu cümle: uluslararası hukuk açısından önem arz etmekteydi. Düşman devletler, ABD'i ve müttefiklerini kitle imha silahları ile tehdit eder hale gelmeden önce ABD, onları durdurabilmelidir. Diğer bir ifade ile “Önleyici Savaş ve

Önceden Vurma Stratejisi” adı verilen bu politika 2002 eylülünde kamuoyuna açıklanmıştır (AVCI, 2006, s.253).

Buna göre Başkan Bush, ABD’nin savunmasının “çevreleme ve caydırıcılık” politikalarının geçen yüzyılda kaldığı, artık yeni stratejilerin oluşturulması gerektiği, çünkü caydırıcılığın savunacak vatandaş veya ülkesi olmayan teröristler için bir mana ifade etmeyeceği, elindeki kitle imha silahlarını füzelerle kullanacak veya gizlice terörist müttefiklerine verecek dengesiz diktatörler karşısında çevreleme stratejisi uygulamasının artık mümkün olamayacağını söylemiştir. ABD’nin güvenliğinin ABD halkının “önleyici eylem” (ÖZKAN,2003,s.264) almada kararlı olması ile sağlanabileceğini belirtmiştir

ABD, kendisine düşman gördüğü tüm devletleri kendisine bir saldırı olmasa da bunun olabilme ihtimali ile bu devlete saldırı yapma imkanını kendisinde görmüştür. Bu strateji ile ABD’nin, Soğuk Savaş sonrasında beri uyguladığı: kendisine saldırı olduğunda müdahale etme politikasının değiştiğini, bundan sonra ABD’nin müdahalesi için herhangi bir saldırının olmasının gerekmediğini göstermektedir. Bu durumda sadece Irak potansiyel düşman tanımı içerisine girmeyebilmektedir.

ABD bu politika ile kendisine rakip başka bir gücü istememektedir. ABD yeni güvenlik stratejisi ile küresel ölçekte ekonomik ve siyasi olarak bir etki yaratarak bunu askeri güç ile desteklemek istemektedir. Bunu da tek taraflı olarak yapmayı istemediğini belirtmiştir (ÇEVİK, 2005, s.217).

Başkan Bush, önleyici savaş doktrininde kastettiği ülkelerin ismini söylememiştir. Ancak kitle imha silahlarını barındıran ülkeleri hedef göstermiştir. Önleyici savaş doktrini ilk olarak Afganistan Operasyonunda uygulanmış, sonrasında da, Irak savaşı bunu takip eden bir savaş olmuştur.

ABD yönetiminin kararlılığı, Bush’un yanında, Başkan Yardımcısı Dick Cheney’ nin yaptığı açıklamada da görülmüştür. Cheney, Saddam Hüseyin’in kitle imha silahlarını elde etmeye çalışan ve bunları kullanmaya çalışan bir diktatör olduğunu, bugünün dünyasında güvenliğe çıkan tek yolun harekete geçmek olduğunu ve ABD’nin eyleme geçeneğini söylemiştir (ÖZKAN, 2003, s.264).

212. Kitle İmha Silahları

Irak savaşının temel gerekçelerinden biri olarak, Irak'ta kitle imha silahlarının yok edilmesi argümanı ileri sürülmüştür. ABD, bu savaşta aynı zamanda Irak'ın silahsızlandırılmanın temel amaçlarından biri olduğunu ifade etmiştir. 11 Eylül öncesinde ABD yönetimi bölge petrolünün güvenli olarak ulaşımına yönelik bir politika izlemiştir.

ABD, 11 Eylül sonrasında ise Ortadoğu'nun kitle imha silahlarından temizlenmesi ve terörün kaynağı haline gelmesine mani olmak amaçlarını öne süren bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Bu bağlamda ABD yönetimi kendisince belirlediği şer ekseninde olarak kabul ettiği devletleri uluslararası sisteme tehdit olmaktan çıkarmaya çalıştıklarını öne sürmüştür. Irak Savaşının sebepleri arasında saydığı şer eksenini kavramı tamamen Bush yönetiminin belirlenmiş bir tanımı ifade etmektedir. Irak'ta bu kapsamda değerlendirilen temel ülke olarak kabul edilmiştir.

ABD, Saddam yönetiminin devrilmesi konusunda, Bush yönetimine kadar genel olarak Iraklı muhaliflerle işbirliği yolu ile politika yapmıştır. Ancak Bush yönetimi, BM silah denetimi kararlarına uyması üzerine Irak üzerinde daha aktif politika yürütmüştür (ÇEVİK, 2005, s.220).

Saddam'ın askeri bir tehdit olmaktan çıkarılması amacıyla, BM Gözetleme , Kanıtlama ve Denetleme Komisyonu(BMGKDK) (United Nations Monitoring ,Verification and Inspection Commission UNMOVIC), 1999'da, Hans Blix başkanlığında Irak'ta silah denetimini yapmaya başlamıştır.

Irak'ın silah denetçilerinin gözlemlemesinin ötesinde Bush'un Irak'a yönelik bir suçlayıcı politikası mevcuttur. Bu politikayı Bush'un konuşmalarında görebilmekteyiz. 11 Eylül olayı sonrasında 7 Ekim de yaptığı konuşmada Bush:

Bazı kimseler Irak'tan kaynaklanan tehdidin kitle imha silahlarına sahip diğer ülkelerden neden farklı olduğunu sormaktadırlar. Dünyanın bir çok tehlikeyi barındırdığı gerçektir. Ancak, Irak özel bir durum teşkil etmektedir, çünkü bağımsızlığımızın birçok tehlikesini aynı anda barındırmaktadır. Irak'ın kitle imha silahları, bu silahları binlerce

insanı öldürmek için kullanmış bulunan canı bir diktatörün elindedir. Bu tiran ABD'ye dinmeyen bir kin ve düşmanlık gütmektedir. Bazıları bu tehlikenin ABD ve dünya açısından ne kadar muaccel olduğunu sormaktadırlar. Tehlike ciddidir ve gün geçtikçe daha da derinleşmektedir. Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğunu biliyorsak-ki bilmekteyiz-Saddam'a karşı koymak için daha da güçlenmesini ve daha da tehlikeli silahlar geliştirmesini beklemenin ne anlamı olduğunu sormalıyız. Kanıtlar Saddam Hüseyin'in yeniden bomba yapmaya çalıştığını işaret etmektedir. Uydu fotoğrafları, Saddam Hüseyin'in daha önceki nükleer programın parçası olan tesisleri yeniden inşa ettiğini açığa çıkarmıştır. Irak rejimi, bir tenis topundan daha küçük miktarda zenginleştirilmiş uranyum üretebildiği yada satın alabildiği veya çalabildiği takdirde, bir yıl içinde bomba yapabilecektir. Bu gerçeklerin farkında olduktan sonra ABD giderek büyüyen tehdit karşısında hareketsiz kalamaz. Tehlikenin somut emareleriyle burun buruna geldikten sonra, bir mantar kafası şeklinde ki bir bulutla gelecek nihai delili bekleyemez (ÖZKAN, 2003, s.302).

Bu konuşması ile Bush, Saddam Hüseyin'in kendileri ve dünya için nasıl bir tehdit olarak gördüklerini ifade etmiş ve daha da önemlisi, BM'nin harekete geçmemesi halinde, ABD'nin gerekeni yapacağı mesajını vermiştir. ABD Kongresinin Temsilciler Meclis kanadının, Başkan Bush'a, Irak'a karşı askeri güç kullanma izni vermesi, Irak Savaşına doğru ilk adım olmuştur. BMGK, 8 Kasım 2001'de kabul ettiği hükümlerle, 1441 sayılı kararlar UNMOVIC'in Irak'ta denetimlere başlaması, Irak'ın biyolojik, kimyasal ve nükleer silahlar geliştirmeye yönelik programlarının ayrıntıları hakkında eksiksiz bildirimde bulunması gerekliliği kararı kabul edilmiştir.

Bush böylelikle BM'de kendi politikalarını uygulamaya geçirmiştir. Bush, Irak'ın kitle imha silahlarından tamamen arındırılacağını, Irak rejiminin bunun ne şekilde gerçekleşeceğine karar vermesi gerektiği, ABD'nin her türlü koşulda bunu sağlayacağını vurgulamıştır (ÖZKAN,2003, s.315).

ABD Başkanı Bush, Irak'ta, 1441 sayılı kararı uygulayacağını, bir mektupla, Kofi Annan'a bildirmiştir. Bu mektuba cevap olarak Irak, ABD ve İngiltere'yi kınadığını belirterek, BM silah denetçilerinin, 1998 yılından bu yana Irak'ın kitle imha silahları

üretmediğini ve bu silahlara sahip olmadığını ifade etmiştir (TAŞKUN, 2006, s.90). Ancak verilen cevaplar Başkan Bush'u politikalarından vazgeçirmemiştir.

Irak, 8 Aralık'ta BMGK'e Kitle İmha Silah Programı hakkında tam ve eksiksiz yaklaşık 12.000 sayfalık bildirim ile ABD tatmin olmamış durumu, BM ile istişare edeceklerini belirtmiştir. BM silah denetçileri Başkanı Hans Blix'in, 27 Ocak 2003'de BM'de okuduğu 16 sayfalık raporda; Irak'ın sunduğu 12.000 sayfalık silah bildirim raporunun eksiklikler içerdiği, kaybolan kitle imha silahları ve kimyasal maddelerin akıbeti konusunda ikna edici kanıtlar bulamadıklarını öne sürerken, aynı zamanda "Irak'ta dumanı tüten silah bulamadık" ifadesini de kullanmıştır (TAŞKUN, 2006, s.149).

Kitle imha silah arama çalışmaları daha sonra da devam etmiştir. 23 Aralık 2002'de, denetçiler yeni 45 günlük bir denetim için Irak'a gönderilmiştir. Ancak, ABD, denetleme faaliyetleri devam ederken, BM'den, Irak'ın denetçilerine kolaylık sağlamadığı ileri sürerek güç kullanmak için karar çıkartmaya çalışmıştır. ABD Dış İşleri Bakanı Colin Powell'da, Irak'a müdahale için BM kararının şart olmadığını belirtmiştir. Bu açıklamalar sadece Bush'un değil, ABD yönetiminin de savaş politikasını benimsediklerini göstermiştir.

BM kitle imha silah denetçilerinin, hiçbir bulgu bulamamasına rağmen, ABD, 20 Mart 2003'de, Irak'a savaş açmıştır (ARI, 2004, s.255). Ancak savaştan sonra Irak'ta ciddi manada kitle imha silahı bulunamamıştır. Kitle imha silahı bahanesinin diğer ülkeleri ikna amacıyla söylendiğini, ABD yönetiminin açıklamaya çekindiği bir durum olmuştur.

Aralarında Merkezi Haber alma Ajansı(Central Intelligence Agency-CIA) Uzmanlarının da bulunduğu yüzlerce bilim adamı tarafından yürütülen çalışmalarında, bilim adamlarının Irak'ta kitle imha silahına rastlanmadığını belirten açıklamaları bu gerçeği ortaya çıkarmıştır. Bush yönetimince, Irak savaşının sebeplerinden biri olarak gösterilen, Irak'ta kitle imha silahları olması, Irak'a gerçekleştirilmesi düşünülen muhtemel bir savaşın oluşturulan bir gerekçesi olduğu savaştan sonra itiraf edilmiştir

213.Ortadoğu Petrollerinin Savaşa Etkisi

2130.ABD'nin 20.yy. Öncesi Ortadoğu Politikası

ABD'nin dış politikası 19.yüzyıldan 20. yüzyılının başına dek izolasyonist bir nitelik göstermiştir. ABD'nin Ortadoğu'ya ilgisi 1920'lere rastlamaktadır. Bu tarih öncesinde ABD petrol şirketleri Ortadoğu petrolü ile ilgilenmemişlerdir. ABD 1.Dünya savaşının sonuna kadar petrol ihtiyacını yurt içi rezervlerinden karşılamıştır.

1.Dünya Savaşı sonunda İngiltere tekelinde bulunan Ortadoğu petrolleri ABD'nin tepkisini çekmiş olup, 1928 yılında birçok ABD şirketinin Avrupalı ortakları ile bölge petrollerini işletmesiyle, ABD'nin bölge ile ilgisi ekonomik açıdan başlamış olmuştur (ÇEVİK, 2005, s.94). Ortadoğu'nun petrol endüstrisine tam olarak girişi, özellikle ABD şirketlerinin bu bölgede faaliyetlerini yoğunlaştırması ile olmuştur (ÖZKAN, 2003, s.42).

Tarihsel olarak bakıldığında, ABD'nin dış politika ve milli güvenlik stratejisini jeopolitik temeller üzerine kurduğu görülmektedir. 20. yüzyılın sonlarına doğru bilinen dünya hakimiyet teorilerinden ayrı olarak "enerji kaynaklarını kontrol eden dünyayı kontrol eder" tezine dayalı yeni bir stratejik anlayış oluşmaya başlamıştır (CEVİZOĞLU,2003,115),(KULOĞLU,<http://www.kerkukvakfi.com/analizler.asp?id=121>, 12.10.2006).

2131. ABD'nin 20. yy. Sonrası Ortadoğu Politikası

20.yüzyılın başlarında, ABD izolasyonist politikasını terk etmeye başlamıştır. 2.Dünya savaşı sonrasında Almanya ve Japonya'nın savaştan yenik çıkması, İngiltere ve Fransa'nın da savaştan önemli ölçüde, maddi ve insani açıdan büyük kayıplar vererek çıkmaları sonucunda, ABD ve SSCB'yi uluslararası sistemde karşı karşıya getirmiştir. Başta ideolojileri olmak üzere, ekonomik ve siyasi olarak birbirine zıt olan bu iki ülke dünyanın çeşitli bölgelerine nüfuz alanları oluşturmada adeta bir yarış içerisine girmişlerdir. Bu yarış çerçevesinde Ortadoğu da, en önemli yerlerden birisini oluşturuyordu.

ABD Başkanı Eisenhower, 1951'de Batı Asya'nın dünyanın en önemli stratejik bölgesi olduğunu ifade etmiştir. Sovyetler petrole ihtiyacı olmasa da kendi ideolojilerini

Ortadoğu'ya yayma çabasına düşerken bu düşünce ABD'yi, bölgede fazla etkili olamayan İngiltere ve Fransa'nın yerine birincil konumda etkin bir hale getirmiştir.

İngiltere'nin 2. Dünya Savaşı sonrasında, bölgedeki yerini alan ABD, o tarihte Vietnam ile savaştığından, bölgede askeri olarak yer almasa da İran ve Suudi Arabistan'a dayalı bir politika izleyerek bölge üzerinde etkinliğini hissettirmiştir. Bilinen en fazla petrol rezervi ve üretimi ile Suudi Arabistan, ABD politikasının en önemli ayağını oluşturmuştur. Suudi Arabistan ayrıca Arap milliyetçiliğinin de merkezinde yer alması bakımından ABD açısından önem taşımıştır.

Küresel hâkimiyetin yeni belirleyici unsurunun enerji kaynaklarının kontrolüne dayandığı, bu anlayış çerçevesinde ABD'nin, Soğuk Savaş dönemi boyunca tam olarak etkinlik sağlayamadığı Orta Asya ve Orta Doğu bölgeleri üzerine odaklanarak, yeni bir bölgesel etki alanı oluşturmaya çalıştığı görülmektedir.

1970'lerin başına kadar, ABD'nin Körfeze yönelik politikası Ortadoğu politikasının bir parçası gibi görünse de tarihsel süreç içerisinde ilişkilere bakılırsa ABD'nin bölgeye verdiği önem anlaşılmaktadır (ARI,2004, s.183) . ABD Dış İşleri Bakanı H.Kıssinger 14 Kasım 1974'de yaptığı bir konuşmada ,petrolü , “ Dünya'nın en önemli stratejik maddesi olarak” (KOCAOĞLU, 1995, s.178) tanımlamıştır.

1971'e kadar ham petrolün varilli 2 doları geçmemiştir. Ancak 1970'lerde yaşanan gelişmelere bağlı olarak petrolün 35 dolara çıkması, bölgenin önemini bir anda farklılaştırmıştır. Çünkü Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya petrol gereksinimlerinin %75'ini, ABD de %25'ini bölgeden karşılamaktaydı. Artık gücün üretici ülkelere kaydığını gösteren bu durum, 1973 Arap-İsrail savaşı sonrasında İsrail'e yardım eden devletlere karşı uygulanması, artık petrolün siyasal bir güç olarak kullanılabileceğini göstermişti.

Petrol fiyatlarında ikinci bir yükselme, 1979 İran devrimi ve arkasından yaşanan İran-İrak savaşı dolayısıyla söz konusu olmuştur. Dolayısı ile ABD'nin bölgeye yönelik politikasının belirlenmesinde temel kaygının ekonomik çıkarların korunması olduğu düşünüldüğünde, ilginin odak noktasını doğal olarak petrol oluşturmuştur. Çünkü petrole bağımlılıkları giderek artan ABD ve Batı ülkeleri, petrol gereksinimlerinin önemli bir kısmını dünya petrol rezervinin yaklaşık %65'inin bulunduğu bu bölgeden sağlamışlardır.

ABD petrol tüketiminin %25-30'unu, Almanya %32'sini, İngiltere %45'ini, Japonya %76'sını ve Fransa %89'unu bu bölgeden sağlamaktadır (ARI, 2004, s.189). Dolayısı ile batılı ülkelerin bu bölgeye olan bağımlılıkları ve bölgeye yönelik politikaların nedenlerini daha bir anlaşılır kılmaktadır.

Petrol arzının azalması yada durması dünya ekonomisini oldukça olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim bu durum İran-Irak savaşı sırasında olduğu gibi, 1.Körfez Krizi sırasında da yaşanmıştır. Ayrıca petrol gelirlerinin belirli bir petrol üreticisi ülkenin elinde toplandığı, petrolden elde edilen gelirlerin sirkülasyonunun sağlanamadığı durumlarda dünya ekonomisi beklenmedik zararlara da uğrayabilmektedir. Ayrıca OPEC(Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) ülkelerinin, özelliklede üç Körfez ülkesi olan Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE(Birleşik Arap Emirlikleri) uluslararası ekonomik sisteme önemli ölçüde entegre oldukları görülmüştür (ARI, 2004, s.191).

Ortadoğu bölgesi başta petrole ilişkin çıkarlar olmak üzere, ekonomik olarak ABD ve Batılı ülkeler açısından önemini korurken, bu çıkarların sürekliliğinin sağlanması açısından bölgede siyasal bir üstünlüğün sağlanması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Dolayısı ile ABD, Batı'nın çıkarlarını tehdit edecek bir gücün, bölgeyi denetlemesine hegemonyası altına almasına sürekli karşı çıkmıştır.

ABD'nin, SSCB ye karşı bu politikası 2.Dünya Savaşı sonrasında çevreleme politikası olarak anılmıştır. ABD bu çerçevede Ortadoğu'nun ve SSCB etkisine girmesine karşı, bir taraftan bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirirken ,diğer taraftan da kuzey ülkelerini Sovyetlere karşı tampon bölge olarak kullanarak, bölge ülkelerine askeri ve teknik yardımlar yapmıştır (ARI, 2004,s.195).

ABD, Arap-İsrail çatışmasında iki tarafla da iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. ABD, Araplarla İsrail arasında bir uzlaşma sağlayacak ortamı yarattıktan sonra, Ortadoğu'daki çatışma alanları, Doğu Akdeniz'in başka bölgesinden başka bir bölgeye Basra'ya kaymıştır. Basra körfezi hem doğal kaynakları petrolü hem de coğrafi konumu dolayısı ile Ortadoğu'nun en önemli yerlerindedir.

1973 sonrasında hızlı bir şekilde silahlanan İran, Irak ve Suudi Arabistan petrol gelirlerini uluslararası bir güç haline getirmeye çalışarak bir rekabet ortamı içerisine girmişlerdir. Bu rekabetin sonucu, 22 Eylül 1980’de başlayan ve 17 Temmuz 1988’de BMGK’nin 598 sayılı kararının kabulüyle biten İran-Irak savaşı olmuştur (KOCAOĞLU, 1995, s.182).

Savaş sırasında Batı dünyasının tamamı Irak’ı desteklemiştir. Bu savaşla Irak devrimi sonrasında kesilen diplomatik ilişkiler, yeniden sağlanmıştır. Irak- ABD ilişkileri 1984’de yeniden devam etmiştir. 1982’den itibaren ABD Irak’a yoğun olarak silah ve teknoloji yardımıyla bulunmuştur (ÇEVİK, 2005, s.124). ABD Savunma Bakan Yardımcısı Francis J. West bölgeye yönelik şu açıklamalarda bulunmuştur: “İsrail’in güvenliğinin sağlanması, SSCB gibi radikal devletlerin saldırılarına karşı Arap devletlerini desteklemek, bölgenin yıkıcı faaliyetlere karşı desteğini sağlamak, ABD’nin temel politikalarıdır” (ÇEVİK, 2005, s.124).

ABD’nin Körfez bölgesinde yürüttüğü bu güç dengesi üzerine kurulu politikası daha önce belirttiğimiz gibi Irak-İran savaşı ve 1.Körfez savaşı sırasında işgalci devletlerce bozulmaya çalışılmıştır.

1980’ler de bu bölge ABD yönetimi tarafından hayati çıkarların söz konusu olduğu bölge olarak tanımlanmıştır. 2 Ağustos 1990’da, Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesi 1.Körfez savaşına neden olmuştur. 1970’lerden beri ABD Körfez bölgesine askeri müdahale açıklamalarını sözel olarak gündeme getirirken bu savaş sonrasında, BM aracılığı ile bu imkanı bulmuştur.

ABD Başkanları Nixon ve Bush şu açıklamalarda bulunmuşlardır; “Ortadoğu’da hiç kimsenin hakim duruma gelmesine ve Ortadoğu petrolünün dost olmayan ellerde bulunmasına izin verilemez” (KOCAOĞLU, 1995, s.182).

Nitekim Irak’ın Kuveyt’i işgali sonrasında ABD Körfezde tamamen etkin olarak, Irak’a BM yolu ile ambargolar ve yaptırımlar uygulanarak kontrolü bu bölgede kendi elinde bulundurmıştır.

Özet olarak Soğuk Savaş boyunca İsrail'in güvenliği, petrolün güvenliği ve SSCB tehdidinin önlenilmesi, ABD'nin Ortadoğu politikasında rol oynayan temel etkenlerdir. ABD'nin Ortadoğu bölgesine ilgisi Soğuk Savaş boyunca devam etmiştir.

Ortadoğu'nun ve tüm dünyanın silahlanması karşısında 19 Kasım 1990'da, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması imzalanmıştır. Soğuk Savaşta dünyanın iki süper gücünün de dahil olduğu 22 devlet silahlanma konusunda indirime gitmişlerdir. Ancak Soğuk Savaş sonrasında yıkılan Sovyet rejiminin boşluğu, silahlanma yarışının nükleer alanda da devam etmesini sağlamıştır. Ortadoğu'da nükleer silahlara sahip olma arzusu 1950'lili yıllarda başlamıştır. İsrail bölgede ilk nükleer silahlara sahip olan ülke olmuştur.

İsrail'in nükleer silahlanmadaki hevesi bir süre sonra bölgedeki ülkelerin nükleer silahlara sahip olma hevesini kamçulamış olup, Irak 1970'lerde nükleer ve kimyasal silah programlarına başlamıştır. Suriye ve İran'da Irak'ı takip etmişlerdir. 4 Aralık 1990'da, BM Genel Kurulu Ortadoğu'nun Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge Haline Getirilmesi yetkisini BM'e devreden kararı onaylamıştır. Ancak, İsrail Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasını imzalamadığı gibi, Irak'ta BM çağrılarına rağmen nükleer silahlanmaya devam etmiştir. Bu durum Ortadoğu'nun silahlanma dengesinin ne denli boyutlara ulaştığının o yıllarda göstergesi olmuştur (CHOMSKY, 1993, s.169). Ancak İsrail'in silahlanması karşısında bu devlete bir yaptırım uygulanmazken, 1.Körfez Savaşı sonrasında, Irak'ın silah programları BM denetiminde imha edilmiştir (KOCAOĞLU, 1995, s.214).

Soğuk Savaş sonrası, SSCB'nin yıkılması ile tek başına küresel bir güç olma özelliği kazanan ABD'nin Ortadoğu Politikası kendi açısından yeniden şekillenmiştir. İsrail-Filistin sorununda ve diğer Ortadoğu meselelerinde ABD, kendi açısından politikalar üretmiş ve uygulamıştır.

Bu bağlamda ABD'nin Ortadoğu Politikasının geçmişten günümüze iki ana temel üzerinde oturduğunu belirtmekte fayda vardır. Bunlardan birincisi petrolün akışını denetleme ve bunun rakip güçlerin eline geçmesini engellemek bağlamında Ortadoğu'da dost ve müttefik ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesidir. İkincisi ise bölgedeki bu çıkarlarla da bağlantılı olarak İsrail'in güvenliğini sağlamadır (PİRİNÇÇİ, 2004, s.481).

ABD'nin bölgedeki politikaları çok geniş bir perspektiften bakıldığında bölge ülkelerini hegemonya altına almak daha çok petrol olmak üzere, silah satışı politikalarının özünü oluşturmaktadır. Bu politikalar üzerinde durmak, Irak'ın işgali ile sonuçlanan Irak Savaşı(2. Körfez Savaşı)nın nedenlerinin ortaya konulmasında yardımcı olmaktadır.

2132. Petrol Faktörü

Her ne kadar yeni petrol arz kaynaklarının oluşturulsa da, Ortadoğu petrol bakımından hala birinci sırada olup maliyeti en düşük petrolü bulundurması ile Dünya petrol üretiminin %31'ini karşılamaktadır. ABD ve Batılı müttefikler için bölge önemini korumaktadır. ABD'nin bölge petrolüne bağımlılığı yaklaşık %25-30 olarak açıklanmıştır.

Dünya petrol rezervinin % 65'i, Ortadoğu'da bulunmaktadır. Bölge doğalgaz açısından da zengin kaynaklara sahiptir. Bu bağlamda Ortadoğu'da ki enerji kaynaklarının kontrolü büyük avantajlara sahip olma imkanını vermiştir. Bu nedenle ABD, AB, Rusya, Çin, Japonya ve Hindistan gibi potansiyel süper güçler Ortadoğu'da olabildiğince etkin konumda olmak istemişlerdir. Bu çerçevede Irak petrolleri yüz binlerce dolarlık kar fırsatı sunmaktadır (ÇEVİK, 2005, s.224).

Bugün için bilinen üretilebilir dünya petrol rezervleri 1 trilyon 50 milyar varildir. Irak'ın bilinen üretilebilir rezervi ise, 112.5 milyar varil olarak kabul edilmiştir. Bu miktar dünya rezervlerinin yaklaşık % 11.22ini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Irak hiçbir devletin göz ardı edemeyeceği bir rezervdir. Irak'ın henüz ortaya çıkarılmamış petrol potansiyeli ile birlikte bu rakam 220 milyar civarında olduğu belirtilmiştir. Irak petrollerinin diğer önemli bir avantajı, üretim maliyetlerinin diğer Ortadoğu ülkelerinden görece düşük olmasıdır (PAMİR,2003, s.43).

ABD'nin gelecek 15-20 yıl içerisinde giderek petrole daha fazla bağımlı hale geleceği açıklanmıştır (ARI, 2004, s.190). ABD'nin yıllık petrol ihtiyacının %40'ı yerli üretim ile karşılanırken % 60'ı ithal edilmektedir. 2002 yılında ithal edilen petrolün % 17'si Kanada'dan, % 14.5'ü Suudi Arabistan'dan, % 13'ü Meksika'dan, %11'i ise Venezüella'dan sağlanmaktadır.

Irak ve Kuveyt'te dahil edilirse Ortadoğu kaynaklı ithalatı %19.8'e karşılık gelmekte olduğuna dikkat çekilirse, ABD'nin Ortadoğu'daki petrole bağımlı olduğunu görebilmekteyiz(MUTLU,2002,s.160),(ERSOY,<http://www.bgst.org/keab/ne20051114.asp>,13.10.2005).

Dünyanın diğer bölgelerinde petrol yataklarının tükenmesi ya da üretim maliyetlerinin yüksek olması dünya devletlerinin Körfez bölgesindeki petrole ne derece bağımlı olduklarını göstermektedir.

ABD'nin 500 milyar dolarlık dış ticaret açığının bulunduğu, AB ve Rusya'dan önce bölgeyi kontrol ederek ekonomik anlamda büyümesini devam ettirmeyi amaçladığı, aksi takdirde askeri ve siyasi etkinliğin yanında ekonomik gerilemesinin söz konusu olacağı (KULOĞLU, <http://www.kerkukvakfi.com/analizler.asp?id=121>, 12.10.2006) ifade edilmektedir.

ABD ile Batılı müttefiklerinin ekonomik ilişkileri bize bölgenin önemini ifade etmektedir. Petrol gelirlerinin belirli bir petrol üreticisi ülkenin elinde toplandığı durumlarda, dünya ekonomisi bundan bu nedenle olumsuz etkilenmektedir. Irak'a uygulanan ambargoya rağmen ABD ve İngiltere dışındaki ülkelerin petrol şirketleri Irak ile petrol anlaşmaları imzalamışlardır.

“Rusya, Irak ve Çin Irak petrollerinden ABD'ye rağmen, büyük imtiyazlar elde etme yarışına girdikleri ve milyarlarca dolarlık rezerv antlaşmaları imzaladıkları bilinmektedir”(MUTLU,2002,s.100),(PAMİR,http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/00920/?printerfriendly=yes, 31.01.2003). Irak ile petrol rezervi için antlaşma yaptıkları ABD ve İngiltere'de Saddam ile yapılan bu antlaşmaların geçersiz olduğunu, Saddam sonrası yeni yapılanmada kendi şirketlerinin bu paylaşımında olacağını belirtmeleri aslında Irak savaşının petrole dair nedenlerini ortaya koymaktadır.

Savaş sonrası, Irak petrolünün doğrudan kontrolü sadece petrolün karını değil aynı zamanda, ABD hükümetinin istediği zamanda, piyasaya süreceği petrol miktarını belirleyerek petrol fiyatını kontrol etmesini, sağlayacaktır. ABD dolarının piyasalarda kullanımına öncelik verilecekti. Çünkü; Irak 2000 yılından bu yana ABD'ye finansal olarak zarar vermek için petrolünün dolara karşı Euro üzerinden satışını gerçekleştirmiştir.

Bu durum karşısında ABD bölgede etkili olmak istemiştir. Irak Savaşı sonuçları bakımından ABD'nin çıkarlarına hizmet etmektedir.

ABD Başkanı George Bush'un, Arbusto petrol firmasının kurucularından olması, yardımcısı Dick Cheney'in Halliburton enerji firmasından olması , Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in Enron enerji firmasının hissedarları arasında olması, dönemin Ulusal Güvenlik Danışmanı Condolezza Rice'in, Chevron petrol firmasında üst düzey yöneticilik yapması, bu görevleri öncesinde petrol ve savunma sanayine yönelik görevleri neden savaş taraftarı oldukları konusunda bize bir fikir vermektedir. Bu durum, savaşta petrolün önemli bir neden olduğu düşünülenlerce ileri sürülen argümanlardan olmuştur (ÖZKAN,2003,s.59).

Ancak Irak Savaşı öncesinde, ABD'li yetkililerin Fransa ve Rusya petrol şirketlerine mevcut hükümetin uzaklaştırılmasına yardımcı olurlarsa, savaş sonrasında ABD'li şirketlerle yakın çalışabileceklerinin ifade edilmesi, bu savaşın nedenlerinin petrolden daha çok başka odaklı olduğunun savunan görüşlere yol açmıştır (TAŞKUN,2006, s.30).

Petrol, YAYP'i savunanların tezinde arka plandaki neden olarak gözükmemektedir. Pennsylvania Üniversitesi'nden siyaset bilimi profesörü ve Ortadoğu uzmanı Ian Lustick, Bush'un politikasını şöyle eleştirmiştir. "Petrol gelirinin sadece ABD'nin Irak'taki savaş masrafını karşılamaya yönelik bir unsur olduğunu" (AVCI, 2006, s.53) ifade etmiştir. YAYP'i savunanlar ise ABD'de petrolle ilgilenenlerin bile Irak'taki askeri operasyona karşı olduklarını, petrol pazarının istikrarsızlık istemediğini belirterek savaşın gerçek nedeninin petrolün ötesinde aranılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Atılım Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sinan Sönmez, BOP'un, ekonomik anlamda ABD'nin geniş bir coğrafyada kaynaklara ulaşma tasarısı olduğunu belirtmiştir.. ABD ekonomisindeki sıkıntılara değinen Sönmez, BOP'un bir anlamda silah üreticileri, petrol devleri ve finanssal şirketler koalisyonun bir eseri olduğunu dile getirerek :

ABD, bir yandan hâkim olmayı planladığı yörelerdeki doğal kaynakları emniyete almak, diğer yandan IMF ve Dünya Bankası'nın desteğiyle serbestleşme politikalarını uygulayarak ilgili ekonomileri çokuluslu ABD şirketlerine açmayı hedeflemektedir. BOP, geniş bir coğrafyada kaynaklara ulaşma çabasıdır. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld 'in danışmanlığını da yapan Prof. Barnett'e göre; Fas'tan Çin Halk Cumhuriyeti

sınırlarına, Kafkaslar'dan Kuzey Afrika'ya kadar uzanan BOP, Bush'un dönemin ulusal güvenlik danışmanı Condoleezza Rice 'ın açıkça vurguladığı üzere siyasi ve ekonomik coğrafyayı değiştirmeyi amaçlıyor (YILDIZ,2004,s.205)(KANSU,<http://www.cumok.org/html/yazidizileri/ikansu/ortadakibuyukoyun.htm>,22-25.06.2004)açıklamalarında bulunmuştur.

ABD'nin Irak savaşı sonrasında bölge de yapmak istediği reformlar bize bu düşüncelerin haklılığını göstermektedir.ABD bölgede yapılacak değişimi amaçladığını resmen açıklamıştır.

Petrol fiyatındaki artışlarında ABD ekonomisini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Başkan Bush son açıklamasında, ABD'yi “petrol bağımlısı ülke” olarak tanımlamış ve özellikle Orta Doğu petrollerine bağımlılığın yarattığı olumsuzlukları gidermek için tedbirler alındığını, ARGE(Araştırma-Geliştirme) faaliyetlerine ağırlık vererek alternatif yakıt üretileceğini ve 2025 yılında Orta Doğu petrollerine olan bağımlılığın %75 oranında azaltılmasının planlandığını ifade etmiştir (KULOĞLU, <http://www.kerkukvakfi.com/analizler.asp?id=121>, 12.10.2006).

ABD'nin BOP'ta gerçekleştirmeye çalıştığı ekonomik hedefleri ABD'li yetkililerce bizzat dile getirildiğinden BOP'un ekonomik hedefleri görmezlikten gelinmemelidir.

214.Terörizm

ABD açısından, Irak ve Saddam Hüseyin 11 Eylül 'ün intikamını alma stratejisinde önemli bir hedefti. 11 Eylül ile bağlantısı olup olmadığı bir yana Saddam Hüseyin son 13 yıllık sürede, ABD düşmanlığının en önemli sembolü olmuştur. Buna karşılık Saddam Hüseyin'inde rejimini ABD karşıtlığı üzerine oturtmuştur (LAÇİNER,2003,s.5). Dolayısı ile bu iki birbirine karşı tarafın karşı karşıya gelmesi bir anlamda kaçınılmaz bir durumdu.

ABD Başkanı Bush'un Irak Savaşı öncesinde, öne sürdüğü görüşlerden birisi de terörist El-Kaide Örgütü ve Irak arasındaki bağların olmasıdır. ABD, bu konuda ellerinde delil olduğunu iddia etmiştir (ÇEVİK, 2005,s.220). 11 eylül saldırıları sonrasında Irak'ın bu saldırılarla ilişkisi olup olmadığı konusunda araştırmaya giren CIA eski direktörü James Woolsey, Saddam Hüseyin'in 11 eylül saldırıları ile ilişkisini ispatlamaya çalışmıştır. Saddam Hüseyin'in sahip olduğu kitle imha silahlarını doğrudan kullanmasa bile, ABD'ye

düşman teröristlere verebileceğini, böylelikle ABD'nin 11 Eylül'den çok daha büyük bir terör hadisesiyle karşılaşabileceği öne sürmüştür.

Ancak, Irak'ın 11 Eylül saldırıları ile ilişkisi olduğuna dair hiçbir kanıt bulunamamıştır. Irak'ın saldırılar ile ilişkisini kanıtlayamayan Woolsey , bu konuda bazı delillerinin olduğunu, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip terörist bir ülke olduğunu ve Baas rejiminin değiştirmenin gerektiğini görmek için ABD'nin bu kanıtlara ihtiyaç duymayacağını ileri sürmüştür (ÖZKAN,2003,s.232).

Dış İşleri Bakanı Powell Irak'a karşı bir hareket düşüncesine karşı çıkmıştır. Bununla birlikte El-Kaide ile Saddam Hüseyin arasında herhangi bir bağlantı olduğuna dair kanıt bulunamamıştır(ERDURMAZ,2003,s.90)(ÖZEREN,<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=36,11.12.2004>).Resmi bir kanıt olmamasına rağmen ABD kendi iddialarından hiç vazgeçmemiştir. Tüm bu sayılan sebepleri Irak savaşının gerekçesi olarak göstermiştir.

ABD teröre karşı savaş başlattığında ilk olarak Afganistan'a müdahalede bulunmuştur. Bu hareketin sözde sebebi Usame bin Ladin hareketinin 11 Eylül olayı ile ilişkilendirilmesidir. Savaşa sebep olarak ABD, Usame Bin Ladin'in Afganistan'da Taliban rejimince desteklendiğini gerekçe olarak göstermiştir. Ancak Afganistan'a yapılan müdahalede pek çok devlet savaş sonrası kurulan güvenlik birliklerinin içerisinde yer almıştır.

Afganistan Operasyonunun önünde ABD için, pek fazla engel bulunmamaktaydı. Çünkü Afganistan'da süregelen bir iç savaşın varlığı işgali kolaylaştırmıştır. Almanya, Türkiye gibi ülkeler Irak Savaşının aksine ABD'ye tam destek vermişlerdir. Bu operasyonda Avrupa Birliği(AB), ABD'ye tam destek verirken, Rusya ve Çin sorun çıkarmamışlardır (LAÇİNER, 2003,s.3). ABD ise Afganistan'ın diğer devletlere örnek olmasını istemiştir.

Bu diğer devletlerden birisi Irak'tır. 11 Eylül sonrasında ABD Afganistan'da Taliban ve Usame bin Ladin' e yönelik askeri operasyon ile burada kuracağı askeri üs ile bölgesel güç dengesini kendi lehine çevirmeyi amaçlamıştır(ÇELİK-GÜRTUNA,2005,s.42). Bin

Ladin'in sığındığı düşünölen Afganistan-Pakistan sınırındaki çok büyük bir mağara olan Tora-Bora'ya, Afgan güçleri ve ABD kuvvetleri bölgeye üç gün sonra varmış ve anlaşılmıştır ki, Taliban'ın El-Kaide'nin büyük bir kısmı kaçmıştır (SOROS, 2005, 60) . Ancak, Afganistan'da Taliban rejimi böylelikle sona ermiştir.

Irak savaşının diğeri bir nedeni olan ve Saddam Hüseyin'in El-Kaide bağlantısının da ispatlanamadığı ortaya çıktıysa da Şahinler olarak bilinen, Bush Yönetiminde yer alan grup ve onları desteleyen think-tank kuruluşları şöyle bir söylem ortaya atmışlardır: "Saddam'sız bir dünya çok daha güvenli."(TUNÇ,2004,s.102)(ÖZEREN, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=36>, 11.12.2004).

Irak, Ortadoğu'nun merkezinde Suriye ile İran'ın ortasında kilit noktada bulunmakla birlikte, ABD açısından Ortadoğu'da çok özel bir konumda bulunmaktadır. "Diğeri bir deyişle, Irak'a yerleşmiş bir ABD hem Suriye'yi ,hem de İran'ı çok daha kolay bir şekilde kontrol edebilme amacını gütmektedir"(LAÇİNER, 2003, s.5).

215.İsrail Faktörü

Irak Savaşının pek çok açıdan nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenlerden biriside İsrail faktörü olarak görölmektedir. İsrail'in güvenliği ABD için Ortadoğu'nun güvenliği ile yakından ilgili olmuştur. 1920'lerden beri bu destek sürmektedir.

1917 yılında İngiltere Dış İşleri Bakanı Lord Balfour'in, Yahudi Lord Rothschild'e gönderdiği, Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması konusunda her türlü kolaylığın sağlanacağını belirten mektup tarihe Balfour deklarasyonu olarak yazılmıştır (ORAN, 2001,s.203).

ABD Kongresi, bu deklarasyona desteğini, 1922'de aldığı kararla belirtmiştir. ABD, 1947 yılında Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulmasına verdiği desteği, 1947 yılında BM Genel Kurulu'nda Taksim Planı'nın oylanması sırasında da göstermiştir. 1948'te nihayet İsrail kurulduğunda da İsrail'i ilk tanıyan devlet, ABD olmuştur. Bu tarihten sonra, ABD'nin İsrail'e askeri ve ekonomik desteği devam etmiştir (ARMAOĞLU,1989,s.230).

Bilindiği üzere ABD Yönetiminde Yahudi lobisi, ABD'deki yabancı lobiler arasında yüksek oy potansiyeline sahip, iyi organize olmuş bir lobidir. Finanssal bakımdan oldukça iyi ve karar alma sürecini, kamuoyunu etkileme bakımından son derece başarılı bulunan bir lobi olarak değerlendirmektedir (ARI, 2004, s.209). ABD'de Yahudi lobisi ve Cumhuriyetçi Parti üzerindeki çok etkin olan Hıristiyan Fundamentalistler yıllardan bu yana Saddam yönetimindeki Irak'ı, bölgedeki en önemli tehdit kaynağı olarak görmüşlerdir (PAMİR,2003,s.40).

Irak savaşının aslında petrol için değil, İsrail için olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Bu konuda Petrol Endüstrisi Uzmanı ve Seven Sisters kitabının yazarı Anthony Sampson'a göre ; Irak Savaşının başlamadığı günlerde, İngiliz The Guardian gazetesine bir değerlendirme yapan Anthony Sampson savaşın petrol şirketlerinin çıkarlarını temsil etmediğini, ancak İsrail'in çıkarlarına uygun olduğunu belirtmiştir (TAŞKUN, 2006, s.30).

Pennsylvania Üniversitesi'nden siyaset bilimi Profesörü ve Ortadoğu Uzmanı Ian Lustick, Bush'un politikasını eleştirirken, petrolün savaş taraflarınca asıl olarak savaşın masrafını karşılamaya yönelik bir unsur olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. Profesör Lustick'e göre ise savaş için daha güçlü ama gizli bir motivasyon kaynağı, İsrail olabilir. Bush yönetimindeki Şahinler olarak bilinen grubun, Irak'ta ki bir güç gösterisinin, Filistinlileri İsrail için avantajlı olan bir barış planını kabul etmeye ikna edeceğini hesapladıklarını söylemiştir (AVCI, 2006, s.53).

Bush Yönetimi büyük ölçüde, yeni muhafazakarlar olarak bilinen, ABD'nin dış politikasında tek süper güç olma vasfını gerektiğinde askeri güce başvurarak kullanılması gerektiğini savunan aşırı İsrail yanlısı ekipten oluşmaktadır. ABD'nin ulusal güvenlik ve dış politika konularından sorumlu bütün kilit görevlerde, çoğunluğu Yahudi olan yeni muhafazakarlar görev yapmaktadır. Bush'un Irak politikası ile Yahudi Lobilerin ve İsrail'de ki Likut partisinin politikaları örtüşmektedir.

Pek çok ülkede halk savaşa karşı yürüyüşler yapmıştır. Ancak İsrail bu savaşa karşı ABD hükümetine desteğini sürdürmüştür. İsrail'in güvenlik anlayışında Irak önemli bir yere sahiptir. İsrail bu savaş sonucunda Irak'ın işgali ile kendi güvenlik ortamını geliştirmeyi amaçlamıştır. İsrail kendi güvenlik anlayışını değiştirmiştir.

İslam dünyasının Batıdaki kötü imajı dolayısı ile, İslam'dan ürken güç odaklarının dünya kamuoyunu İslam aleyhine biçimlendirmek için giriştikleri bir kötü imaj inşa etme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (ÇEVİK, 2005, s.226). Suudi Arabistan ve Körfez Bölgesi'nde görülen ABD karşıtlığını da diğer bir neden olarak görebiliriz. 11 Eylül saldırıları, Körfez ülkelerinin bir çoğunda sempati ile karşılanmış, Usame Bin Ladin kahraman ilan edilmiştir. ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan Suudi Arabistan'a duyulan güven, 11 Eylül olayı sonrasında oldukça sarsılmıştır. Yahudi Lobisi, ABD Kongresinde, Suudi Arabistan'ı terörü desteklemekle suçlar hale gelmiştir (LAÇİNER, 2003, s.2).

Böylelikle ABD tarafından, Irak'ın denetim altına alınması Körfez'de girişilecek askeri operasyonları kolaylaştıracağı politikası güdülmüştür. Irak Savaşı, ABD'nin yıllardır bölgede sürdürdüğü Ortadoğu politikalarının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

22.Irak Savaşının Başlaması

BM Kitle imha silah denetleyicilerinin hiçbir bulgu bulamamasına rağmen, ABD, 20 Mart 2003'de, Irak'ı işgal operasyonu başlamıştır. ABD ve İngiltere'nin, Irak'a düzenledikleri, Özgürlük operasyonu olarak adlandırdıkları işgal operasyonu havadan uçak saldırısı ve füze saldırısı olarak başlamıştır. Savaş teknolojisi ve kapasitesi bakımından ABD'nin Irak' a karşı bir üstünlüğü mevcuttur.

ABD'nin Irak Saldırısına karşı, BMGK'de uzun süredir tepkilerini ortaya koyan Fransa, Almanya ve Çin gelişmelerden endişe duyduklarını belirtmişler, Irak' a yönelik saldırıların durdurulması çağrısında bulunmakla yetinmişlerdir. Belçika ise yaptığı açıklamada, ABD'nin hukuk düzeninden ayrıldığını ifade edilmiştir (ARI, 2004, s.509).

ABD ve İngiltere'nin, BMGK'nin 1441 sayılı kararını ve Irak konusunda daha önceden alınmış kararları askeri hareket için bir yetki olarak kabul etmeye karar vermelerine karşın, BM'nin Irak ile ilgili silah denetim komisyonu'nun başkanı: Hans Blix, savaş sonrasında, 8 kasım 2002 tarihli, 1441 sayılı BMGK kararında da ABD'nin giriştiği savaş için asla meşru zemin oluşturmadığını kaydetmiştir (ARI, 2004, s.513).

9 Nisan 2003 tarihinde, ABD güçleri, Bağdat'a girmişlerdir. ABD tankları Bağdat'ın Merkezi Firdevs Meydanı'na işgal etmişlerdir. 10 Nisan'da meydan'daki dev Saddam Hüseyin heykeli bir ABD zırhlı aracı kullanarak yıkılmıştır. Bu olayla Saddam Yönetimin simgesi bir anda yok edilmiştir. ABD, Saddam Hüseyin'in Portrelerini birer birer Bağdat'tan silmeye çalışmışlardır. Çünkü: Saddam Hüseyin'in Portreleri onun iktidarının en belirgin simgesiydi. O nedenle işgal güçleri, Saddam yönetiminin tüm izlerini yok etmeye çalışmışlardır. 15 Nisan 2003 günü Tikrit'in ABD güçlerince işgali ile ABD, tüm Irak'a hakim olmuştur. Fiili savaşın ardından, Irak'ta faili meçhul bombalama olayları baş göstermiştir. Büyük bir karışıklık ve düzensizlik baş göstermiştir.

Savaş dolayısı ile dünya ülkeleri petrol fiyatlarının yükselmesinden endişe etmişlerdir. Uluslararası petrol fiyatlarının yükselmeye önlem olarak, savaşın erken dönemlerinde Irak'ın petrol kuyularının güvenliğinin sağlanması ve savaşın kısa süreceğinin anlaşılması ile 41 dolar seviyelerine kadar çıkan petrol varil fiyatı, korkulanın aksine 10 Nisan 2003 tarihi itibarıyla 25,40 dolar seviyesine kadar çekilmiştir (GÜLEÇ-OĞUZ, 2003, s.6). Böylelikle oldukça kırılgan bir yapıda seyreden dünya ekonomisinin olumsuz etkilenmesi önlenilmiştir.

1 Mayıs 2003 tarihi itibarıyla, Bush yönetimi, savaşın bittiğini açıklamıştır. Düzenli birlikler arasındaki çarpışmaların sona ermiş, ancak fiilen devam eden bir kaos ortamı Irak'ta baki kalmıştır.

ABD Başkanı Bush'un savaşın sona erdiğini açıklaması üzerine bölgedeki ABD birliklerince en büyük hareket olan Yarımada Operasyonu düzenlenmiş, 97 Irak'lı öldürülmüş, 400'den fazlası tutuklanmıştır. Saddam Hüseyin yönetiminin düşmesinin ardından ABD yerel gruplar ile işbirliği yaparak ülkede yönetimi eline alması sürecinde hassas dengeler kurulmaya başlanmıştır. Kontrol dini yönden güçlü olan şehirlerin eline geçmiştir (ÇEVİK, 2005, s.229).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE IRAK SAVAŞI

30. Irak Savaşının Sonuçları ve Savaş Sonrası Irak

BOP'un bir proje olarak kalıp kalmadığını ya da bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini görebilmemiz için öncelikle ABD'nin Irak işgali ve sonrasında Irak'taki mevcut durumu incelemek gereklidir.

300. ABD'nin 11 Eylül Sonrası Irak Politikası

ABD tarafından, 1.Körfez savaşı sonrasında, OPEC üyesi Irak'ın kendi petrollerini Euro referanslı satmayı kararlaştıran ilk üye olmasının dış politik önemine vurgu yapılmıştır. Saddam'ın en büyük hatalarından bir tanesinin bu olduğu, ABD'nin ise bu durumu asla affetmediği ifade edilmiştir. Bu durum sonrasında, ABD ile Irak arasında bir siyasi gerilim baş göstermiştir. Bu durum aslında dolar karşısında euronun, yani bir ABD-AB çekişmesi olmuştur (GÜRLER, 2005, s.480).

ABD, 11 eylül sonrası dönemde, ilan ettiği kendisince haydut devletleri ve bu devletlerin liderlerini ortadan kaldırarak, terörizme karşı ortak bir başkaldırının liderliğini yapmak istemiştir.Bu bağlamda Ortadoğu'ya barış ve demokrasi getireceği argümanından yola çıkarak, bölge halkı ve dünya kamuoyu önünde özgürlük yaymak (ÇELİK-GÜRTUNA, 2005, s.46) amacıyla askeri girişimlerde bulunmuştur.

ABD Başkanı Bush'un, 11 Eylül sonrası yaptığı konuşma BOP'un bir aşamasının Irak'ın işgali olduğunu ortaya koymaktadır. Bush konuşmasında, İran, Irak ve Kuzey Kore'yi hedef alarak bu ülkeleri şer üçlüsü olarak tanımlamıştır ve hedef aldığını göstermiştir.

Bush Yönetimi, Irak'ın istilasını doğrulayabilmek için değişik gerekçeler kullanmıştır. İlk olarak 11 Eylül 2001 sonrasında ilan edilen terörizm ile savaş kararıdır. Saddam Hüseyin'i, Usame Bin Laden'in suç ortağı ve hatta emir vericisi olarak sunmuştur. 11

Eylül ile ilişkisinin olup olmamasından da öte, Saddam Hüseyin, Irak Savaşı öncesinde ABD'nin en büyük düşmanları arasında sayılmıştır. Irak'ın, Ortadoğu da değişiklik yapmak için bir basamak olarak kullanması amaçlanmıştır. Böylelikle Ortadoğu'ya yerleşen ABD'ye diğer ülkeler bir nevi mecbur kalacaklardır.

Belirtildiği gibi; 20 Mart 2003'de ABD ve müttefiki İngiltere Irak'a savaş açmışlardır. ABD eski Savunma Bakanı Donald Rumsfeld: "Irak ile olan sorun petrol yüzünden değildir, Irak sorunu ülkenin kimyasal ve biyolojik silahlara sahip olmasından ve gelecekte de nükleer silah edinmesi tehlikesinden kaynaklıyor" (LAÇİNER-GÖK, 2004, s.10) açıklamasında bulunmuştur. Ancak edinilen son çalışmalarda da, Irak'ta belirtilen silahların bulunduğu dair tam bir delil ortaya konulamamıştır.

ABD Başkanı Bush Irak'ın işgaline sebep olarak, 11 Eylül saldırıları, Saddam Hüseyin ile Bin Ladin'in ilişkisi olduğu, kitle imha silahları bulundurduğu ve son olarak ta Irak'ı olağanüstü çekici bir demokratik model haline dönüştürmek ve tüm Ortadoğu'ya model olarak göstermek (THAYER, 2003, s.86) hedeflerini sunmuştur.

Başkan Bush demokratik değerleri Ortadoğu'da yayma isteğini, Irak'ın işgali öncesinde 26 şubat 2003 tarihinde American Enterprise Institute (Amerika Enterprise Enstitüsü-AEI) adlı bir düşünce kuruluşunda yaptığı konuşmada dile getirmiştir. Böylelikle Irak savaşının, aslında BOP'un uygulanmasına ortam sağlaması açısından, yada Projenin ilk basamağının askeri bir yöntemi olarak görebiliriz. Askeri yöntemin ilk adımı Afganistan olurken, ikinci adımı ise Irak'ın işgal edilmesi olmuştur (ARAS,2003,s.80)(TAMİRAK,<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2004/05/14/gundem/gundem5.html>, 14.05.2004).

Savaşın ikinci gerekçesi kitlesel imha silahlarıyla ilgilidir. Artık yepyeni bir önem kazanan üçüncü gerekçe doğrultusunda, Washington Irak'ın olağanüstü çekici bir demokratik model haline dönüştürecek ve bu model tüm Ortadoğu'ya örnek oluşturacaktır. (ERDURMAZ,2003,s.120),(TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006). BOP kapsamında Irak'ın, işgalin ardında demokratik bir yönetime ulaştırılacağı ABD yönetimince hedeflenmiştir. Irak'ın işgali bir anlamda BOP'un bir basamağı niteliğindedir. Ancak hedeflenen bu amaçlara Irak'ta ulaşılamaması, Irak'ın

demokrasi ortamından uzak olması, BOP'un bir demokratikleştirme programı olması konusundaki şüpheleri haklı çıkarmıştır.

301.Savaş Sonrası Irak

ABD'nin önderliğindeki koalisyon güçlerinin Irak'a açtığı savaşın 21 . gününde Bağdat'ın düşmesinin ardından, Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin kayıplara karışmıştır. 13 Aralık 2003'te Saddam Hüseyin, doğum yeri olan Tikrit'te, ABD güçlerince esir alınmıştır. Saddam Hüseyin, Halepçe Katliamı, Kuveyt'in işgali, Irak-İran savaşı, cinayetler ve işkenceler ve kitle imha silah suçlarından sorumlu tutulmuştur.

Saddam Hüseyin'in yakalanması sonrasında Irak Savaşını destekleyen devletler, durumdan memnuniyetini dile getirmişlerdir. İngiltere başta olmak üzere İsrail, İspanya, İtalya liderleri bu doğrultuda açıklamalarda bulunmuşlardır.

ABD'nin işgali sonrasında Irak'ta kaçınılmaz bir son olarak iç savaş başlamıştır. Kürtler, Şiiler ve Sünniler işgal dönemini bir geçiş dönemi olarak görmüşlerdir. Kürtler bağımsızlık, Irak'ta tek başına iktidarlık istekleri gibi, sünniler ise eski yönetime dönmek istemişlerdir(YILDIZ,2004,s.204),(LAÇİNER,<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?type=3&id=236>,28.02.2006). Bu durumda Irak'ta, bir barış ortamını sağlamak geçekten zor gözükmektedir.

Saddam Hüseyin Rejiminin artığı, 1 milyona yakın asker ve diğer güçler işsiz bir şekilde Irak içerisinde bir kaos ortamında yaşamaktadırlar. Savaş esnasında 10000'den fazla Iraklının öldürüldüğü bilinmektedir. Saddam Hüseyin'in muhalifleri kendi içinde bir birlik oluşturamamışlardır. Nüfusun yarısından çoğunu oluşturan Şiiler üzerinde henüz bir kontrol sağlanabilmiş değildir.

İşgale karşı olan direniş örgütleri, organize bir direniş örgütü özeliği gösterememişlerdir. Irak'ta çok sayıda direniş örgütleri birbirileri ile kavga halindedir, Savaş sonrası, Irak'ta tam bir düzensizlik ortamı mevcut olmuştur. Direniş örgütlerinin bir diğer özeliği de meşruiyet arayışında olamamalarıdır.

Kendi doğruları olduğundan, meşruiyet konusunda halkın ne düşündüğü onları fazla ilgilendirmemiştir. Bu nedenle Irak'taki halk ABD güçlerine tepki duymasına rağmen direnişçilere de tam bir destek vermemiştir. Direnişçiler arasında ciddi bir işbirliği olmamakla beraber, direnişçilerin hedefleri işgal güçlerine zarar vermek, işgali durdurmak olmuştur. Uzun vadede Irak'ın geleceğine dair somut hedefleri olmamıştır (LAÇİNER, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=4,22.10.2004>). Irak'ta güvenlik en büyük sorun olarak baki kalmıştır.

29 Ekim 2003'te yaptığı bir konuşmada Bush, Irak politikasını savunarak, son dönemde Irak'taki artan saldırılar nedeniyle giderek daha sık eleştirilen Irak politikasını ve liderliğini savunmuştur. Başkan Bush, karışıklığa ilişkin olarak:

Terörist saldırıların ABD'nin bölgeyi terk etmesini sağlamak için düzenlendiğini, buna karşılık, Irak'ı istikrarlı ve özgür bir ülke haline getirinceye kadar bölgeden ayrılamayacaklarını, kendi liderliği altında dünyanın daha barışçı olduğunu (TUNÇ,2004,s.130)(<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=180106,29.10.2003>) savunmuştur. Bush ; Irak'ta varolan kaos ortamını görmezlikten gelmiştir.

Irak halkının yaşadığı kötü ekonomik koşullara ilişkin olarak, ABD yönetiminden Albright ise savaş sırasında Irak'a uygulanan yaptırımların buradaki halka çok zarar verdiğini, bu zararın petrol karşılığı gıda programı ile azaltılmaya çalışıldığını ve bu durumda savaş öncesine göre daha fazla gıda yardımı verildiğini belirterek birazda savaşın kendilerince iyi yanını ortaya koymaya çalışmışlardır.

Ayrıca bölgede İnsan hakları ve laik yönetim sisteminin oluşturulması gösterilen diğer hedefler arasındadır. Albright'in “ABD Ortadoğu'da daha fazla şey yapmalı, Ortadoğu'nun demokrasiyi başaramayacağı düşünülmemelidir” (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=180588,31.10.2003>) sözleri de ABD'nin Ortadoğu'da hedeflediği demokratik ilkeler konusunda yaptığı bir diğer açıklamadır.

Irak'ta varolan kaos ortamı, beraberinde hukuk dışı pek çok olayın yaşanmasına neden olmuştur. Irak'ta BM ve Avrupa ülkelerinin karşı çıkmalarına rağmen, idam cezaları vuku bulmuştur. ABD, Irak'ta tecavüz ve cinayet suçlamasından, pek çok kişiyi idam

ettirmiştir. ABD hükümeti, Irak'ta idam cezası uygulama hakkının olduğunu savunmuştur (<http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-03/2006-03-09voa13.cfm>, 09.03.2006).

302. Irak'ta Anayasal Süreç

Irak'ta geçici bir yönetimin kurulmasına dair toplantılar yapılmıştır. Geçici bir Irak yönetimi oluşturulmasına yönelik toplantıların ilki, 15 Nisan'da yapılmıştır. Irak'ta kurulan Geçici Yönetim Konseyi, 14 Ağustos 2003'te BMGK'nde S/RES/1500/2003 sayılı alınan kararla meşru olarak kabul edilmiştir. Yayınlanan ortak bildiri de : Demokratik federal bir Irak'ın kurulması ve Baas partisinin dağıtılması 8 Mart 2004'te kabul edilen yeni Anayasa ile yürürlüğe girmiştir.

ABD, öncülüğünde başlatılan yeni siyasi ve idari yapısı oluşturulması sürecinde Saddam döneminden farklı olarak Şii, Sünni, Arap, Kürt, kısıtlıda olsa Türkmen gruplarına yönetimde söz sahibi olma imkanı verilmiştir.

Ülkenin kaos ortamından kurtulması, demokratik sürece gelebilmesi için, 30 Ocak 2005'te ilk geçici seçimler yapılmıştır. Seçimlerde kayıt yaptıran seçmenlerin %58'i oyunu kullanmıştır(http://www.cnnturk.com/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=486&haberid=145713, 20.01.2006).

Seçimlerin galibi şii ittifakı olurken, kürtler seçimlerden ikinci olarak çıkmayı başarmışlardır(ERTEM,http://www.cnnturk.com/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=524&haberid=84058, 11.09.2006).

50 yılın ardından ilk kez çok partili bir meclisi olan Irak'ta, Celal Talabani, ülkenin ilk kürt devlet Başkanı seçilirken, şii İbrahim Caferi de başbakan olmuştur. Şii Birleşik Irak İttifakı, Mecliste çoğunluğu sağlamıştı. Bu seçimler şii ve kürtlerin zaferi sayılmıştır.

13 Temmuz'da oluşturulan geçici Irak Yönetim Konseyi'nde şii, sünni ve kürtler temsil edilmişlerdir. Başkanlık Konseyi'nde şii, Irak Ulusal Konseyi Başkanı Ahmet Çelebi, Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nden Abdül Aziz el-Hakim, İslamcı el-Dava partisi sözcüsü İbrahim el-Caferi, Irak Ulusal Anlaşması Genel Sekreteri İyad el-Allavi ve

din adamı Muhammed Bahr el-Ulum, Kürtleri temsil eden Kürdistan Demokratik Partisi Lideri Mesud Barzani, Kürdistan Yurtseverler Birliği Lideri Celal Talabani, Sünnileri temsilen ise, Irak İslamcı Partisi genel Sekreteri Muhsin Abdül Hamid, Bağımsız Demokratlar Birliği'nden Adnan Paçacı olarak isimler belirlenmiştir.

Bakanlıkların 13'ü Şiilere, 5'i Sünnilere, 5'i Kürtlere verilirken, Türkmen ve Asurilere de 1'er Bakanlık verilmiştir. Petrol ve İç işleri Bakanlığı Şiilere, Maliye Bakanlığı Sünnilere, Dış işleri Bakanlığı ise Kürtlere verilmiştir(ARI, 2004,s.517). Bunun ardından,16 Aralık 2005'de Irak'ta genel seçimler yapılmıştır.

Kasım 2005'te "Irak'ta Zafer için Ulusal Strateji Belgesi" hazırlanmıştır. Buna göre: Bush Yönetiminin Irak politikası 3 ana parametrede değerlendirilmiştir.Bu parametreleri; Kısa dönemde Irak'ta, Irak'ın siyasi oluşumunun sağlanması, orta vadede Irak'ın teröristlerin yenilmesinde ve kendi güvenliğini sağlamada etkili olunması, anayasal hükümet kurularak, ekonomik kapasitenin değerlendirilmesi, uzun vadede Irak'ın barışçıl, birleşik, istikrarlı, güvenli ve uluslararası topluma entegrasyonunun sağlanması (DUNA,2004, s.1) olarak özetleyebiliriz. Ancak 2007 yılı itibariyle bu hedeflerin gerçekleştirilemediği, Irak'ta soykırım tartışmalarına varan şiddet olaylarından da anlaşılmaktadır.

Irak, ABD'nin işgali sonrasında ilk kez daimi bir hükümet için 15 Aralık 2005'te sandık başına gitmiş, seçimler sonucunda Şii İttifakı 128 sandalye alarak seçimi kazanmıştır.

Mart 2006'da savaşın üçüncü yıldönümü dolayısı ile yaptığı konuşmada Bush, görev tamamlanmadan Irak'tan tamamen çekilme taleplerine karşı direnerek, ABD güçlerinin çekileceği tarihin henüz belli olmadığını kamuoyuna duyurmuştur. Kamuoyunun Irak'la ilgili kaygılarına karşın, Bush bir konuşmasında "İşlemeyen politikaları düzeltiyoruz. Hedefimize ulaşmak için gerekli değişiklikleri yapmaya devam edeceğiz. Buda Irak'ı kendi kendine yeten, kendini savunabilen ve terörle savaşta ABD'nin güçlü müttefiki haline getirmektedir" (<http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-03/2006-03-19-voa11.cfm>, 19.03.2006)diyerek kendi politikasının bazı hedefler üzerine kurulduğunu ve bu hedefte emin adımlarla yürüdüğünü ifade etmiştir.

303.Irak Çalışma Grubu Raporu

ABD'nin eski kongre üyelerinden Lee Hamilton ve eski dışişleri bakanlarından James Baker'ın başkanlığını yaptığı Irak Çalışma grubu, Baker-Hamilton Raporu olarak anılan bir rapor hazırlamışlardır.

Irak'ın savaş sonrası durumu ve ABD politikasına yön verecek çalışmalarda bulunmuşlardır.Irak Çalışma Grubunun 2006 yılında oluşturduğu bu raporda yer alan tüm öneriler zaman ve maliyet gerektiricidir. En önemlisi ABD'nin Irak'ta başarısız olduğu açıklanmıştır(LAÇİNER,<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?type=3&id=518>,10.12.2006).

Raporda; mezhepsel çatışmalar, El Kaide saldırıları, direnişçiler (Sünniler), Şii militanlar ve genel olarak suçun yaygın oluşu en önemli sorunlar olarak gösterilmiştir.. Irak'ta seçilmiş bir hükümet olmasına karşın bunun güvenliği sağlayamadığı, tüm bunların sonucunda ağır bir karamsarlığın hâkim olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca ABD'nin küresel alanda güç kaybedeceği ve içeride kutuplaşmanın artacağı uyarısında da bulunulmuştur.

Raporun sunduğu yaklaşım daha fazla ve yeni siyasi ve diplomatik girişim içermektedir. ABD'nin Irak'tan sorumluluklarını yerine getirerek çekilmesini öngörmektedir. Böylelikle ABD'nin Irak'taki itibarının korunacağı belirtilmiştir. Rapora göre Irak'ta asıl sorumluluk Iraklılara geçmiş durumdadır ve başarı da burada yatmaktadır.

ABD Irak'ı işgal ettikten sonra eksik ve güvenilirliği konusunda şüpheli, istihbarat bilgileri ile Irak'a operasyon düzenlemiş olduğunu itiraf ederek, ülkesinin Irak'ta etkisinin giderek azaldığını belirtilmiştir. Irak'ta ki mezhepler arası çatışmayı istikrarı en fazla olumsuz olmasına sebep olan bir süreç olarak tanımlamışlardır. 2006 yılında ABD güçlerine yönelik saldırıların fazlaştığı, bu yıl içerisinde, Ekim ayında 102 ABD askerinin öldüğü, Aralık 2006 tarihi itibarıyla Irak'ta, 2900 ABD askeri hayatını kaybetmiş, 21000 ABD askerinin de ciddi bir şekilde yaralanmış(UZUN, http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik_Detay.ASP?Icerik=825,15.12.2006) olduğu belirtilmiştir.

Rapora göre Irak'ta en önemli sorun güvenlidir. ABD, Irak'ta giriştiği savaştan bir türlü güvenliği sağlayarak çıkamamıştır. Genel olarak raporda bir karamsarlık mevcuttur. ABD'nin Irak'tan güvenliği sağlayarak ayrılması gerektiği, yönetimi Irak'lılara devredilmesi istenmiş ancak bunun nasıl olacağına dair aşamalar belirtilmemiştir. Raporu yorumlayan uzmanlarda bunu kabul etmektedirler:

Bu çerçevede en önemli adım, güvenliğin Iraklılara devrinde ortaya çıkmaktadır. Rapor ABD' askerlerin daha fazla sayıda Irak Ordusu içinde gömülü (*embedded*) olarak faaliyet göstermesini, ABD'li danışmanların yerel ordu ile daha fazla çalışmasını istemiştir. Irak Hükümeti'nin ve halkının desteği hak ettiğini kanıtlaması gerektiğini savunan rapor, mucize beklenmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Iraklı liderler ile işbirliği yapılmalı ve bir süre daha destek sürmeli denmektedir.

Ancak rapor neden bugün Irak'ta büyük çatışmalar olduğunu, bugün çatışan insanların yakın bir zaman diliminde nasıl olup da barış kurabileceklerini söylememektedir. Sadece bunu temenni etmektedir. Irak'a verilen ABD desteğinin başarı ile birlikte azalması gerektiğini söyleyen raporun bu önerisi de gerçekte bir temenniden ibarettir (LAÇİNER, <http://www.usakgudem.com/yazarlar.php?type=3&id=518>, 10.12.2006).

Irak Savaşının sonuçlarında ABD'nin ortaya çıkardığı karamsar havayı görmekteyiz. Irak'ta demokratikleşmenin ötesinde, öncelikle gerekli olan güvenlik ortamı sağlanamamıştır. Nasıl sağlanacağına dair plan ortada yokken demokratikleşmeden söz etmenin erken olduğu da görülmektedir.

ABD Savunma Bakanlığı Pentagon, Irak'taki şiddet olaylarının, ülkenin egemenliğinin Irak'lılara devredildiğini belirttiği Haziran 2004 yılından bu yana en üst düzeye çıktığını açıklamıştır. Böylelikle Irak'ta ki yaşanan bir kaos ortamının varlığını, ABD'nin Savunma Bakanlığı da itiraf etmiştir. İtiraf lar yalnızca bölgedeki şiddet olaylarının varlığını kabul etmekle sınırlı kalmamıştır. Bush'un, Washifgton Post gazetesine verdiği demeçte; ilk kez ABD askerlerinin Irak'ta savaşı kazanamadığını (LAÇİNER, <http://www.usakgudem.com/haber.php?id=9218>, 19.12.2006) söylemesine dikkat çekilmiştir.

Eski ABD Dış İşleri Bakanı Colin Powell “ Irak’ta bir iç savaşın yaşanmakta olduğunu belirterek, ABD güçlerinin 2007 ortalarında Irak’tan çekilmesi gerektiğini, Bağdat’ta güvenliğin sağlanması amacıyla gönderilen ABD askerlerinin başarısız olduğunu, ABD askerlerinin yeniden konuşlandırılması politikasının da yanlış olacağını açıklamıştır. (<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/18/dun99.html>, 18.12.2006).

304. Irak’ta Federalizm ve Kerkük Sorunu

Ülkesinde yakalanan Saddam Hüseyin’in, Temmuz 2004’de, Irak Mahkemelerinde yargılanmasına karar verilmiştir. ABD’lilerin Bağdat’ta kurduğu bir Özel Mahkemede yargılanan Saddam Hüseyin Halepçe Katliamı, Duceil gibi ve daha bir çok katliamlar yaptığı öne sürülerek suçlu bulunmuş, 05 Aralık 2006’da idam edilmesine karar verilmiştir. Saddam Hüseyin’in 30 Aralık 2006’da idam edilmesi ile 1979’dan beri varolan Baas rejimi ve Saddam Hüseyin’in yönetimi tarihe gömülmüştür.

ABD’nin Irak Büyükelçisi, Zalmay Halilzad’ın, 2007 Irak politikasının içeriğini belirten yaklaşımına göre; ABD, Irak’ta ki şiddeti önleme konusunda, Irak’ta siyasi ve dini liderlerle birlikte ortak hareket edilmesi, ülkenin bölünmesine yol açacak konuların çözümünde bir Ulusal Sözleşmenin oluşturulması konusunda, Irak’a yardımcı olacaktır. Politik karar olarak ABD’nin, Suudi Arabistan, BAE ve Ürdün gibi, Arap ülkeleri ile temas halinde olarak söz konusu ülkelerden, Irak’ta ki Sünni direnişçilerin silahlarını bırakma konusunda desteklemek istediklerini (DUNA,2004, s.2) belirten açıklamaları, ABD’nin ortaya konulan Irak politikasını yansıtmaktadır.

11 Ekim 2006 tarihinde Irak Meclisi, ülke genelindeki 18 vilayetin sınır ve yönetim şeklinin değişimini, geniş özerklikli bölgeler kurulmasını içeren Federalizm Yasasını kabul etmiştir(<http://www.kerkukvakfi.com/digerhaberana.asp?id=379>,01.11.2006).

Irak’ın federe yapısı anayasanın 1. maddesine “ Irak Cumhuriyeti bağımsız ve egemen bir millettir ve yönetim tarzı demokratik, federal, parlamenter bir cumhuriyettir”(SALHA,http://www.politikamerkezi.org.tr/images/stories/samirsalha_19122005.doc,19.12.2005) maddesi konulmuştur.

Bu yasanın Irak'ın bölünmesini kolaylaştıracağını ve paylaşım açısından kendilerine haksızlık yapıldığını düşünen Sünni milletvekilleri, yasanın çıkmasına engel olamamışlardır. 1991 yılından bu yana özerk konuma sahip olan kürtler federalizmin en büyük destekçileri olmuşlardır. Yasanın 18 aylık süre sonunda yürürlüğe girmesi ve bu süre zarfında Sünni grupların istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılması beklendiği açıklanmıştır.(<http://www.ntvmsnbc.com/news/387732.asp>, 11.10.2006).

Irak'taki savaş sonrasında siyasal yapılanma süreci , ABD'nin küresel güvenlik ve üstünlük politikalarının göstergesi olmuştur.

Irak'ın geleceğine ilişkin olarak sorunun önemli kısmını Kuzey Irak'ın ve Kerkük'ün geleceği önem arz eden bir konudur. Sorun Kerkük'teki zengin petrol yataklarının ülke içerisinde paylaşımından kaynaklanmaktadır.

Saddam döneminde bölgeye uygulanan Araplaştırma politikası geçmişten günümüze bir sorun olarak izlerini devam ettirmiştir. Bölgede ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında ortaya çıkan fiili durumdan yararlanmak isteyen Kürtlerin kendi halklarını kendi fiili girişimleriyle elde etme görüntüsü altında gerçekleştirdikleri , Kürt olmayan etnik unsurlara yönelik etnik temizlik uygulamaları olmuştur. Ayrıca Saddam döneminde uygulanan Araplaştırma politikası ile Kerkük'ten Arap olamdığı için Irak'lılar zorla göç ettirilmişlerdir. Önce Kürtler sonra Türkmenler hedef alınmıştır. Bu kişilerin eski yerlerine dönmek istemeleri, yerleşmiş nüfusun yerlerinden edilmesi ortaya çıkabilecek bir karmaşadır (ÇAYCI, 2006, s.56).

Kerkül dahil, toprak uyuşmazlıkları ve önceki rejimin buraları etkileyen bazı uygulamaları konusunda yeni döneme ilişkin ilk düzenleme Geçiş Dönemi YönetimYasasının 58.maddesinde yer alır. Buna göre:önceki rejimin Kerkük dahil kişileri yerleşik oldukları yerden zorla başka mahallere nakletmek bölgeden göçleri zorlamak, bölgeye yabancı kişileri yerleştirmek bölge sakinlerinin çalışmasını engellemek uyruklarını düzeltmek ve değiştirmek sureti ile belli bölgelerdeki nüfusun yapısını değiştirmeye yönelik uygulamalardan kaynaklanan haksızlıklar giderilmelidir (ÇAYCI, 2006, s.56).

Bu düzenlemeyi tamamlamak ve açıklamak için Anayasanın 136.maddesi Kerkük konusunda yürütme makamına özel bir görev vermektedir.Buna göre Yürütme makamu yukarıda bahsedilen 58. madde çerçevesinde tüm hususların gereklerinin yerine getirilmesine çalışacaktır. Yürütme makamının yükümlülüğü, Anayasa uyarınca seçilen yeni yürütme organına devredilmiştir.

Bu yükümlülük koşulların normale dönüştürülmesi, Kerkük'te yaşayan halkın iradesinin belirlenmesine yönelik referandum idi. Anayasanın 140. maddesi bunu içermektedir. Ancak tamamlanacak bu süreç 31 Aralık 2007 tarihine kadar süreyi kapsamaktaydı. Normalleştirme süreci bitmeden referanduma geçilemeyecekti.Kerkük referandumunun2008 yılı bütçesi ile yapılacağını açıklanması ile bu yasada yasallığını kaybetmiştir(<http://www.kerkük.net/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2007052011>, 20.05.2007).

Irak Türkmen Cephesine göre; Kerkük referandumu kaldırılmalıdır. Buna göre; Kerkük'ten zorla çıkarılanların sayısı 11800 dür.Bu rakamlar BM kayıtlarında da mevcuttur. Ancak çıkarılan bu insanların geri dönmesinin sağlanması gerekirken Türkiye'den, Suriye'den Kürt kökenli vatandaşlar bölgeye yerleştirilmiştir. Rakam 600000'i çoktan geçmiştir. Irak Türkmen Cephesi, sonucu önceden belli olan böyle bir referandumun Kerkük'te yapılmasının tam anlamı ile meşruiyetsiz olacağını bildirmiştir(<http://www.kerkük.net/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2007052011> , 20.05.2007)

Buna karşılık, basında yer alan haberlerden Kürt grupların gelecekteki politik hedeflerine yönelik faaliyetlerini, ABD'nin bazen üstü açık bazen örtülü olarak desteklemekte olduğu anlaşılmaktadır. Kerkük'ün tüm dünyada kilit noktada olması nedeniyle yapılması gereken, Kerkük'e geçici bir süre için özel statü verilmesi ve yönetim kademesine Kerkük kökenli yöneticilerin geçmesinin sağlanmasıdır.

31.Büyük Ortadoğu Projesinin Irak Savaşına Etkisi

11 Eylül sonrasında ABD politikası, dört temel hedef ortaya koyarak şekillenmiştir. Birincisi saldırıların intikamını almak, böylece içeride ve dışarıda ABD'nin itibarını

korumak, ikincisi ABD karşıtı terör örgütlerini yok etmek, merkezde yeni bir savunma fikri geliştirmek, üçüncüsü küresel liderliği yeniden yeni ülkeler üzerinde tesis etmek, dördüncüsü küresel sisteme uyumlu, Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmek (LAÇİNER,2003,s.2). Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmek konusunda AB'nin, BOP'u bir basamak olarak kullanmak istediği açıktır.

310.Büyük Ortadoğu Projesinin Bu Savaşla Gerçekleşebilme Durumu

BOP'un, ABD'nin 22 Orta Doğu ülkesine yönelik siyasi, hukuki, ekonomik, sosyal ve güvenlik boyutlarında bir reform girişimi olarak tanıtımı yapılmıştır. BOP'a ilişkin değerlendirmeler, ABD'nin 11 Eylül sonrası yayınlanan “Analiz” adlı bir belgeye dayandırılmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra Ortadoğu'da siyasi ve ekonomik haklardan mahrum kalanların sayısındaki artıştan dolayı, terörizmin bu bölgeden kaynaklandığı görüşü ABD'de yaygın bir görüş haline gelmiştir.

ABD Başkanı Bush ve Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice'ında belirttiği Ortadoğu'daki 22 ülke de gerçekleştirilmesi öngörülen proje ile terörün önlenileceğini belirtilmiştir. Bu Projenin ilk adımının Afganistan ve Irak'ın işgalleri ile atıldığı dile getirilmiştir(WARTZ,2003,s.112)(KIZILIRMAK,<http://www.habusulu.com/makale27.htm>,25.08.2004).

ABD, BOP'un uygulanması için bu şekilde ülkelerdeki rejim farklılıklarını göz önünde tutmuştur. ABD Afganistan ve Irak'a askeri zorlama yaparak Projenin uygulamaya konulması için çalışmıştır. Irak, BOP'un uygulamaya konmak istenmesinin örneğini teşkil etmektedir.

BOP'un temel çıkış noktası ise demokratik olmayan rejimlerin terörizmi, dış politika aracı olarak bizzat kullanmaya ya da kullanılmasına göz yummaya yatkın ve kitle imha silahlarını geliştirmeye eğilimli oldukları fikridir. BOP'un hedefleri, 12 Aralık 2002'de Colin Powell tarafından ; terörizmle mücadele, Irak'ın silahsızlandırılıp demokratikleştirilmesi, İsrail –Filistin çatışmasına son verilmesi, Arap dünyasında ekonomik ve siyasi eğitim alanlarında reformlara gidilmesi (DUNA, 2004, s.3)olarak açıklanmıştır.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Rice; “Irak için çok büyük yatırımlar sonucu karşınızda, çok farklı bir Ortadoğu olacak”(WARTZ,2003,s.112),(FALK, <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=600853>, 15.10.2007)sözleri ile aslında, ABD yönetiminin Irak’ı kendi kurallarına göre yeniden değişime uğratmak istediklerini ifade etmiştir.

BOP için Irak’ın hedef ülke olarak belirlenmesinin elbette belli nedenleri vardı. Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin 11 Eylül ile bağlantısının olup olmaması bir yana ABD’nin son yıllarda en önemli düşmanıydı.

Irak, doğal kaynakları açısından bakıldığında güçlü bir ülkedir. Saddam Hüseyin ile Irak, Ortadoğu’nun göz ardı edilemez bir ülkesi konumundaydı. Irak’ın, İran ile savaşı ve ABD’nin bölgedeki politikaları çerçevesinde Irak bölgenin önemli ülkelerinden birisi olmuştur. Irak, Ortadoğu’da stratejik bir pozisyona sahiptir. Irak’ın önemi Ortadoğu Bölgesinin ve özellikle ABD’nin BOP bağlamında hayati çıkarları olan bir politika olarak şekillenmektedir.

BOP’un ABD tarafından bu bölgede demokratik rejimleri yerleştirmek amacıyla planlandığı belirtilmiştir. Proje kapsamında söz konusu 22 ülke içerisinde Irak, işgal edilen ikinci ülke olmuştur. İşgal gerekçesi her fırsatta bölgeye özgürlük getirmek olarak belirtilmiştir.

ABD yönetiminin:

Ortadoğu zulüm, umutsuzluk ve öfkeyle çalkalanmaya devam ettiği sürece, ABD’nin ve dostlarımızın güvenliğini tehdit eden insanlar ve hareketler üretmeye devam edecektir. ABD, bu nedenle Büyük Ortadoğu’da bir özgürlük stratejisi izleyeceklerdir (TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006).sözleri ABD’nin bölgeye yönelik politikasını açıklamaktadır. Irak Savaşı ile beraber Saddam’ın Irak yönetiminden alınması ile Irak’ın özgürleştirilebileceği ve bu özgürlük hareketinin Ortadoğu’daki diğer ülkelere yayılacağı düşünülmüştür. Yayılan özgürlük hareketinin Proje kapsamında terörizmin sonunu getireceğine inanılmıştır.

311. Büyük Ortadoğu Projesinin Irak'ta Uygulanamaması

Irak'ta ABD ve Iraklı direnişçiler arasında ki çatışma ülkedeki kaos ortamını ortaya çıkarmıştır. ABD işgal sonrasında doğrudan silahlı direnişçilerle savaşırken, daha sonraları bu stratejisini değiştirerek Iraklıları devreye sokması, ülkedeki gerilim ortamının demokrasiden gittikçe uzaklaşmasına neden olmuştur. Ordusu ve polisi bu yönde eğitmeye başlaması, ABD'nin güvenlik konusunda Iraklılara yetki devrine yakınlaştığının göstergesi olmuştur. Ancak, ülkeleri için bir şey yapmak durumunda olmayan asker ve polisler ideolojik ve maddi sebepler nedeniyle ülkede huzuru tesis etmekten çok huzur bozan bir ortam Irak'ta baki kalmıştır.

ABD ülkede pek çok askeri kayıp vermiştir. Rakamlarla ifade edildiğinde ABD'nin Irak'ta ki toplam kaybı: Ekim 2006 yılına kadar 2809 asker, toplamda yaralanan ABD askeri sayısı, Eylül 2006 tarihi itibariyle 44779 asker olarak belirtilmiştir (LAÇİNER, <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=461&type=3,27.10.2006>).

ABD'nin Irak'ta 2006 yılı sonu itibariyle savaşın başlangıcından bu yana ölen asker sayısı 3000'e (<http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-12/2006-12-31-voa7.cfm,31.12.2006>) 2007 Ağustos ayı itibariyle Irak'ta ölen asker sayısı 3690'a ulaşmıştır.(<http://www.ntvmsnbc.com/news/417055.asp,13.08.2007>) Bu sayı her geçen gün biraz daha artmıştır. ABD'nin bölgede asker kaybı ile birlikte ekonomik kaybı büyüktür.

ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından, ABD askerleri Irak topraklarını terk etmemiş ve terk edekte gözükmemektedir. ABD önceki yıllarda göstermiş olduğu siyasetten de anlaşılacağı üzere Irak üzerinde yerleşme politikası izlemektedir. Çünkü ABD'nin Irak'ta siyasi ve ekonomik çıkarlarının olduğu belirgindir. Bu çıkarları, ABD'nin bölgede varlığını koruması, petrol üzerinde kontrolünü sürdürmek isteği, İsrail'in yanında yer alması, Batı karşıtı dinci oluşumları önlemek politikaları olarak sıralayabiliriz.

Irak'ta savaş boyunca ve sonrasında pek çok kanlı çatışmalar yaşanmıştır. Ancak ABD askerlerinin ülkeden ne zaman çıkacakları henüz belli olmamakla birlikte, ABD bu konuda günümüze dek kesin bir açıklama yapmamıştır.

Bu ortam içerisinde de demokrasinin sağlanması, BOP kapsamında ülkede demokrasi ve özgürlüğün sağlanması amacı çok uzak görünmektedir. ABD tarafından, başta Irak olmak üzere, Ortadoğu'da demokrasinin yerleştirilmesinin kamuoyuna BOP'un hedefi olarak gösterilmiştir. Ancak, bugün Irak yönetimine baktığında ülkede zemini yeni kurulmaya çalışan federalizm de demokrasiyi ülkeye getirmeye yetmemiştir. Ülkede okur yazarlık durumu, kadınların eğitimi, varolan ekonomik sorunlar demokrasi ortamının oluşmasının önünde duran engellerdendir.

BOP aslında yeni bir sunum olarak ortaya çıkmamıştır. SSCB'nin yıkılması ile, Doğu Avrupa ülkelerinde rejim değişikliği olması sonrasında, ABD'de ortaya çıkan YAYP bir nevi BOP'un önceki versiyonudur. Buna göre YAYP, 21.yüzyılı ABD Yüzyılı yapmayı amaç edinmiştir. Bu aşamalar, askeri, siyasi ve ekonomik anlamda üstünlük belirlenen aşamalardır. 1995'te oluşturulan bu Projelerin sonrasında bunun bir alt dalı olan BOP şimdi Ortadoğu ülkelerinde uygulanmak istenmektedir(AKAR, 2004, s.172).

Kudüs ve İbrani Üniversitesinde akademik eğitimini yapan Kerim Balcı'ya göre BOP tamamen bir hayal ürünüdür, ortada bir plan değil temenni olduğu Projeye getirilen eleştirilerdendir.

ABD'nin, BOP kapsamında Irak'a demokrasi getirmek amacıyla, pek çok maddi ve manevi kaybı mevcuttur. Bu durum BOP'un amacına ulaşamayan bir Proje olduğu kanısına bizi daha çok inandırmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI TEPKİLER

40. Bölge Ülkelerinin Büyük Ortadoğu Projesine Yaklaşımları

Irak savaşında ABD'ye karşı Ortadoğu ülkelerinde bir önyargının olduğu bir gerçektir. 2. Dünya Savaşı itibariyle Ortadoğu Bölgesi SSCB ve ABD arasında bir güç kazanma mücadelesi biçiminde olmuştur. SSCB'nin yıkılması ile bölgedeki güç boşluğunu kendi lehine çevirmek isteyen ABD, bölge ile kültür olarak işbirliği içerisine girmek istemesi, bölge ülkelerini ABD karşıtlığına sürüklemiştir. Bölge ülkelerin bu karşıtlığının nedenleri arasında İsrail –Filistin çatışmasının arkasında, İsrail'e ABD'nin yakınlığının olmasıdır. Başkan Bush'un haçlı seferleri başlattığını söylemesi, sonrasında da, bunu yalanlaması gibi sebepler, Ortadoğu ülkelerinin Batı karşıtı olmasının nedenlerinden sadece birkaçıdır(DAĞI,2002,s.150).

11 Eylül olayı sonrasında ABD'nin Ortadoğu' da tüm iddiaları medyada büyük kabul görmüştür. Tüm olaylar ABD yönetiminin ileri sürdüğü, gerekçelere göre açıklanmıştır. ABD'nin neyin peşinde olduğunu ve bunun içindeki rolünün ne olacağını bilememek, ABD'nin öne sürdüğü demokrasiyi getirmek, terörü önlemek (KAYNAK, 2005, s.209) gibi sloganlarının halk açısından inandırıcılığının olmaması Ortadoğu ve Irak halkının bu projeye sıcak bakmamasına neden olmuştur.

Buna göre ABD'nin kendisine yönelen bu karşıtlığın bilinçliği temelinde BOP ile bir nevi bunun önüne geçmeye çalışmıştır. Projenin önündeki büyük handikaplardan biri 11 Eylül sonrasında BOP'un uygulanması için ekonomik ve teknik altyapısı yetersiz bölge ülkelerine, yapacağı geleneksel yapıya sahip bölgede belli bir sosyal, ekonomik ve kültürel seviyeye erişilmeden rejim değişikliği yolu ile yeni bir bölgesel düzeninin kurulması pek mümkün gözükmemektedir.

Dolayısı ile BOP mevcut hali ile günümüzdeki Ortadoğu'nun genel şartları ile uygunluk sağlamadığını (AKAR, 2004, s.131) bundan başka Projenin uygulanmasını

sağlamak için gerekli altyapı çalışması da yapılmamasının, BOP'un uygulanabilirliğini zedeleyen unsurlardan olmaktadır.

Projeye getirilen olumsuz eleştiriler; belirlediği hedefler arasında gösterilen demokrasi, özgürlük gibi sözcüklerin arkasında piyasa ekonomisinin yer almasıdır. Şöyle ki; ABD bu politikası ile herkesin içinde yer aldığı bir düzeni belli kurallara bağlamak istemektedir (LAÇİNER,2004, s.3). Bunun kazanımlarının paylaşmak manasında açıklandığı da ifade edilmektedir.

Belirtildiği üzere; ABD'ye göre küresel dünyada adaletin sağlanması için BOP gerekli olmaktadır. Nihai mal ve hizmet satışı, bir yandan da, üretim girdisi temini anlamında yeni pazar yaratmak, yeni kapitalist dinamik varsayımların, Çin eksenli coğrafyadan gelişimini önlemek istemektedir.

BOP'un içeriğinde ki amaçlarına ulaşması için gerekli olan mali kaynaklardan yoksun olması, projenin uygulanabilirliğini zayıflatan nedenler arasında kabul edilmelidir. Buna göre Proje bir hayal kırıklığı yaşatmış, bölge ülkelerinin bu yaklaşımı ciddi dahi bulmayabilecekleri (AKTAN, 2004,s.20) kanısı da nitekim haklı çıkan öngörülerden olmuştur.

Projenin uygulanabilirliği açısından, ABD'nin getireceği yada bugünkü haliyle getirmeye çalıştığı değerlere bölge ülkelerinin tepkileri incelendiğinde öncelikle Mısır ve Suriye devlet Başkanlarının bu Projeden duydukları rahatsızlığı dile getirmeleri BOP'un uygulanabilirliğini azaltan bir başka sebep olmaktadır.

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Suud El Faysal, BOP'a karşı duyduğu rahatsızlığı dile getiren başka bir isim olmuştur. Ürdün de Dışişleri Bakanı Mervan Muaşer aracılığı ile konuya sıcak bakmadığı dışı vuran ülkelere (AKAR,2004,s.31). Bir diğer bölge ülkesi olan Suriye ise , BOP ile ilgili olarak Suriye Devlet Başkanı Besar Esad:

Bölgede hiçbir özel planının önemi ve uygulanırlılığı olmadığını, ABD'nin ortaya attığı Projenin uygulanması halinde siyasi ve kültürel çok büyük bir patlamanın olacağını geleceklerini kendilerinin çizmesi gerektiğini, barış sürecine diyaloglarını açık tutmaları

gerektiğini, Ortadoğu ülkeleri arasında mutlaka barışın olması gerektiğini barışın istikrar ve iyi bir ekonomiyi de beraberinde getireceğini, Ortadoğu ülkelerinin aralarında sınırları değil, ilişkilerini konuştuk (Hürriyet Gazetesi,31.10.2006,s.15) açıklamasında bulunarak Projeye duyduğu şüpheyi açıkça dile getirmiştir.

Mısır, BOP'a sert tepki gösteren ülkelerin başında gelmiştir. Bölgede bir reformun gerçekleştirilmesinin ancak burada yaşayan ülkelerin inisiyatifi ile gerçekleştirilebileceğini dile getiren Mısırlı yetkililer, Proje konusundaki kaygılarını Mısırlı akademisyenlerle birlikte hemfikir olarak beyan etmişlerdir. “Proje taslağının El-Hayat gazetesinde yayınlanmasının ardından, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, planı hayalci” (AVCI, 2006, s.136) olarak nitelendirmiştir.

Kahire Üniversitesi, ekonomik ve siyasal bilimler fakültesinden Abdul Nasır; Dışarıdan yapılacak baskılar ile barış ve demokrasinin sağlanamayacağı, bunun her ülkenin kendi içinde sağlanabileceğini (ÖNAL,2004, s.25) belirterek, BOP'un demokrasinin sağlanması konusundaki hedeflerine uzak olduğunu belirtmiştir.

İslam Konferansı Örgütü(İKÖ)'nün, Ekim 2004'te, Beyrut'ta düzenlenen 11.İcra Komitesi Raporuna göre: komitede yer alan İslam ülkeleri, BOP'a karşı olduklarını belirten açıklamalarda bulunmuşlardır. İslam ülkeleri, BOP'u islam ülkelerinin doğal kaynaklarının kullanılmasına, iç işlerine karışmaya yarayacak bir Proje olarak (EYİCEOĞLU, http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/ikopab/11.icra_raporu.htm, 8.10.2004) nitelendirmişlerdir. İKÖ'de İslam ülkeleri Projeye hangi açıdan baktıklarını ifade etmişlerdir.Bu ifade BOP'a İslam ülkelerinin pek de sıcak bakmadıklarını da teyit etmiştir.

Türkiye kendisine sunulan BOP kapsamında, ortak bir politika üretmek kapsamında, Arap ülkeleri ile görüşmelerde bulunmuştur. Proje kapsamında Arap ülkelerinden, Suudi Arabistan ve Mısır gibi ülkelere “bölgesel reform değil, hükümetler eliyle reformun yürütülmesi gerektiğini düşünürken, Cezayir, Tunus ve Fas gibi ülkelere ise Proje kapsamında ABD ve AB'li ortaklarla çalışmaya sıcak bakarken, oluşturulacak ekonomik kredi ve hibelerden yararlanmak isteklerini belirtmişlerdir (BOZTAŞ,2004,s.5).

Arap ülkelerinin gazeteleri Büyük Ortadoğu İnisiyatifini ‘‘Ortadoğu’da reform ve demokrasi savaşı’’ olarak tanımlarken, bazı aydınlarla, gazetecilerse daha sert tepki göstermişlerdir.

ABD, Arap dünyasındaki bu tepkiler üzerine, Projenin nihai olmadığını, henüz hazırlık aşmasında olduğunu ve hem Arap hem de Arap olmayan ülkelerle bu konuda karşılıklı görüşüleceğini açıklamıştır (AVCI,2006,s.169). Bu açıklamalarla ABD Yönetimi Projenin uygulanabilirliğini incelemek gereğini hissetmiş ve Dışışleri Bakan Yardımcılarından Marc Grossman’i aralarında Türkiye’nin de bulunduğu bir Ortadoğu turuna göndermiştir.

Ortadoğu ülkelerinde görev yapan ABD’nin, Türk Büyükelçilerinden BOP’a bölge ülkelerinin yaklaşımlarını öğrenmelerini istemiştir. ABD Dış İşleri Bakan Yardımcısı Marc Grossman, bizzat kendisi Türk Büyükelçilerinden bölge ülkelere karşı nabız yoklamalarını istemiştir. Dış İşleri Bakanlığına gönderilen raporların hepsi ‘‘BOP’a duyulan şüpheyi yansıtmakla’’ dikkat çekmiştir (TUĞRUL, <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/04/siy106.html>, 04.03.2004).

Buna göre Ürdün, Suudi Arabistan ve Mısır gibi ABD ile yakın ilişkisi olan ülkeler bile ‘‘tedbiri elden bırakmamak gerektiğini’’ bildirmişlerdir. Projeye en sert tepkiyi İran göstermiştir.

Türk Büyükelçilerinin verdiği, Ortadoğu ülkelerinde hazırlanan raporun ana hatları şöyle idi: Projenin, Ortadoğu Bölgesine bir müdahale anlamına geldiği, gerekli olan değişimin bölge ülkelerince yapılması gerektiği, Projenin bölge ülkelerine tepeden inme olarak uygulanmaması gerektiği, öncelikli sorunların İsrail-Filistin çatışmasının sonlandırılması ve Irak işgalinin sona erdirilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Eğer istikrar için ve barış için bölge dışı bir katkı olacaksa bunun Akdeniz Forumu gibi Akdeniz’e kıyısı olan Arap ülkelerinde üyesi bulunduğu topluluklar nezdinde ele alınması gerektiği bölge ülkelerinin ortak görüşlerini yansıtan veriler olarak yansıtılmıştır.

İsrail’in Suriye’ye olan son bombalama olayları, BOP’a ilişkin çeşitli yorumları da beraberinde getirmiştir. Son olarak Kasım 2007’de Suriye dış işleri bakanı Velid Muallim İsrail’in kendilerine yaptığı saldırılar karşısında Türkiye’den işbirliği sözü almak istemiştir.

“İran ile Suriye'nin BOP'a karşı oluşturduğu ittifaktan aşırı derecede rahatsızlık duyan ABD ve İsrail harekete geçmişlerdir”(Yeniçağ Gazetesi, 02.10.2007, s.8) Buna göre BOP'un bölgede uygulanmasına karşı olan iki devlet Suriye ve İran olarak gözükmektedir.

Büyük Ortadoğu kavramı çok geniş bir kavramdır. Bu kavramın sınırları Kafkaslar ve Pakistan'a kadar uzanmaktadır. Dolayısı ile ABD, BOP'u gerçekleştirmek için Kafkaslarda, Hindistan ve Pakistan'da, Orta Asya'da etkili olmak zorundadır.Orta Asya'da büyümekte olan ekonomik gücü ile Çin'in kontrol altında tutulması gereklidir.

ABD, Çin'i kontrol altında tutmak için Afganistan harekati öncesinde Tacikistan ve Kırgızistan'da üsler açmıştır. Çin'e olan yakınlığı nedeniyle bu iki ülkedeki etnik ayrımcılık tehlikesinin istikrar altında tutulması ABD tarafından önemlidir. Bölgede Hindistan ve Pakistan'ın nükleer silahların tavsiyesi konusunda ikna edilememesi BOP'un bölgede icrası için en büyük handikap olacaktır.

41.Avrupa Ülkelerinin Büyük Ortadoğu Projesine Yaklaşımları

Diğer ülkelerin BOP'a bakışı açısından bakıldığında, AB'i ilk olarak ele aldığımızda ; Kasım 1995'te Barselano'da bir araya gelen AB ve Akdeniz Havzası ülkeleri (Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye, Filistin) siyasi, ekonomik, mali, sosyal ve kültürel boyutlarda Avrupa Akdeniz Ortaklığını başlatmışlardır. 1995-2000 yılları arasında AB, bu projeye 9 milyar Euro kadar para ayırmıştır (TOPUZ,http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc,25.12.2006).

AB'nin Ortadoğu için düşündükleri uygulamalar, bu şekilde başlamıştır. Dolayısı ile BOP'a, AB'nin sessiz kalması beklenemezdi. Bu şekliyle, ABD'nin bölge konusundaki planları birtakım farklılıklar göstermektedir. Nitekim AB, özellikle Fransa ve Almanya bölgenin demokrasiye hazır olmadığını düşünmektedirler (AVCI,2006,s.167). Ürdün Kralı Abdullah ve Mısır başkanı Mübarek ile görüşen Fransız cumhurbaşkanı Jacques Chirac, "Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin demokrasi misyonerlerine ve havarilerine ihtiyacı yok"(KARAGÜL,2004,s.18) açıklamasında bulunarak, Projeye ilişkin olarak ABD'ye de bir mesaj vermiştir.

Arap –İsrail çatışmasının öncelikli olarak çözümlenmesini isteyen bir AB'nin varlığına karşılık, (AKAR,2004,s.33) bu çatışmayı kontrollü tutmaktan yana görünen bir ABD'nin mevcut olduğu görülmektedir. AB'nin bölgede ABD'nin yaptığı gibi zorla demokrasinin uygulanamayacağını belirten açıklamaları mevcuttur. AB Irak'ta öncelikle bir güven ortamının sağlanmasından yanadır. AB ve ABD, İran konusunda İran'a demokrasinin egemen olmasını isteyen bir varlığın olması, bu konuda hemfikir oldukları bir gerçektir.

ABD, Projeye Batının ortak çıkarları olarak bakmakta iken, AB böyle bir ortak çıkar anlayışına sahip değildir (AKAR, 2004,s.34). AB, ABD'nin bölgeye yönelik işgalci tutumundan duyduğu rahatsızlığı her fırsatta dile getirmiştir. AB ile ABD'nin bu Proje konusunda farklı görüşlerinin bir diğer nedeni ise, AB'nin bu ülkelerde kalkınma yardımları, ticaret politikaları ve enerji yatırımları yoluyla etkin olmak istemesidir. ABD ise bölgeye yapılacak yatırımları kendisine verilecek desteğe ve öncelikle BOP'un başarısı ön koşuluna bağlamıştır. AB ülkelerinin BOP'un gerçekleştirilmesine inanmadığı bu yaklaşımlarda görülmektedir.

AB içinde, Almanya'nın Projeye karşı olduğu bilinmektedir. Dış İşleri Bakanı J.Fisher, Şubat 2004'te ortaya koyduğu; Ortadoğu'da ekonomik reformların desteklenmesi ve 2010 yılında bir Serbest Ticaret Bölgesinin kurulması için, BOP'un bir alternatifi olarak, kendi Projelerini Fransa'nın desteği ile ortaya koymuştur. Bu durumda BOP'un, ABD'nin hayal ettiği haliyle giderek uzaklaşmasına sebep olabilecek nedenler arasında sayabilmekteyiz.

42. Büyük Ortadoğu Projesi ve NATO

19 Ocak 2003'te Çekoslovakya Prag'da “Büyük Ortadoğu Üzerine Düşünceler Konferansı” yapılmıştır. ABD'nin NATO nezdinde ki daimi temsilcisi Nicolas Burns “Yeni NATO ve Büyük Ortadoğu” başlığını taşıyan konuşmasında yeni tehdit değerlendirilmesi çerçevesinde, durumu Soğuk Savaş yılları ile kıyaslayarak NATO misyonunu değiştirmesi gerektiği ve bu misyonun Ortadoğu'da olduğunu belirtmiştir. NATO'nun Genel Sekreteri Hoop ise “NATO'nun Büyük Ortadoğu'da yer almasına bütünüyle taraftar olduğu” (AKAR, 2004, s.54) yönündeki açıklamaları doğrultusunda, NATO'nun görevinin Ortadoğu ile ilişkilendirilerek yeniden tanımlanması gerektiği konusunda NATO içerisinde konuşmalar yapılmıştır.

Benimsenen Barış İçin Ortaklık Projesi(BİO), NATO'nun, ağırlık merkezinin doğuya doğru kaymaya devam edeceği ve önümüzdeki dönemde BİO faaliyetlerinin Orta Asya ve Kafkaslarda canlandırılacağına işaretlerini vermiştir.

NATO'nun BOP konusunda bir değişim sürecine girdiği görülmektedir. İlk olarak Afganistan'a giden NATO güçleri, böylece sınırlarının ötesinde konuşlanarak, aslında Ortadoğu Bölgesine de yaklaşmışlardır. ABD, NATO güçlerini, Ortadoğu'da konuşlandırmak niyetinde olduğunu belirtmiştir. Ancak bu durum, AB'nin ve diğer NATO üyesi ülkelerin desteğini de gerektirmektedir.

28-29 Haziran 2004'de İstanbul'da yapılan NATO Zirvesinde, Terör zirveye damgasını vurmuştur. NATO'nun gündemine terör konusunu alması ile NATO, yeni bir misyon edinmiştir.

NATO Zirvesi'nde devlet ve hükümet başkanlarının yeni Irak güvenlik güçlerinin eğitimi için Irak'a yardım ve işbirliğini öngörmesi, NATO'nun Irak'a ilişkin daha uzun vadeli planlar içinde olduğunu göstermektedir. 26 ülke tarafından kabul edilen bildiriye bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü ile demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi gibi çabalara tam destek verildiğinin vurgulanması ve yeni Irak ordusunun tesisinde NATO'nun aktif rol alacağını belirtmesi NATO'ya yeni görevler yüklenecek olmasının göstergeleridir.

NATO'nun öncelikli olarak Ortadoğu'nun Körfez ülkeleri ile birebir görüşerek güvenlik ve savunma konularında adım atması istenmiştir.

2004 Haziran'ında İstanbul'da yapılan NATO Zirvesinde, çok önemli kararlar da alınmıştır. Zirvede sonuç bildirisinde BOP konusunda bazı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre;

NATO'nun yeni düşmanı olarak anılan küresel terörizmin üstüne daha fazla gidileceği anlaşılmaktadır. Terörizmle uzun soluklu ve kesintisiz mücadele kararında ki en önemli ayrıntı teröristleri koruyan ülkelerinde hedef olarak alınabilmesidir. Artık terör konusunda alınacak bir kararla herhangi bir ülke işgal edilebilecektir. Bir başka önemli ayrıntı Irak'ta salt şiddet kullanımının yeterli olmayacağı, sosyal ve ekonomik önlemlerin kullanılması,

demokratikleşmeye önem verilmesi (www.nato.int/docu/review/2004/istanbul/2004-istanbul-e.pdf, 28-29.06.2004) kararı benimsenerek, NATO'nun BOP için kullanacağı kararları belirtilmiştir.

Ancak İngiltere ve ABD'nin merkezinde alınan bu karar diğer NATO ülkelerince uygun görülmemiştir. Başta Fransa ve Almanya olmak üzere diğer ülkeler, NATO'nun Irak'ta ki işlevini sınırlı tutmak isteklerini ortaya koymuşlardır.

Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın "NATO'nun görevi Irak'a müdahale etmek değildir. Fransa gerekirse bu eğitim desteğine katkıda bulunabilir; fakat bunu Irak topraklarının dışında yapacaktır." (AKAR,2004,s.62)sözleri aslında Fransa'nın ABD'ye destek vermediğini göstermiştir. Fransa aynı zamanda bu girişimin yani NATO askerlerinin, Irak'ta konuşlanmasını haçlı seferlerini hatırlatarak, "Irak'ta NATO askerinin görev almasının Batı ve İslam çatışmasını doğuracağını"(ŞAHİN,2004, s.145) belirtmiştir.

Almanya da, Fransa'nın bu kararına destek vererek Irak'a asker göndermek niyetinde olmadığını belirtmiştir. Bu yaklaşımlar açısından ABD'nin Irak konusunda, AB'den beklediği desteği göremediğini söyleyebiliriz.

Bu yeni durumda, NATO genişledikçe ABD'nin gücü artmakta, kendisi ile rekabet etme düşüncesinde olan AB genişledikçe karar alma konusunda yaşanan sıkıntı arttığından AB'nin gücü azalmaktadır. Ayrıca AB'ye her yeni giren üyenin aynı zamanda NATO'nun yeni üyesi olması, ABD'nin AB içindeki konumunu da güçlendirmektedir. Bu nedenle ABD, kendi güçsel konumuna katkıda bulunduğu için AB'nin genişlemesini desteklemektedir.

43. Büyük Ortadoğu Projesi ve İsrail

BOP kapsamında İsrail konusunda, bir değerlendirme yapıldığında, İsrail'in kuruluşunu incelemek gerekir. İsrail'in 1948'de kuruluşu sonrasında resmi olarak İsrail'i ilk tanıyan devlet ABD'dir. Bu tarihe kadar ilişkileri iyi olan Arap ülkeleri ve ABD arasında bu güvensiz politika günümüzde de devam etmektedir. Belirtildiği üzere, ABD dış politikası

büyük ölçüde, Yahudi lobisinin etkisi altında kalmaktadır. ABD dış politikasının siyasi çıkarları dolayısı ile İsrail'in politikaları ile de örtüşmektedir.

Körfez savaşı sonrasında Irak'ın istilasına birlikte, ABD'nin ortaya attığı BOP'un İsrail'in çıkarlarına ters düşmesi beklenmemektedir. ABD, İsrail'in 1991'de ortaya attığı Ortadoğu Ortak Pazarı Projesi(OOPP)'ne imkan sağlanmıştır. İsrail, Irak'ın işgali ile birlikte, Irak'ın imar için söz konusu olan 10 yılda 600 milyar dolarlık pazardan pay almak için birtakım petrol ve inşaat şirketleri ile anlaşmalara girmiştir. OOPP gerçekleşirse, Ortadoğu ekonomisi İsrail merkezli olacaktır (AVCI,2006, s.60). Bu durumda İsrail için siyasi çıkarları vaat etmektedir.

Bu durumda, BOP'un uygulanması İsrail için olumlu bir durum yaratacaktır. İsrail de Projeye bu nedenle sıcak bakan ülkelerden olmuştur. Hatta bu durum kimi çevrelerce BİP(Büyük İsrail Projesi) olarak ta, BOP ile ne kadar ortak hedefleri barındırdığını belirtmek için kullanılmıştır.

44..Büyük Ortadoğu Projesi ve Rusya

Bir diğer bölge ülkesi Rusya'dır. Kafkasya ve Orta Asya'nın, BOP içerisinde gösterilmesi, Rusya'nın BOP'a olan ilgisini artırmıştır. Eğer Projenin sınırları iddia edildiği gibi, Karadeniz ve Hazar Denizine kadar uzanıyor ise Rusya'nın, BOP'a sınırdaş olacağı manasına gelmektedir ki, bu da Rusya'nın hoşuna gitmemektedir. Projenin sınırları net olarak belirlenememiştir. ABD devlet adamı Grosman bölgedeki gezisi sırasında Kafkasya, Orta Asya ve İran'ın bu Projeden çıkarıldığını(OGAN, www.turkey.mid.ru/bas22_t.htm, 14.03.2004) belirtmesi Projenin sınırları konusunda bir karara varılmadığını göstermektedir.

BOP'un başarısının sağlanması için bölgenin kapsam içerisine alınmamasının, Projenin başarı şansını artırdığı, çünkü bölgede İran'ın Projeye karşı çıkacağı, böylelikle Rusya'nın da en azından Projeye karşı sessizliğinin sağlanabileceği yorumu yapılmıştır.

Rusya'nın BOP'a karşı politikası net olarak ortaya konmuş değildir. Rusya'nın, BOP'a ilişkin politikası iki açıdan incelenmelidir. Rusya kendi nüfuz alanı olan Ortaasya'da

ABD'nin olmasını istememektedir. Bu yanıyla BOP'a karşıdır. Ancak Proje ile Ortadoğu'da gerçekleşebilecek demokratik rejim değişiklikleri, kaynağını bu ülkelerdeki otoriter rejimler ve radikal Vahabist hareketlerden alan Çeçenistan direnişi ve terör eylemlerinin bir son bulması açısından BOP'a destek vermek istemiştir.

Rusya tarafından ilk anda sempati ile karşılanacak bir gelişme olarak algılansa da uzun vadeli bir Rus dış politikasının Projeye pekte sıcak bakmadığı bilinmelidir. Aynı zamanda Projenin Rusya merkezli Avrasyacılık politikası ile coğrafi olarak çakışıyor olması, Rusya'nın bu Projeye destek vermeme nedenlerinden olduğu belirtilmektedir. Bu açılardan Rusya BOP'a destek vermemiştir.

45.Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye

BOP'un ortaya çıkması öncesinde RAND Cooperation adlı bir düşünce kuruluşunun, ABD hükümetine sunduğu raporla birlikte, ABD yönetimi BOP konusuna Türkiye'yi dahil etmek istemiştir. Buna göre:

Türkiye'nin İslam dünyasının en başarılı ülkesi olduğu ve bu gelişmesini laiklik anlayışına borçlu olduğu : ancak Kemalizm ,milliyetçilik v.b akımlar nedeniyle aslında laiklerin ABD'ye çok ılımlı bakmadıkları raporda yer almıştır.Son olarak mevcut siyasi yönetim altında , Türkiye'nin ılımlı İslam için iyi bir model oluşturduğu saptaması yapılarak bu konuda Türkiye'deki iktidarın desteklenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (GÜNAL, 2004, s.158).

Buna karşılık Başbakan Erdoğan, ABD ziyaretinde katıldığı Ortadoğu Panelinde İlimli İslam söylemine “İlimli yada İlımsız İslam'ın olamayacağı” (GÜNAL, 2004, s.160) gerekçesi ile tepki göstermiştir.

Bu amaçla Başkan Bush, Başbakan Recep Tayip Erdoğan ile BOP hakkında görüşmelerde bulunmuştur. BOP'un, Türkiye kamuoyunda tartışılmaya başlaması başbakan Erdoğan'ın, 28 Ocak 2004'de Washington'a yaptığı ziyaretle başlamıştır.

Ziyaret sonrası Erdoğan'a zirvede sözü edilen Proje ile ilgili sorular sorulması üzerine “Sayın Bush ile görüşmede, ABD'nin global çerçevede büyük yeni kuvvet yapılandırması,

BOP veya GOP Vizyonu gibi konulardaki yaklaşımları en etkili ağızdan dinleme imkanı bulduk, düşüncelerimizi ifade ettik” (ŞAHİN, 2004, s.152) diyerek Proje ile Türkiye'nin tanıştığını belirtmiştir. Erdoğan aynı zamanda “ anılan Projenin hedefini paylaştıklarını” (GÜNAL, 2004, s.160) da belirterek projeye sıcak baktıklarını ifade etmiştir.

Ancak dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Başbakan ile aynı fikirde olmadığını şu sözleri ile kamuoyuna duyurmuştur: “Türkiye, BOP’da model rolünü üstlenmek istemiyor” diyerek Projeye karşı görüşlerini açık ve net bir şekilde dile getirmiştir.

Türkiye'nin, bu projenin başarıya ulaşması için aktif bir rol üstlenmesinin kaçınılmazlığı fikri, Türk Hükümeti tarafından kabul görmüş ise de, bu fikrin işlerlik kazanması için gerekli olan geniş tabanlı destek ne kamuoyunda, ne sivil toplum örgütlerinde, ne muhalefet saffında, ne de devletin diğer organlarında oluşmamıştır.

BOP kapsamında belirlenen 23 ülkeden birisi de, Türkiye’dir. Başkan Bush ve Başbakan Erdoğan’ın, Haziran 2005’te Beyaz Saray’da yaptıkları görüşmelerde Bush, Erdoğan’a BOP için teşekkür ederken, “Türkiye–ABD ilişkilerinin çok önemli stratejik ilişkiler”(KAYAR,2003,s.200),(YILMAZ,www.arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=325896,09.06.2005) olduğunu ifade etmiştir.

Aynı zamanda Bush Türkiye'nin, Ortadoğu demokrasisi için bir örnek olduğunu belirtmiştir. Erdoğan ise ABD ile yaptıkları görüşmeyi stratejik ortaklığın bir ifadesi olarak yorumlamıştır. Görüşmelerde Erdoğan, Türkiye–ABD siyasi birlikteliğinin, geleceğe yansımaları değerlendirme imkanı bulduklarını belirterek Türkiye-ABD ilişkilerini belli bir düzeyde tutmak isteğini belli etmiştir.

Başkan Bush ise; “Türkiye'nin demokrasisi Ortadoğu’daki insanlar için önemli bir örnektir. Erdoğan’a bu yöndeki liderliği için teşekkür etmek istiyorum, ayrıca Başbakan’a Türkiye'nin Afganistan’daki liderlik rolü dolayısı ile teşekkür ediyorum” (http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=5721,06.08.2005) diyerek, BOP’ta Türkiye demokrasisinin Ortadoğu için bir örnek olduğunu açıklamıştır. Dolayısı ile Türkiye’ye bu Projede önemli rol biçilmiştir.

ABD BOP'u, özellikle NATO içerisinde yer alan ülkelerle beraber yürütmek istemektedir. Ülkelerin desteklerini almayı onlara pay vermeyi teklif etmektedir. Türkiye'de bu ülkelerden biridir. BOP, 22 Müslüman ülke üzerinde gerçekleştirilmek istenmektedir. Dolayısı ile Türkiye gibi Müslüman bir ülke, Proje için iyi bir örnektir. Türkiye demokrasisi ile Ortadoğu ülkelerine örnek bir ülke olarak gösterilmek istenmiştir.

Dönemin Türk Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, BOP hakkında yaptığı değerlendirmelerinde; Projenin bölge ülkelerine yönelik siyasi ve askeri bir müdahale öngörmediğini, Türkiye'nin bölgenin demokratikleştirilmesinin öncelikli politikalarından olduğunu belirterek bir nevi Projeye destek verenler arasında bulunmuştur.

Ancak Gül'e göre; Projenin başarısı aynı zamanda bazı kriterlere bağlı idi. Gül bu kriterleri de sıralayarak bunların, değişim ve reform çabalarının öncelikle bu bölgenin kendi iç dinamiklerinden beslenmesi gerektiğini, her ülkeye yönelik tek bir şablonun tüm ülkelere uygulanamayacağını, her ülkenin kendi özelliklerinin dikkate alınarak reform yapılabileceği zorlamadan kaçınılması gerektiği, bölge ülkelerinin bu projede gönüllü olmalarının gerektiğini, projeyi ortak sahiplenmelerini ve Projenin başarısının öncelikle bölgedeki İsrail Filistin ihtilafının sükunetinin sağlanması gerektiği konusunda açıklamalarda bulunmuştur([www.kerkuk.net.tr/index.asp?id=4350 &katagori= 3&s =detay](http://www.kerkuk.net.tr/index.asp?id=4350&katagori=3&s=detay), 05.03.2006).

Türkiye bulunduğu jeopolitik konum itibarıyla , asırlardır Doğu ile Batı arasında köprü görevini görmüştür. Petrol ve doğalgaz genelde üretim ve tüketim bölgeleri arasında boru hatları ile ilişkilendirilmektedir. Petrol, genelde boru hatları ile pazar oluşmasına uygun deniz kıyılarına sevk edilmekte ve buradan da pazarlara sevkiyatı sağlanmaktadır.

Doğalgaz açısından, uluslararası pazarlara boru hatları ile sevk edilmektedir. Bazen de, doğalgaz basınçlı veya sıvılaştırılmış olarak özel tankerler ile bu pazarlara ulaştırılmaktadır. Jeopolitik konumu itibarıyla, Batı ile Doğu arasında doğal bir enerji köprüsü oluşturan Türkiye, dünyanın küreselleşme ve entegrasyona doğru yöneldiği bu dönemde, arasında dil, din birliği ve kültürel yaklaşmanın olduğu Türk cumhuriyetleri ile doğal olarak, enerji projelerinde birliktelik içindedir.

Türkiye, mevcut Irak-Türkiye petrol boru hattının dışında, Bakû-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ile İran (dolaylı olarak Türkmenistan) doğalgazını Ankara'ya getiren ve ana hat itibarıyla Batı'da Bulgaristan sınırına bağlayan doğalgaz boru hattı ile önemli bir ulaşım bölgesidir. Tüm bu enerji kaynaklarına geçiş veya sevk yolu durumunda olan Türkiye, gerek miktar yönünden gerekse stratejik yönlerden önemli enerji kaynaklarının geçiş yolu konumundadır. Bu durum BOP'un içine, petrol alanlarının ve petrol taşıma yollarının kontrolü amacıyla uygun olarak Türkiye'nin de katılımını zorunlu kılmaktadır. “Türkiye'nin konumu, proje kapsamı içindeki bölgelerde, petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip herhangi bir ülkeden çok daha stratejik öneme haizdir. Bu nedendir ki, Projenin odağında olan Türkiye, olmazsa olmaz konumu nedeniyle, yıllardır sadece basın haberlerinden izlediği katılmadığı G-8 toplantısına, bizzat davet edilmiştir” (KANSU, <http://www.cumok.org/html/yazidizileri/ikansu/ortadakibuyukoyun.htm>, 22-25. 06. 2004).

Türkiye bölge ülkelerinin BOP konusunda görüşlerinin alınmasını önemsemiştir. Bu amaçla: Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Ortadoğu ülkelerinde görev yapan Türk büyükelçilerinden BOP ile ilgili rapor hazırlamalarını istemiştir. Raporlara göre projenin bölge ülkelerince şüpheli bulunmasının gerekçeleri aşağıda sunulmuştur;

Bu projenin, bölgemize müdahale olacağı şeklinde büyük ve haklı şüpheler uyandırmakta olduğu, Ortadoğu ülkeleri de transformasyonun gerekliliğine inandıkları, ama bu değişimin dinamiğinin bölge içinden gelmesi gerektiği temel olarak vurgulanmıştır. Türk Büyükelçilerinin hazırladığı Raporun sonrasında;

İnsanlık tarihi, tepeden gelen ve empoze edilen değişimlerin zayıf noktada patlak verdiğini göstermiştir. BOP, hem tepeden gelme hem de dışarıdan empoze edilmekte, Proje, gündem saptırma aracı olarak algılanmaktadır. Amaç, ilgiyi Filistin sorunundan başka noktalara çekmek, bu arada İsrail'e boş alan bırakmak olarak yorumlanmakta, Öncelik, İsrail-Filistin çatışması, İsrail -Suriye gerginliği ve Irak'taki işgalin sona erdirilmesi olmalıdır. Bu sorunlar halledilmeden Ortadoğu'da istikrar, barış ve kalkınma sağlanamaz, ABD'nin değil, AB'nin politikaları bölge gerçeklerine daha uygun bulunmaktadır, Eğer istikrar ve barış için bölge dışı bir katkı kabul edilecekse, bunlar Akdeniz Diyalogu gibi Akdeniz'e kıyısı olan Arap ülkelerinin de üyesi bulunduğu

topluluklar nezdinde ele alınması daha faydalı olacaktır (KIZILIRMAK, <http://www.habusulu.com/makale27.htm>, 25.08.2004).

Rapordan anlaşılacağı üzere Türkiye, Bölge ülkelerinin kaygılarını saptamış, bu kaygıları dikkate almıştır. Dış politikasına bu kaygıları yansıtmaya özen göstermiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın, BOP'a bakışı Ortadoğu'da bulunan bölge ülkeleri ile büyük ölçüde örtüştüğü belirtilmiştir.

Fakat, Türkiye bu Projeye ne tam olarak hayır, nede tam olarak evet diyebilmekle birlikte, model ülke olmadığını, demokratik ortak olma misyonunu öne sürmüştür. Türkiye, Ortadoğu'nun reformlara ihtiyacı olduğu anlayışı çerçevesinde, BOP'a katıldığını belirtmiş ve Başbakan Erdoğan, BOP'dan çekilebileceklerini söylemiştir (KEMAL, http://www.londragazete.com/index.php/cat/1/col/7/art/482/PageName/Ana_sayfa, 14.09.2006). Türkiye 22 ülkenin tepkisini görmek istemediği için model ülke olmak istememiştir.

2004 yılında, Dış İşleri bakanı Abdullah Gül, BOP'a atıfta bulunarak “İslam ülkelerinin reformları kendi dinamikleri ile yapmaya ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar görmezlikten gelinirse, dışarıdan empoze edilir” söyleminde bulunmuştur. BOP kapsamında sorulan bir soruya Gül'ün yanıtı şöyle olmuştur;

Türkiye'nin böyle bir konuda rol alması söz konusu değil, bizim anladığımız projenin konuşulduğu şekilden ayrı olarak İslam ülkelerinin kendi coğrafyamız ve halklarımız lehine reformları, kendi inisiyatifi ve arzusu ile yapmasıdır. Başkalarının Projesi ile bizim hiçi bir alakamız yoktur (www.cnnturk.com/arama/haber_detay.asp?PID=00318&haberID=11553, 07.06.2004).

Gül, Proje konusunda açık ve net bir şekilde, Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerini kızdırmak istemediğini ortaya koymuştur. Ancak Türkiye Projeye tam olarak hayır diyememiştir. Bunu değişik zamanlarda yapılan açıklamalarda da belirtmişlerdir.

31 Eylül 2004'te aynı yıl içerisinde Abdullah Gül, “BOP'un amaçlarına uygun ve başarılı olması için, Türkiye'nin aktif katkı sağladığını ve girişimin de Türkiye'nin Ortadoğu Vizyonu ile uyumlu olduğunu, ancak bu girişimin başarıya ulaşabilmesi için

ülkelerin özel şartların ve hassasiyetlerinin farkına varılması gerektiğini” (http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=47363, 31.10.2004) vurgulayarak bir önceki sözlerine işaretle bulunmuştur. Projeye Türkiye'nin katılabilmesi için bazı noktalara dikkat edilmesini gerektiğini vurgulamıştır. Türkiye'nin BOP konusuna bakışının, bu ülkelerin demokrasilerinde iyileştirmenin zaman alacağı konusunda olduğunu belirtmiştir.

Türkiye'nin ilk kez katıldığı, Haziran 2004'te yapılan endüstrileşmiş ülkelerin bulunduğu G-8 zirvesine, Türkiye'nin yanı sıra Yemen, Ürdün, Cezayir, Afganistan, ve Irak'ta kurulan yeni hükümetinde katılması bu ülkelerin ortak hükümetler olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Ülkelerin, Ortadoğu ülkeleri olması ise dikkat çekicidir (AYDINTAŞBAŞ,<http://www.arsiv.sabah.com.tr/2004/06/08/gnd102.html>.,08.06.2004).

Buna göre, Proje El-Hayat gazetesinde yayınlanandan farklı olarak yapılan eleştiriler doğrultusunda değiştirilerek, bölgeye demokrasinin empoze edilmemesi ve bölge ülkelerinde desteğinin sağlanması, önceliğin İsrail-Filistin çatışmasına son vermek olması biçiminde yeniden şekillendirilmiştir.

Dış İşleri ve Başbakan yardımcısı Gül; BOP konusunda, Projenin bölge ülkelerine siyasi ve askeri bir müdahale öngörmediğini, Ortadoğu'da barış ve huzurun hakim kılınması, bu amaçla demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim olarak ülkelerinin ilkelerinin güçlendirilmesi, serbest piyasa ekonomisinin işletilmesi unsurlarını içeren bir dönüşümün bölge için gereksinim olduğunu (ŞAFAK,2006,s.18) dile getirmiştir.

Böylece Gül'ün açıklamaları Türkiye'nin Projeye yaklaşımını da ifade etmiştir. Buna göre Türkiye, Bölge ülkelerine model ülke olmak değil, bölge ülkeleri ile demokrasi ve diğer konularda deneyimlerini paylaşmak istemektedir. Projeye yönelik düşüncelerinde ise siyasi veya askeri bir zorlamadan kaçınılması gerektiğini, reform çabalarının başarısının bölgede ki huzurun sağlanmasına bağlı olduğunu, öncelikle bu adımların atılması gerektiğini savunmaktadır. Bölge ülkelerinde bir değişimin olabilmesi için ülkelerin bu projeyi benimsemeleri gerektiği konusunda Türkiye'nin BOP'a yönelik eleştirileri olmuştur.

Ünlü ABD Strateji Uzmanı, Zbigniew Brzezinski, ABD'nin bu Projede ki başarısı için Türkiye'nin desteğinin gerekliliğinden bahsetmiş olması, Proje konusunda Türkiye'ye duyulan ihtiyaca dair bir yorum olmuştur. Zbigniew Brzezinski'ye göre "Ankara ile Hazar Denizi Havzası ve Orta Asya'nın geleceğiyle ilgili düzenli görüşmeler, Türkiye'nin ABD ile stratejik ortaklık duygusunu besleyecektir" (AVCI, 2006, s.134). ABD strateji uzmanına göre ; Türkiye'nin BOP için önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir.

Türkiye tarihi, coğrafi, iktisadi, dini ve kültürel bakımdan Ortadoğu'nun bir parçasıdır. Doğal olarak bölgedeki tüm siyasi, askeri, ekonomik, sosyal gelişmelerden etkilenmektedir. Türkiye'nin Proje kapsamındaki ülkelere gerek coğrafi yakınlığı, gerekse Orta Asya ülkeleriyle arasındaki akrabalık ilişkileri sayesinde, son derece önemli bir ortak olacağı değerlendirilmesi yapılmaktadır..

Türkiye'nin NATO üyesi olması, AB ve İsrail ile iyi ilişkiler içerisinde olması stratejik ortaklık konumunu güçlendirmektedir. NATO üyesi olan Türkiye'nin ABD ile uzun süren ekonomik, askeri ve kültürel ilişkileri vardır. Türkiye bu durumda ABD ile Arap ülkeleri arasında kalmış bir pozisyon içerisinde kendisini bulmuştur. Bu koşullar altında Türkiye ABD ile iyi geçinmek zorunda kalmıştır. Çünkü Türkiye ekonomisinin büyük ölçüde ABD ve AB'ye bağımlı, kırılgan bir yapıya sahip olması alınacak kararlarda ihtiyatlı davranılmasını göstermektedir(ÇELİK-GÜRTUNA,2005,s.98).

ABD, BOP'u uygulamak için Türkiye'nin yardımına muhtaçtır. Bunun karşılığında ekonomik bazı yardımlar yapmaya isteklidir.Türkiye'yi ılımlı İslam'ın olduğu bir ülke olarak bazı ülkelere benzetmiştir. Ancak bu durum Türk Kamuoyunda tepkilere neden olmuştur. ABD varolan tepkilere rağmen, Türkiye'yi BOP'u uygulamak için Türkiye'nin bulunduğu konum ve sosyo-kültürel yapısı itibariyle BOP için bir örnek olarak görmeye devam edeceği gözükmemektedir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin varolduğu coğrafi konum ve sosyal ve dini yapısı nedenleri ile BOP'un dışında kalması mümkün gözükmemektedir. Türkiye Projeyi doğru bir şekilde analiz etmeli, kendi yoluna çıkacak fırsatları yakalamada aktif bir rol içerisinde olmalıdır. Projenin gerçekleşebilme ya da aksi durumundan da Türkiye en iyi şekilde faydalanmasını bilerek Türkiye'nin bu durumdan bir siyasi kazanç elde etmesi gerektiği bir gerçektir.

Türkiye'nin, kendi bölgesinde olabilecek değişikliklere kayıtsız kalması beklenmemelidir. ABD ile yapılacak mecburi işbirliğinin Türkiye açısından Türkiye'nin çıkarlarının ne olacağı Türkiye için çok iyi analiz edilmelidir. Türkiye verilen ödevi yerine getiren bir ülke değil kendi ülkesel çıkarları konusunda kararları etkileyen bir ülke konumunda olmalıdır.

Türkiye'nin tarihi, kültürel, ekonomik, siyasi ve güvenlik bağları ile bağlı olduğu BOP sürecinde gelişmelere sessiz kalması beklenmemelidir. Türkiye, güvenlik ve dış politikanın son derece önemli olduğu günümüzde tüm dünyanın gözünü diktiği genişletilmiş Ortadoğu alanı içerisinde, yenilikçi ve aktif politika üreterek yeni alternatif politikaları uygulamalıdır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma: BOP'un Irak Savaşına etkisi, bu konuda yapılmış olan diğer çeşitli kaynakların bilimsel bir zeminde incelenmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Bu amaçla BOP ve Irak Savaşı konusunda yayımlanmış olan kitap, dergi v.b. kaynaklar ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışma ile ilk olarak BOP kavramının anlamı incelenerek, Büyük Ortadoğu'nun içerisinde çeşitli bölge ve alt bölgeleri barındıran Güneybatı Asya'da, tarihsel ve kültürel yakınlığı olan, Kuzey Afrika'dan İran Körfezini kapsayacak Orta Asya'ya ve Kafkaslara kadar uzanan bölgeleri kapsayan alan olarak, çok geniş sınırları ifade ettiği görülmektedir.

Sınırları böylesine geniş olan Büyük Ortadoğu, 20.yüzyıldan günümüze kadar sahip olduğu doğal zenginlikleri, çeşitli dini ve kültürel varlıkları ile daima çatışma bölgesi olma konumunu sürdürmektedir. 20.yüzyıl boyunca büyük devletlerce Büyük Ortadoğu planları yapılmış ve uygulanmak istemiştir. Ancak BOP'un siyasal anlamda tartışılması, dünya tarihinde önemli bir olay olan 11 Eylül saldırıları ile başlamıştır.11 Eylül ABD ikiz kulelerine saldırılar ile ABD bir anda tüm dünyanın gözünü bu yöne çevirmek istemiştir.

Başkan Bush Ortadoğu üzerine şüpheli politikasını sürdürmüş ve bu politikalar gazetelerde, düşünce kuruluşlarında ve doğrudan açıklamalar ile dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Tehlikenin bu bölgeden geldiğini ve bölgenin ihtiyacı olan demokrasinin kendilerince sağlanmasını kendi dış politikaları ile özdeşleştirmiştir. Bu politikanın özü terörizm ile savaş olarak özetlenmiştir.

Bu amaçla ABD, dünya kamuoyunu yanına çekerek, öncelikle Afganistan'a, sonrasında kitle imha silahları bulundurduğuna yönelik kesin iddialarla Irak'a savaş açarak Ortadoğu'da uzun yıllar sürecek olan yeni bir karışıklığı başlatmıştır.

ABD, BM'de İngiltere ile Irak konusunda almış olduğu daha önceki kararları, askeri hareket için bir yetki olarak kabul etmeye karar vererek nihayet, Irak'ı işgal etmiş, daha sonra, BOP'un ilk basamağı olacak; bölgede kontrolü sağlama aşamasına geçmişlerdir.

BOP'un hedefleri : 12 Aralık 2002'de Colin Powell tarafından ; terörizmle mücadele, Irak'ın silahsızlandırılıp demokratikleştirilmesi, İsrail –Filistin çatışmasına son verilmesi, Arap dünyasında ekonomik ve siyasi eğitim alanlarında reformlara gidilmesi olarak açıklanmıştır. Açıklanan bu hedefler kamuoyunda çok tartışılmış, uzmanlarca yorumlanmıştır.

BOP ile ABD, ABD'nin de geleceği göz önüne alınarak enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve enerji nakil yolları üzerinde hakim bir denetim sağlamak, BOP'un derinliklerine uzanan toplumsal sistemin tüm katmanlarında faaliyet göstermek ABD'nin amacının özünü teşkil etmektedir. ABD'nin kendi yerel petrolünün yanı sıra ülkesinin kullandığı petrolün yarıdan fazlasının ithalatı onun petrol zengini Ortadoğu'ya ilgisiz kalmasına imkan verememektedir.

Petrolü kontrol altında tutmak için öncelikle ABD, bölgede hegemon konumunu sürdürmek istemektedir. Büyük Ortadoğu Projesi, ABD'nin bu hegemon konumunu sürdürmek için ortaya sunduğu bir Projedir. Bu Proje gerçekleşirse sadece bölge petrolü değil ABD'nin bölgede ekonomik ve bazı kültürel çıkarlarına da hizmet eden bir proje olacaktır. Aşırı İslami gruplara alternatif olarak ılımlı İslamın bölgede sempatisi sağlanacaktı.

Şüphesiz İsrail Ortadoğu sorununun özünü oluşturmaktadır. ABD'nin başını çektiği Ortadoğu ile ilgili yapılan her proje İsrail'in çıkarlarını da düşünmektedir. Bu nedenle, Büyük Ortadoğu Projesinin, Büyük İsrail projesi olduğunu düşünenlerde mevcuttur.

ABD, Büyük Ortadoğu Projesinin uygulamaya geçirilmesi için , Projeyi G-8 zirvesine, NATO Zirvesine taşımıştır.NATO'nun görev tanımını terörizm çerçevesinde yeniden tanımlama yoluna gitmiştir. ABD, hedef belirlediği ülkelere tüm dünyanın tepkisini çekmek istemiştir.

ABD, Ortadoğu'daki 22 ülkede gerçekleştirilmesi öngörülen proje ile terörün önlenebileceğini belirtmiştir. Bu amaçla önce Afganistan sonarsında Irak işgal edilmiştir. Mevcut Saddam yönetimi sonlandırılmıştır.

BOP'un gerçekleştirilmesine bölge ülkeleri şüphe ile yaklaşmışlar, Ortadoğu'nun demokratikleştirilmesinin ancak bölge ülkelerinin inşiyatifi ile gerçekleştirilebileceğini bildirerek Projenin uygulamadan uzak olduğunu açıklamışlardır. Türkiye'de bölge ülkelerinin bu kaygıları doğrultusunda bölgede olabilecek demokrasinin ancak bölge ülkelerinin katılımı ile sağlanabileceği, aksi takdirde BOP'a Türkiye'nin inancının azalacağını bildirmiştir.

Sonuçta Irak'ta yerel yönetim ve federalizm yasa olarak kabul edilse de, BOP'un amacı olan demokrasinin gerçekleşebildiğini söylememiz mümkün değildir. Somut verilere bakıldığında , kadınların eğitim durumu, okur yazarlık oranı , kadının demokratik katılımının sağlanmaması Irak'ta henüz BOP'un amacına ulaşlamadığını gözler önüne sermektedir. Bölge lkelerinin projeye yönelik tutumu, bölgenin sosyo-ekonomik yapısının durumu nedeniyle demokrasinin bölgeye gelmesi, Projenin demokratik emellerinin gerçekleşemeyeceğini göstermektedir. Proje, tüm bu gerçekliğiyle bilinmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a.Kitaplar

- AKAR, Atilla :Büyük Ortadoğu Kuşatması, 1.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004.
- ALİ, Tarık :Bush Bağdat'ta, Irak'ın Yeniden Sömürgeleştirilmesi, Çev: Osman AKINHAY, Agora Kitaplığı, İstanbul,2003.
- ARAS, Bülent :Ortadoğu ve Türkiye, Q-Matris Yayınları,1.Baskı, İstanbul, 2003.
- ARI, Tayyar :İran, Irak ve ABD, 1.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.
- _____ :Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 4. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.
- _____ :Uluslararası İlişkiler ve Teorileri, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.
- ARMAOĞLU, Fahir :Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1989.
- ATEŞ, Toktamış :Siyasi Tarih I, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1989.
- AVCI, Gültekin :Doğu'nun İstilasası, 2.Baskı, Birey yayıncılık, Yayın no:225, İstanbul, 2006.

- BOSTANOĞLU, Burcu :Türkiye- ABD İlişkilerinin Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- CEVİZOĞLU, Hulki :Amerika'nın Körfez Savaşı, 2.Baskı, Ceviz Kabuğu Yayınları, Ankara, 2003.
- ÇEVİK, Halis :Ortadoğu, 1.Baskı, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya, 2005.
- ÇELİK, Serkan.
- GÜRTUNA, Anıl :Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'ye Etkileri, 1.Baskı, Global Strateji Enstitüsü, Başak Matbaacılık, Yayın Ankara, 2005.
- CHOMSKY, Noam :ABD, İsrail ve Filistinliler Kader Üçgeni, Çev. B.S.ŞENER, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul,1993.
- _____ :Batı'nın Yeni Standartları, Kosova, Doğu Timor ve Dünyaya Hükmeden "Yeni Kuşak", Çev: Ebru KILIÇ, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- DAĞI, İhsan D. :Ortadoğu'da İslam ve Siyaset, Boyut Kitapları, İstanbul, 2002.
- DEDEOĞLU, Beril :Ortadoğu Üzerine Notlar, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.
- ERGİNSOY, Cemal :Çevik Müdahale Kuvveti(RDF): Pentagon Şaka mı Yapıyor?, Stratejik Etütler Bülteni, Yıl 17, Sayı 91, Ocak 1983.

ERDURMAZ, A.Serdar :Ortadoğu'daki Kitle İmha Silahları, Silahların Kontrolü ve Türkiye, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003.

GÜREL, Şükrü :Orta Doğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1979.

GÜRLER, Ali İhsan :Büyük Ortadoğu Projesi ve Bush Doktrini, 1.Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul,2005.

KAYAR, Mustafa :Türk Amerikan İlişkilerinde Irak Sorunu, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.

KAYNAK, Mahir :Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye Üzerine Stratejik Analizler, 2. Baskı, Truva Yayınları, 2005.

GÜRSES, Emin :Büyük Ortadoğu Projesi,11.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

: Para İmparatorluğu, 1.Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2006.

KOCAOĞLU, Mehmet :Uluslararası İlişkiler Işığında Ortadoğu, 1.Baskı, Genelkurmay Basımevi, Yayın Numarası: 95/58, Ankara, 1995.

LAÇİNER, Sedat

GÖK Mehmet :Irak Küresel Meydan Savaşı ve Türkiye, 1.Baskı, Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2004.

- MUTLU, Servet :Doğu Sorununun Kökenleri (Ekonomik Açıdan), Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002.
- ORAN, Baskın :Türk Dış Politikası 1,Cilt 1:1919-1980, 1.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- ONAY, Yaşar :Küresel Egemenlik Savaşı ve Irak, Neden Irak?, Babil Yayıncılık, Ankara, 2003.
- ÖZDAĞ, Ümit :“PKK ve Kuzey Irak”, Avrasya Dosyası, 3.cilt, 1 Sayı, 1996.
- ÖZKAN, Tuncay :Bush ve Saddam’ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı, 1-2.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.
- RUSSELL, James A :Searching for a Post- Saddam Regional Security Architecture, Middle East Review of International Affairs, Vol.7, No:1, 2003.
- STEİN, Kenneth W. :The Bush Doctrine: Selective Engagement in the Middle East, Middle East Review of International Affairs., Vol.63, No.2, 2002.
- SOROS, George :Amerikan Üstünlüğü Hayali, Çev. Doğan Selçuk Öztürk, cilt no:11, 1.Baskı, Truva Yayınları Yayın No: 38, İstanbul, 2005.
- ŞAHİN, Abdullah :Büyük Ortadoğu projesi ve Türkiye, 1.Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2004.

- TAŞKUN, M. Tekin :Bir Ülke Nasıl Yutulur, İrfan Bülbül, 1.Baskı, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2006.
- TUNÇ, Hakan, :Amerika'nın Irak Savaşı, Harmoni Yayınevi, İstanbul, 2004.
- WARTZ, James J. :“U.S. Policy on Preventive War and Preemption”, The Nonproliferation Review . Spring 2003.
- YILDIZ, Y. Gökâl :Oyun İçinde Oyun-Büyük Ortadoğu, Editör: Deniz SARAÇ, 2. Baskı, IQ Yayınevi, İstanbul, Nisan 2004.

b-Makaleler ve Seminerler

- ACHCAR, Gilbert :“Irak Nereye?, ABD İşgali ve Seçim Sonrası Savaş Karşıtı Hareket”, <http://www.zmzg.org/Turkey/ga250205.htm>, (20. 12. 2006).
- AKTAN, Gündüz :“Küçük ‘Büyük Ortadoğu Projesi’”, Radikal, 23.06.2007, s.18.
- ATAY, Mehmet :“ABD'nin Ulusal Güvenil Stratejisi ve Irak Operasyonu”, Jeopolitik dergisi, 5.Sayı,: (Kış 2003), s.36.
- AYDINTAÇBAŞ, Aslı, :“Ortadoğu'nun Dönüm Noktası G-8 Zirvesi”, <http://www.arsiv.sabah.com.tr/2004/06/08/gnd102.html>,18.12 .2006

- AZER, Arzu, :“Ortadoğu Projesi ve Gelecek Senaryoları”,
<http://www.netpano.com/newsdetail.asp?NewsID=81>,
14.12.2006.
- BOZTAŞ Salih, :“NATO, Büyük Ortadoğu Projesi’ne Uygun Değil”, Zaman
Online,01.06.2004, s.5.
- ÇAYCI, Sadi, :“Kerkük’ün Hukuki Durumu”, Stratejik Analiz, Şubat, 2006,
s.56.
- ERTEM, Ece, :ABD politikasında 11 Eylül Değişimi, CNN TÜRK Özel
http://www.cnnturk.com/ÖZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=524&haberid=84058, (18.12.2006).
- ERKMEN, Serhat, :“ABD, Büyük Ortadoğu ve Türkiye”, Stratejik Analiz, Cilt 5,
52 : (Ağustos 2004), s.5.
- ERSOY, Nuri :İran-İrak savaşı’ndan günümüze ABD’nin Irak politikası’’,
BGST, Bilim ve Toplum,
<http://www.bgst.org/keab/ne20051114.asp>, (20.12.2006).
- FALK, Richard :“Ortadoğu’da iki demokratikleşme Modeli”, Zaman Online
<http://www.zaman.com.tr/weapp-r/haber.do?haberno=600853>
(15.10.2007).
- GARDEN, Timothy :“Irak Savaşının Ardından İlişkilerin Yeniden Kurulması”,
Nato Review,

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/>,
(18.12.2006).

GÜNAL, Altuğ :Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, Ege Üniversitesi, Uluslar
arası İlişkiler Bölümü, İzmir, s.160,
[http://eab.ege.edu.tr/\(pdf/4/C4- S1-2- %20M15.pdf\)](http://eab.ege.edu.tr/(pdf/4/C4- S1-2- %20M15.pdf)).

KARAGÜL, İbrahim :“G-8 zirvesi ABD için tam bir fiyasko oldu”, Yeni Şafak,
(20.08.2007), s.18.

KANSU, Işık : “Ortadaki Büyük Oyun: BOP”, Cumhuriyet, (20.10.2007).

KEMAL, İsmail :“ABD’nin Ortadoğu Politikası ve Türkiye”,
[http://www.londra.gazete.com/index.php/cat/1/col/7/art/482/P
ageName/Ana_sayfa](http://www.londra.gazete.com/index.php/cat/1/col/7/art/482/P ageName/Ana_sayfa)(14 Eylül 2006).

KIZILIRMAK, Hakan :“Büyük Ortadoğu Kavramı: Anlamı, Amacı ve Türkiye’ye
olası.Yansımaları, <http://www.habusulu.com/makale27.htm>,
(03.2004).

KULOĞLU, Armağan

SALKAYA, F. Elif, :“Büyük Ortadoğu Projesi”, Stratejik Analiz, Cilt 4, Sayı 48,
Nisan 2004, s.5.

KULOĞLU, Armağan, :Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi,
<http://www.kerkukvakfi.com/analizler.asp?id=121>,
(12.10.2006).

- LAÇİNER, Sedat, :Baker-Hamilton Irak Raporu,
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?type=3&id=518>,
(10.12.2006).
- LAÇİNER, Sedat, :“Irak Savaşı Nedenleri ve Sonuçları Üzerine bir deneme”,
Karizma, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2003, s. 11-24.
- _____ :“Irak’ta İç Savaş”, ,USAK Stratejik Gündem,
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?type=3&id=236>,
(28.02.2006).
- _____ :“Irak’ta Direnişin on açmazı”,<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=4>, (20.12.2006).
- _____ :“Pentagon’un Irak İtirafı”,
<http://www.usakgundem.com/haber.php?id=9218>,
(20.12.2006).
- _____ :“ABD Irak’ı terk eder mi?”,
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?=461&type=3>,
(27.10.2006).
- LAÇİNER, Ömer :“Büyük Ortadoğu Projesi ve AKP”, Birikim, 179.Sayı, Mart,
2004, s.3.
- OGAN, Sinan :“Büyük Ortadoğu Projesinin Rusya’ya bakışı”, Rusya
Federasyonunun Türkiye Büyükelçiliği,
www.turkey.mid.ru/bas22_t.htm (04.03.2004).

- ÖNAL, Cumali :“Mısırlı Aydınlar BOP’a Soğuk Bakıyor”, Aksiyon, Sayı:497, (14.06.2004), s.25.
- ÖZEREN, Süleyman : “Bush’un ikinci dönemi ve beklentiler...”, The Journal of Weekly, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=36>, (16.06.2007).
- ÖZTÜRK, İbrahim :Büyük Ortadoğu Projesinin Siyaset ve İktisadi Felsefesi, 27 sayı Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayın Organı, ([http://www.turkishtime.org/27/32 tr.asp](http://www.turkishtime.org/27/32_tr.asp)).
- PAMİR, A. Necdet :“Irak’a Müdahale ve Petrol Boyutu”, Jeopolitik Dergisi, 5.sayı kış, 2003, s.43.
- _____ :“Petrol: Savaşın Gerçek Nedeni”, (http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/00920/?printerfriendly=yes, (10.04.2004).
- SALHA, Samir :“Irak Anayasası Bağlamında Büyük Ortadoğu Projesi”, Politika Merkezi Derneği, http://www.politikamerkezi.org.tr/images/stories/samirsalha_19122005.doc, (17.06.2007).
- S.UZUN, Özüm :Irak Çalışma Grubu Raporlarının Değerlendirilmesi, Global Strateji Enstitüsü, Ankara, 15.12.2006, s.4.
- ŞAFAK, Erdal :“BOP Yaşıyor mu?”, Sabah, 03.06.2006, s.18.

- TOPUZ, Kerem :Büyük Ortadoğu Projesi Çerçevesindeki bazı Önemli Tarihler Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2006, s.2., (http://www.iksv.org/hi/genel/kg/bildiri/kerem_topuz.doc).
- TAMİRRAK, Özkan :“ABD’nin En Büyük Hayali Büyük Ortadoğu Projesi”, Akşam, 14 Mayıs 2004, s.2.
- THAYER, Bradley : “Irak’ta Beklenen Savaşın Sonu”, Stratejik Analiz, 3.cilt, 33. Sayı, (Ocak 2003), s.86.
- TUĞRUL, Zeynep :“Ortadoğu’ya Yerli Model”, <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/04/siy106.html>, (15.06.2007).
- YILMAZ, Turan :Stratejik Ortaklığa Bush-Erdoğan Teyidi, İstanbul, 09.06.2005, s.15. (www.arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=325896).
- PİRİNÇCİ, Ferhat, “2003 Savaşı Sonrası Irak’ta Siyasal Yapılanma”, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü İkinci Ortadoğu Semineri, 27-29 Mayıs 2004, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 2004, s.481.

c- Raporlar

- DUNA, Cem :Büyük Ortadoğu ve Transatlantik İlişkilerin Geleceği Konferansı TÜSİAD Dış Politika Forumu, İstanbul, 19.04.2004, s.2,
(http://www.tusiad.org/dpolitika/raporlar/odogu/dp_duyuruno2.pdf).
- EYİCEOĞLU :Mustafa, “İKÖPAB 11.İcra Komitesi Raporu”, http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/ikopab/11.icra_raporu.htm (14.12.2006)
- GÜLEÇ, Mustafa
- GENCAY Oğuz : Irak Savaşının Gölgesinde Türkiye Ortadoğu Ülkeleri, Ticari İlişkileri Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar, Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003, s.6.,
(<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/Irak%20Savasinin%20Golgesinde.pdf>).
- GÜNAL, Altuğ :Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, Ege Üniversitesi, İzmir, 2004, s.159.(eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M15.pdf).

d. Gazete ve Tezler

- DİNÇYÜREK, Ahmet :Ortadoğu’da Yeni Gelişmelerin Türkiye Açısından Olası Sonuçları, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Konya, 2003.

“BOP Satrancı”, Yeniçağ, 02.10.2007, s.8.

“Esad: BOP’un Uygulanırlığı Yok”, Hürriyet, 31.10.2006, s.15.

“Ortadoğu Seferi Başladı”, Sabah, 29.02.2004, s.16.

e) İnternet Kaynakları

<http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-12-31-voa7.cfm>

<http://hurarsiv.com.tr/goster/haber.aspx?id=180588>

<http://www.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=180106>

<http://www.voanews.com/turkish/2006-03/2006-03-09-voal3.cfm>

<http://www.kerkük.net.tr/index.asp?id=4350&kategori=3&=detay>

http://www.cnnturk.com/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=486&haberid=145

713

<http://www.dispolitikaforumu.com/butenekim.pdf>

<http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-03/2006-03-19-voal1.cfm>,

<http://www.kerkukvakfi.com/digerhaberana.asp?=379>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/387732.asp>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/417055.asp>,

<http://www.nato.int/docu/review/2004/istanbul-e.pdf>

<http://www.kerkük.net.tr/hberler/haber.aspx?dil1055&metin=2007052011>

http://www.hurriyet.com.tr/son_dakika/5633058

http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=5721

http://www.cnnturk.com/arama/haber_detay.asp?PID=00318&haberID=11553

http://www.cnnturk.com/arama/haber_detay.asp?PID=00319&haberID=47363

ÖZGEÇMİŞ

Şafak ÇINAR, 24.11.1980 tarihinde Samsun'un Ladik İlçesinde doğmuştur. Burada ilköğrenimi sonrasında, 1991-1994 yılında ortaöğrenimi Amasya Suluova İlçesinde görmüştür. 1994-1998 yılları arasında Merzifon Sağlık Meslek Lisesinde öğrenim görmüştür.

1998 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğrenime başlamıştır. Aynı bölümün İngilizce Hazırlık Programında 1 yıllık öğrenim görmüştür. 2002-2003 öğretim yılında bölümden mezun olmuştur. Aynı Fakültenin İşletme bölümünde Yan-Dal eğitim alarak Yan-Dal Sertifikası almaya hak kazanmıştır. İyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Rusça dil bilgine sahiptir.

Eğitimi ile çalışmalarını devam ettirmekte olup, halen Kayseri de ikamet etmektedir.